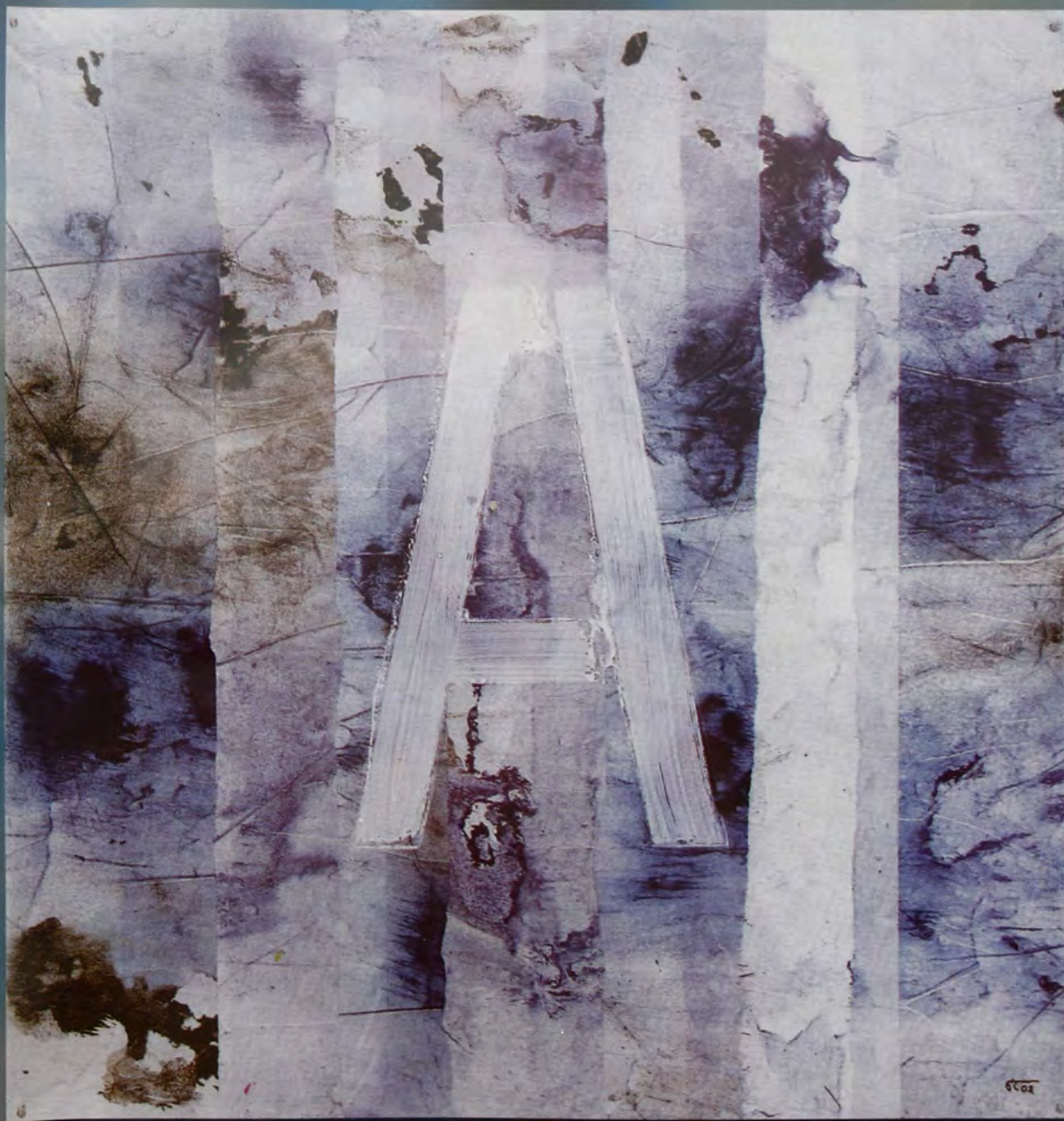

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΚΣΤ' • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 183 • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2003 • ΣΕΒΑΤ-ΑΔΑΡ 5763

Ο Ελληνοεβραίος: Στην ψυχή του Ελληνισμού

Η ΑΥΘΟΡΜΗΤΗ συμμετοχή του Ελληνικού Εβραϊσμού σε κάθε δύσκολη στιγμή της εθνικής ζωής είναι κάτι το απόλυτα φυσικό και δικαιολογημένο. Δεν είναι κάτι που χρειάζεται ιδιαίτερη έξαψη αφού εντάσσεται στη στάση όλων των Ελλήνων, απανταχού της γης.

ΤΟ ΜΟΝΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ, όσον αφορά τον Ελληνικό Εβραϊσμό είναι ότι λόγω της μεθοδικής καταστροφής των Αρχείων των Ισραηλιτικών Κοινοτήτων από τους Ναζί αφανίστηκαν τα στοιχεία εκείνα της παρουσίας τους στην ελληνική ζωή, που θα μπορούσαν να ενταχθούν σε γενικότερες ιστορικές αναδρομές. Μένουν ως πηγές κάποια, περιορισμένου περιεχομένου, σκόρπια ιδιωτικά αρχεία.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΥΜΕ παρακάτω κύριο άρθρο του αιμνήστου πρώην υπουργού Θεμιστοκλή Τσάτσου, στην "Αθηναϊκή", στις 31 Αυγούστου 1955 (από το αρχείο του κ. Μωυσή Κ. Κωνσταντίνου), που αναφέρεται σ' ένα χαρακτηριστικό συμβάν σχετιζόμενο αφ' ενός μεν με τον επί

δεκαετίες απελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων Κυπρίων, αφ' ετέρου δε με την καταστροφή του Ελληνισμού της Κωνσταντινουπόλεως.

ΣΤΗΝ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ, που βρίσκει τρόπο για να εκδηλώνεται ανθόδημητα, στην κάθε στιγμή, αφιερώνεται το παρακάτω δημοσίευμα:

Συνέχεια στη σελ. 34

Ο ΕΛΛΗΝΟΕΒΡΑΙΟΣ

Είς τὴν Κωνσταντινούπολιν μερικοὶ νέοι Τούρκοι, ὑψιστάμενοι μωρὰν καθοδηγήσαν, περιφέροντο ἐξάλλοι καὶ ἐξήτουν νὰ τοποθετήσουν οἱ καταστηματαῖοι εἰς τὰς προθήκας τῶν ἀνύχτων ἐπιγραφῶν: «**Η ΚΑΥΠΡΟΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΗ**», μίαν ἐπιγραφὴν, ποὺ προδίδει μὲ τὴν ἀφέλειάν της ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Τούρκοι δὲν τὴ πιστεύουν. Ἰκαὶ εἰσῆλθον οἱ νεαροὶ Τούρκοι καὶ εἰς τὸ κατάστημα ἐνὸς Ἑλληνοεβραίου πιστεύοντες ὅτι ὁ Ἰσραηλὶτὴς αὐτὸς δὲν θὰ εἶχε λόγον ν' ἀρνηθῇ τὴν ἀνάγκη τῆς μωρᾶς ἐπιγραφῆς.

«**Θὰ δάλλῃ καὶ ἐσὺ τὴν ἐπιγραφὴν**», τοῦ εἰπόντος ἐπιτακτικῶς.

Ὁ Ἑλληνοεβραῖος ἡμῶς ἀπήντησεν ἀδιστακτικᾶ: «**Λυποῦμαι, ἀλλ' εἶμαί ἐγώ**», ἡ ἀπελὴ καὶ ἡ ἀλλήλῃς τοῦ δὲν ἐστάθησαν ἱκαναὶ νὰ τὸν κάμουν νὰ μεταβάλλῃ γνώμην. «**Ἦ γὰρ ἡλῆ**».

Ὁ Ἑλληνοεβραῖος αὐτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲ τὴν στάσιν τοῦ προσέφερε μίαν ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν. Ἀπέδειξε πρῶτον πᾶσιν ἡ Ἑλλάς γνωρίζει νὰ κερδίσῃ τὴν ψυχὴν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι, ἔσθονοι, ἐξήττησαν νὰ ὅπα-

χθοῦν εἰς τοὺς νόμους τῆς. Ἀπέδειξε δευτέρον πᾶσιν ἡ διαφορά τοῦ θρησκευματος δὲν δημιουργεῖ φραγμοὺς μεταξὺ τῶν φίλων. Ἀπέδειξε τρίτον ὅτι τὸ ζήτημα τῆς Κύπρου εἶναι ζήτημα τιμῆς διὰ πάντας Ἑλληνας.

Ἐάν οἱ νεαροὶ Τούρκοι ἦσαν περισσότερο φιλοσοφημένοι, θάισκοντο ὅτι ὁ ἀγνωστος Ἑλληνοεβραῖος μὲ τὴν στάσιν τοῦ ἐσκόρπισεν εἰς τοὺς ἀνέμους ὅτι τυχὸν εἰλικρινὲς ἀπὸ τοῦς φρόνους καὶ τὰς ἀντισυγκρίσεις τῶν Τούρκων διὰ τὴν τύχην τῆς μικρᾶς τουρκικῆς ἐν Κύπρῳ μειονότητος καὶ θ' ἀντελαμβάνοντο ταυτοχρόνως πᾶσιν ἔχει ριζώσει μέσα εἰς

κάθε ἑλληνικὴν ψυχὴν ἡ ἀπόφασις τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κύπρου. Ὁ Ἑλληνοεβραῖος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄς γνωρίζῃ ὅτι μὲ τὴν ὑπερήφανον ἀπάντησίν του προσέφερε μίαν σημαντικὴν ὑπηρεσίαν εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας, ἄς γνωρίζῃ ὅτι τὸ ὄνομά του συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν ἀφανῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας τῆς Κύπρου καὶ ὅτι ἡδυνήθη νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς σφύρηλατῆθέντας μὲ τὴν ἡρωικὴν θυσίαν τοῦ Μικρὸς Ἰσραὴλ. Τὸ ὄνομά του ἴσως μὴ εἴη ἐν τῇ μέθῃ καὶ ἄς τὸ ἐνθυμῶνται ὅλοι οἱ Ἕλληνες.

Θ. ΤΣΑΤΣΟΣ

[Ὁ Θεμιστοκλῆς Τσάτσος, Δρ. Νομικῆς, υπῆρξε υπουργὸς καὶ πρέσβης. Διετέλεσε βουλευτὴς ἐπὶ σειράς ἐτῶν. ἔχει γράψῃ πολλά νομικὰ συγγράμματα: «Μελέται συνταγματικῶν δικαίων», «Μελέται διοικητικῶν δικαίων», «Αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ πολιτειακοῦ δικαίου», κ.ά. Απεβίωσε προ ἐτῶν].

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Ἔργο τοῦ Σάμη Ταμπώχ ἀπὸ τὴ σειρά «Καλειδοσκοπία Μνήμης», ποὺ περιλαμβάνει 17 ἔργα εμπνευσμένα ἀπὸ τὰ γράμματα τῆς φράσης «Arbeit Macht Frei», ποὺ ὑπάρχει στὴν πύλη τοῦ Άουσβιτς. Ἡ ἐκέση παρουσιάζεται στὸ Εβραϊκὸ Μουσεῖο Ἑλλάδος μέχρι τὸν Μάρτιο τοῦ 2003.

Το έγκλημα της γενοκτονίας

Του Καθηγητή
κ. ΠΕΤΡΟΥ Α. ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ,
Δ. Ν., Δικηγόρου

Εβραίοι αιχμάλωτοι σκάβουν ομαδικό τάφο στον οποίο θα ενταφιαστούν αφού εκτελεστούν.
Ροπαρ, Λιθουανία. (Αρχείο Yad Vashem, Ιερουσαλήμ).

1. Η γενοκτονία

Μεταξύ των φρικαλεοτήτων των οφειλομένων εις την εγκληματικήν πολιτικήν των συγχρόνων τυραννικών καθεστώτων, η γενοκτονία υπήρξεν αναμφιβόλως εκείνη ητις προεκάλεσε την σφοδρότεραν αγανάκτησιν εις την παγκόσμιον συνείδησιν. Η γενοκτονία ανήκει εις την κατηγορίαν των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, κατηγορίαν διαμορφωθείσαν εν τω θετικώ δικαίω το πρώτον δια του καταστατικού Χάρτου των Διεθνών Στρατιωτικών δικαστηρίων της Νυρεμβέργης και του Τόκιο (*).

Συνίσταται εις την ολικήν ή μερικήν, καταστροφήν ομάδος εθνικής, εθνολογικής, φυλετικής ή θρησκευτι-

κής ως τοιαύτης. Αποτελεί τουτέστιν, ως διεκήρυξεν η Γεν. Συνέλευσις του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, «την άρνησιν του δικαιώματος της υπάρξεως εις ομάδας ανθρώπων, ως ακριβώς η ανθρωποκτονία αποτελεί την άρνησιν του δικαιώματος της υπάρξεως εις το άτομον» (**).

Η γενοκτονία είναι έγκλημα πολιτικόν υπό την έννοιαν ότι εμφανίζεται συνήθως ως έχον κίνητρα ή σκοπούς πολιτικούς, τελείται δε υπό τον Κράτους, αμέσως ή εμμέσως, εις εκτέλεσιν της επισημου - έστω και ανομολογήτου - πολιτικής αυτού. Περί του πολιτικού χαρακτήρος της γενοκτονίας ομιλούμεν κατωτέρω δια μακρών.

Από των παλαιότατων ήδη χρόνων συναντώμεν εις την Ιστορίαν των διαφόρων λαών πλείστας όσας τοιαύτας προσβολάς κατά της φυσικής -ή και της πνευματικής υποστάσεως ανθρωπίνων ομάδων. Λόγω της αγκυριότητός των τα εγκλήματα ταύτα ανέκαθεν είχαν προκαλέσει ζωηράν αντίδρασιν εν τη συνείδησει των ανθρώπων. Ουχ ήττον, η αντίδρασις αύτη είχε μέχρι τούδε τον χαρακτήρα απλής ηθικής αποδοκιμασίας και μόνον κατά την σύγχρονον εποχήν, και δη την τελευταίαν δεκαπενταετίαν, προσέλαβεν αύτη την μορφήν και το περιεχόμενον κανόνος νομικού εν τω πλαισίω μιας προσπάθειας αποσκοπούσης εις την δημιουργίαν διεθνούς κοινωνίας διεπομένης υπό του Δικαίου. Οντως,

* Συμφώνως προς τον Χάρτην τούτον η κατηγορία αύτη περιλαμβάνει: «τον φόνον, την εξόντωσιν, την υπαγωγήν εις κατάστασιν δουλείας, την εξορίαν και πάσαν άλλην απάνθρωπον πράξιν τελεσθείσαν κατά παντός αστικού πληθυσμού προ ή κατά την διάρκειαν του πολέμου, ή τους διωγμούς δια λόγους πολιτικούς, φυλετικούς ή θρησκευτικούς». Υπό την αυτήν έννοιαν προβλέπονται τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας εις τον Νόμον 10 της 20ης Δεκεμβρίου 1945 τον θεσπισθέντα εν Γερμανία υπό του Συμμαχικού Συμβουλίου Ελέγχου, τον σχετικόν με την τιμώρησιν των υπαιτίων διά τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ειρήνης και διά τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας (άρθρ. II, c). Ωσαύτως, κατά τον αυτόν περίπου τρόπον καθώρισε τα εγκλήματα ταύτα και το υπό της Επιτροπής του Διεθνούς Δικαίου του ΟΗΕ εκπονηθέν σχέδιον Κώδικος των εγκλημάτων του διεθνούς δικαίου του οποίου εισηγητής υπήρξεν ο καθηγ. Ι. Σπυρόπουλος. Ιδε Rapport de la Commission du droit international sur les travaux de la troisième session du 16 Mai au 27 Juillet 1951. Doc. Officiel, sixième session, Suppl. No 9/A/1858 σελ. 14 επ. Περί των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας ιδε κυρίως Graven, Les crimes contre l' humanité εν Academie de droit international, La Haye, Recueil des Cours (κατωτέρω σημειούμενον ως Recueil ADI) τόμος LXXVI 1950 I σελ. 433 επ. Drost, Human Rights as Legal Rights. The realization of individual human rights in positive international Law, Leiden 1951.

** Περί του εγκλήματος της γενοκτονίας ιδε κυρίως Lemkin, Le crime de génocide εν Revue de droit international (Sottile) 1946 σελ. 213 επ. Pella, Les droits de l' homme et le génocide, Mémoire présenté a la Conférence des organisations consultatives non gouvernementales, Lake Success 1949 Doc. No 5 de la Conférence. Lacconia, Le délit de génocide et les droits de l' homme dans la société εν Revue de droit pénal et de criminologie 1950 σελ. 488 επ. Nehemiah, The Genocide Convention, its Origins and Interpretations N. York 1949.

η ζωηρά αγανάκτησις η προκληθείσα υπό της εγκληματικής πολιτικής των συγχρόνων απολυταρχικών καθεστώτων μετά των τραγικών αποτελεσμάτων ταύτης, εύρε ελευθέραν την έκφρασιν αυτής, άμα τη λήξει του Β' παγκοσμίου πολέμου, εις τους κόλπους του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Άπαντα τα συμμετέχοντα εις αυτόν έθνη του ελευθέρου κόσμου εξέφρασαν εντόμως την επιθυμίαν όπως καθιερωθή το ταχύτερον - και εφ' όσον διετηρείτο εισέτι ζωηρά εις πάντας η ανάμνησις των εγκλημάτων τούτων - η τιμώρησις της γενοκτονίας δια συμβάσεως διεθνούς, ειδικώς προς τούτο καταρτισθησομένης, καθ' όσον η αντιμετώπισις αυτής εν τω πλαισίω ενός «διακρατικού ποινικού κώδικος» του οποίου την σύνταξιν είχαν ήδη αναλάβει η Επιτροπή του Διεθνούς Δικαίου του ΟΗΕ, έμελλεν, ως εκ φύσεως του όλου έργου και των πλείστων δυσχερειών ας συνεπήγγοτο τούτο, να καθυστέρηση επ' αρκετόν. Και πράγματι, την 9ην Δεκεμβρίου 1948, η Γενική Συνέλευσις των Ηνωμένων Εθνών εδέχθη ομοφώνως την καταρτισθείσαν Σύμβασιν δια την πρόληψιν και την καταστολήν του εγκλήματος της γενοκτονίας. Την σύμβασιν ταύτην υπέγραψαν μέχρι σήμερον εν όλω εξήκοντα Κράτη μεταξύ των οποίων και η Ελλάς ήτις επεκύρωσε ταύτην δια του Ν.Δ.3091 της 6ης Οκτωβρίου 1954 (**).

Η ερμηνεία, ως και η κριτική ανάλυσις των διατάξεων της Συμβάσεως περί γενοκτονίας παρουσιάζει ιδιαί-

ζουσιν τινα δυσκολίαν ην θεωρούμεν σκόπιμον όπως αναφέρωμεν ευθύς αμέσως. Αύτη οφείλεται εις τους εξής δυο λόγους: α) Το περιεχόμενον της Συμβάσεως ταύτης αποτελεί δίκαιον ποινικόν διακρατικόν, ανήκει, τουτέστιν, συστηματικώς εις τον νέον τούτον κλάδον του διεθνούς δικαίου (****) όστις εδημιουργήθη μόλις κατά την διάρκεια και μετά το πέρας του Β' παγκοσμίου πολέμου και ως εκ τούτου παραμένει εισέτι άγνωστος εις τον ευρύτερον νομικόν κόσμον ακόμη και κατά τας γενικάς αυτού αρχάς, δοθέντος μάλιστα, ότι αύται τυγχάνουν άκρως αντίθετοι προς τας του ισχύοντος Διεθνούς δικαίου εν γένει. Προκειμένης όθεν της αναλύσεως ειδικών διατάξεων του δικαίου τούτου, ήτοι των αφορωσών εις την γενοκτονίαν, είμεθα υποχρεωμένοι όπως, προς κάλυψιν της τοιαύτης ελλείψεως κατατοπίσεως του αναγνώστου, εξηγήσωμεν δι' ολίγων, οσάκις τούτο καθίσταται αναγκαίον, τα κεντρικά σημεία του νέου τούτου δικαίου ωσαύτως, δια τον αυτόν λόγον, θα επεκταθώμεν κατά τι περισσότερον του δέοντος, εν τη αναλύσει εκείνων εκ των γενικών αυτού αρχών, αίτινες ρητώς αναφέρονται εν τη Συμβάσει. β) Το νέον τούτο δίκαιον, εμφανιζόμενον υπό όλως ιδιαιζούσας συνθήκας και μορφήν θέτει επιτακτικώς εις τον ερευνητήν το ερώτημα εάν ως έχει τούτο σήμερον, αποτελεί πράγματι Δίκαιον υπό την πλήρη και καθιερωμένην του όρου έννοιαν. Εις το πρόβλημα αυτό είμεθα υποχρεωμένοι όπως δώσωμεν μίαν απάντησιν, εφ' όσον και η Σύμβασις περί γενοκτονίας αποτελεί μέρος του διακρατικού ποινικού δικαίου, σημειούντες ωσαύτως, δι' ολίγων, εις περιπτώσιν αρνητικής γνώμης, τους όρους και τας προϋποθέσεις, υφ' ας ήθελεν εις το μέλλον καταστή δυνατή, η πραγματοποιήσις ενός τοιούτου δικαίου.

2. Η Σύμβασις δια την πρόληψιν και την καταστολήν του εγκλήματος της γενοκτονίας.

Ι. Δια του άρθρου 1 της Συμβάσεως αναγνωρίζεται εις την γενοκτονίαν - τελουμένην εν καιρώ ειρήνης ή εν

* ** Μέχρι της 31ης Μαρτίου 1955 τα εξής Κράτη επεκύρωσαν δι' εσωτερικού νόμου την Σύμβασιν περί γενοκτονίας και υπό τας αντιστοιχώς αναφερομένας ημερομηνίας καταθέσεως των εγγράφων επικυρώσεως: Αυστραλία 8-7-1949, Βέλγιον 5-9-1951, Βραζιλία 15-4-1952, Βουλγαρία 28-7-1950, Καμπότζη 14-10-1950, Καναδάς 3-9-1952, Κεϊλάνη 12-10-1950, Χίλη 3-6-1953, Κίνα 19-7-1951, Κόστα Ρίκα 14-10-1950, Κούβα 4-3-1950, Τσεχοσλοβακία 21-12-1950, Δανία 15-6-1951, Εκουαδόρ 21-12-1949, Αίγυπτος 8-2-1952, Ελ-Σαλβαντόρ 28-9-1950, Αιθιοπία 1-7-1949, Γαλλία 14-10-1950, Γουατεμάλα 13-1-1950, Αϊτή 14-10-1950, Χασεμιτικόν Βασίλειον της Ιορδανίας 3-4-1950, Χονδούρα 5-3-1952, Ονγγαρία 7-1-1952, Ισλανδία 29-8-1949, Ισραήλ 9-3-1950, Ιταλία 4-6-1952, Δημοκρατία Κορέας 14-10-1950, Λαός 8-12-1950, Λίβανος 17-12-1953, Λιμπερία 9-6-1950, Μεξικό 22-7-1952, Μονακό 30-3-1950, Νικαράγουα 29-1-1952, Νορβηγία 22-7-1949, Παναμά 11-1-1950, Φιλιππίναι 11-1-1950, Πολωνία 14-11-1950, Ρουμανία 2-11-1950, Σαουδική Αραβία 13-7-1950, Σουηδία 27-5-1952, Τουρκία 31-7-1950, Βιετνάμ 11-8-1950, Γιουγκοσλαβία 29-8-1950, Λευκορωσία 11-8-1954, Σοβιετική Ένωσις 3-3-1954, Ουκρανία 15-11-1954 και η Γερμανική Ομοσπονδία 24-11-1954. Δεν επεκύρωσαν εισέτι την Σύμβασιν τα εξής Κράτη: Βολιβία, Βούρμα, Κολομβία, Δομινικανή Δημοκρατία, Ινδία, Ιράν, Νέα Ζηλανδία, Πακιστάν, Παραγουάη, Περού, Ήνωμ. Πολιτεία της Αμερικής και η Ουραγουάη.

**** Κατά την επικρατήσαν ήδη, εν τη επιστήμη, γνώμην, το δίκαιον τούτο σκοπεί εις την ποινικήν κύρωσιν πράξεων παρανόμων, τελεσθεισών εν τω πλαισίω των σχέσεων μεταξύ Κρατών υπό προσώπων ασκούντων δημόσιον λειτουργημα και ενεργούντων εν ονόματι του Κράτους. Πρβλ. Pella, La guerre-crime et les criminels de guerre, Geneve-Paris 1946 σελ. 19 έπ. Donnedieu de Vabres, Le proces de Nuremberg devant les principes modernes, du droit penal international en Recueil ADI 1947 I σελ. 485 no I. Glaser, Introduction a l' etude du droit international penal, Bruxelles- Paris 1954 σελ. 8 επ.

«Εκείνοι που οδηγήθηκαν στο θάνατο», έργο του Μερ Ασκελρόντ, 1964.

καιρώ πολέμου - η ιδιότης του εγκλήματος διεθνούς δικαίου, η πρόληψις και η καταστολή του οποίου ανατίθεται εις τα Συμβαλλόμενα Μέρη. Περί της σημασίας της τοιαύτης ρητής καθιερώσεως εν τω συμβατικώ διεθνεί δικαίω, πράξεως τινος ως εγκλήματος διεθνούς δικαίου, ήτις πράγματι αποτελεί ίνα των σημαντικωτέρων σταθμών εν τη εξελίξει του δικαίου τούτου, ομιλούμεν κατωτέρω δια μακρών εν τη αναλύσει της λογικώς συνδεομένης προς αυτήν αρχής της αναγνωρίσεως διεθνούς ποινικής ευθύνης, ατομικής, εις τα διοικούντα όργανα του Κράτους, δια πράξεις αυτών τελεσθείσας υπό την ιδιότητά των ταύτην.

Π. Το άρθρον 2 καθορίζει την αντικειμενικήν υπόστασιν του εγκλήματος της γενοκτονίας. Αύτη συνίσταται εις «μίαν οιανδήποτε των κατωτέρω πράξεων, ενεργουμένην με την πρόθεσιν ολικής ή μερικής καταστροφής ομάδος εθνικής, εθνολογικής, φυλετικής, ή θρησκευτικής ως τοιαύτης: α) Φόνος των μελών της ομάδος, β) Σοβαρά βλάβη της σωματικής ή διανοητικής ακεραιότητος των μελών της ομάδος, γ) Εκ προθέσεως υποβολή της ομάδος εις συνθήκας διαβιώσεως δυνάμενας να επιφέρωσι την πλήρη ή την μερικήν σωματικήν καταστροφήν αυτής, δ) Μέτρα αποβλέποντα εις την παρεμπόδισιν των γεννήσεων εις τους κόλπους ωρισμένης ομάδος, ε) Αναγκαστική μεταφορά παιδίων, μιας ομάδος εις ετέρα ομάδα».

Επί του άρθρου τούτου έχομεν να παρατηρήσωμεν τα εξής:

Α. Σχετικώς προς τας προστατευομένας ομάδας, πρόδηλον τυγχάνει ότι αι ανωτέρω περιοριστικώς αναφερόμεναι τέσσαρες κατηγορίαι, ήτοι η εθνική, η εθνολογική, η φυλετική, και η θρησκευτική ομάς δεν εξαντλούν απάσας τας μορφάς υφ' ας δυνατόν να εμφανισθή εν σύνολον ατόμων. Κατά τας γενομένας επί του θέματος συζητήσεις εις την Έκτην Επιτροπήν του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, εν έτει 1948, προϋτάθη υπό των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής όπως μεταξύ των προστατευτέων ομάδων περιληφθώσιν και αι «πολιτικάι»⁽¹⁾. Η σχολπιμότης της προστασίας των ομάδων τούτων έναντι απανθρώπων μεθόδων εξοντώσεως δεν είναι, φρονούμεν, δυνατόν να, τεθή εν αμφιβόλω. Τυγχάνουν γνωσταί αι εγκληματικάί μέθοδοι επικρατήσεως και επιβολής των συγχρόνων τυραννικών πολιτευμάτων, αίτινες δυστυχώς αμιλλώνται εις έκτασιν και βαρβαρότητα ακόμη και τα παλαιά, γνωστά εκ της Ιστορίας συστήματα καταπνίξεως των πολιτικών ελευθεριών του ανθρώπου. Ουχ ήττον, κατά της προτάσεως ταύτης αντετέθησαν σθεναρώς Κράτη τινά μεταξύ των οποίων και η Ένωσις των Ρωσικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών ήτις προέβαλε σχετικώς το επιχείρημα ότι εις την έννοιαν του όρου «γενοκτονία» εν τη Συμβάσει, θα έδει όπως δοθή περιεχόμενον σαφές και σταθερόν,

πράγμα αδύνατον εάν περιλαμβάνοντο εις ταύτην και αι «πολιτικάι» ομάδες αίτινες δυσκόλως καθορίζονται, στερούμεναι προς τούτο της μονιμότητος και της σταθερότητος των εθνικών, φυλετικών ή θρησκευτικών ομάδων(2). Τοιουτοτρόπως, μολονότι εγκριθείσα υπό της Έκτης Επιτροπής, η πρότασις δια την προστασίαν και των πολιτικών ομάδων απεσύρθη υπό των Ηνωμένων Πολιτειών κατά την στιγμήν της ψηφοφορίας ενώπιον της Γενικής Συνελεύσεως, ίνα ούτω αποτραπή αναπόφευκτον αδιέξοδον εις βάρος της τελικής εγκρίσεως ολοκληρώου της Συμβάσεως.

Η ρεαλιστική αυτή λύσις υπήρξεν όντως αναγκαία. Διότι πράγματι, το προβληθέν υπό της Σοβιετικής Ενώσεως κώλυμα, - αληθές κατά βάσιν, ουδόλως εν τούτοις δυνάμενον να θεωρηθή ως απροσπέλαστον, - απετέλει εις την πραγματικότητα απλούν πρόσχημα. Ο βαθύτερος λόγος της αρνήσεως παροχής προστασίας εις τας ομάδας ταύτας υπήρξεν άλλος. Τυγχάνει εις πάντας γνωστόν ότι αι κυριώτεραι πράξεις γενοκτονίας κατά πολιτικών ομάδων έλαβον και λαμβάνουν εισέτι χώραν εις Κράτη τελούντα υπό συστήματα διακυβερνήσεως απολυταρχικά, εις εν μάλιστα των συστημάτων τούτων, το και σπουδαιότερον μετά την δια του Β' παγκοσμίου πολέμου πτώσιν των δυνάμεων του Άξονος, αποτελούν πρωταρχικήν επιδίωξιν αναφερομένην ρητώς και ανενδοιάστως εις το πολιτικόν αυτών πρόγραμμα. Η καθιέρωσις, όθεν, μιας τοιαύτης προστασίας των πολιτικών ομάδων, δια διεθνούς συμβάσεως καταρτισθησομένης εις τους κόλπους του ΟΗΕ εις τον οποίον ανήκουν και τινα υπό τοιούτον καθεστώς Κράτη, εμφανίζεται ως παράλογος και εις την πραγματικότητα αδύνατος. Μόνον εάν άπαντα τα Συμβαλλόμενα Μέρη διείπτοντο υπό πολιτεύματος δημοκρατικού φιλελευθέρου, όπερ αναγνωρίζει την ύπαρξιν πολιτικών ομάδων μη κυβερνητικών, και δη αντιπολιτευομένων, θα είχε μία τοιαύτη διάταξις λογικήν τινα συνέπειαν και πιθανότητας καθιερώσεως. Και εις την περίπτωσιν δε ταύτην ακόμη θα έδει όπως γίνη περαιτέρω διαστολή τις διά τας δημοκρατικάς εκείνας αποικιακάς Δυνάμεις, αίτινες, κατά κανόνα, περιορίζουν την εφαρμογήν των δημοκρατικών των αρχών διά μόνην την μητρόπολιν, μη διστάζουσαι, συχνάκις, να καταφεύγωσι και εις την γενοκτονίαν προκειμένης της εξασφαλίσεως της κυριαρχίας αυτών επί των αποικιών των.

Διά της ανωτέρω παρατηρήσεως επί του άρθρου 2 αποκαλύπτεται η πρώτη ατέλεια, η πρώτη, μάλλον «αδυναμία» της Συμβάσεως περί γενοκτονίας εν όψει της πραγματοποιήσεως του σκοπού τον οποίον επιδιώκει. Πράγματι, ο αποκλεισμός εκ ταύτης των πολιτικών ο-

μάδων εξαιρεί της ποινικής προστασίας μίαν των πλέον σημαντικών ομάδων ατόμων, ήτις προσφάτως μόλις υπήρξε θύμα των φοβερωτέρων εγκλημάτων γενοκτονίας, εξακολουθεί δε πάντοτε να είναι η περισσότερον εκτεθειμένη εις τον κίνδυνον τοιούτων εγκλημάτων. Η «αδυναμία», εν τούτοις, αύτη δεν είναι η μόνη· ως θα ίδωμεν κατωτέρω υπάρχουν και άλλαι γενικωτέρας φύσεως και καθολικωτέρας σημασίας, αίτινες καθιστούν την ανωτέρω εκτεθείσαν μίαν πλατωνικής μορφής τοιαύτην.

Β. Η δευτέρα παρατήρησις επί του άρθρου 2 αφορά εις τον καθορισμόν της αντικειμενικής υποστάσεως της γενοκτονίας. Ως συνάγεται εξ αυτού τούτου του κειμένου, ο νομοθέτης αναφέρει περιοριστικώς τας πράξεις εκείνας αίτινες αποτελούν γενοκτονίαν. Κατά την γενομένην επί του θέματος συζήτησιν εις την Έκτην Επιτροπήν, προϋτάθη υπό της Γαλλίας και της Σοβιετικής Ενώσεως όπως η αντικειμενική υπόστασις της γενοκτονίας προσδιορισθή κατά τρόπον γενικόν - μεθ' απλής απარიθμήσεως ενδεικτικής ενίων τυπικών μορφών αυτής, - και τούτο ίνα, εν τη εφαρμογή της Συμβάσεως ταύτης καταστή δυνατή η εις την έννοιαν ταύτην υπαγωγή απασών των μορφών, υφ' ας δυνατόν να εμφανισθή εν των μέλλοντι το έγκλημα τούτο. Ουχ ήττον, η πρότασις αύτη δεν εγένετο δεκτή ένεκα του φόβου τον οποίον εξέφρασαν πλείονα Κράτη, μη τυχόν, δι' ενός τοιούτου γενικού ορισμού, χαρακτηρισθώσιν ως γενοκτονία πλείστα εγκλήματα υπαγόμενα εις την αποκλειστικήν αυτών δικαιοδοσίαν.

Σημειούμεν ενταύθα την διστακτικότητα του διεθνούς νομοθέτου μη τυχόν εκθέσει υπερμέτρως την κυριαρχίαν των Συμβαλλομένων Μερών εις υπερχαρακτηρίαν δικαιοδοτικήν επέμβασιν, διστακτικότητα εκφραζομένην κατά τρόπον έτι εντονώτερον εις τα επόμενα άρθρα της Συμβάσεως και ήτις, ως θα ίδωμεν, μέλλει τελικώς να καταστήση πλατωνικήν την όλην προσπάθειαν της επί διεθνούς πεδίου προλήψεως και καταστολής της γενοκτονίας.

Γ. Η τρίτη παρατήρησις αφορά εις τον προσδιορισμόν της εκτάσεως της έννοιας της γενοκτονίας ως αύτη καθιερούται εν άρθρω 2.

Η θεωρία διακρίνει τρεις κατηγορίας ενεργειών ως περιλαμβανομένας εν γένει εις την έννοιαν της γενοκτονίας. Η πρώτη περικλείει τον φόνον των μελών μιας ομάδος ως και τας βαρείας προσβολάς κατά της σωματικής ή διανοητικής ακεραιότητος αυτών. Είναι η καλουμένη *φυσική γενοκτονία*, η κατ' εξοχήν τυπική μορφή του εγκλήματος τούτου. Η δευτέρα, η *βιολογική γενοκτονία*, περιλαμβάνει τα μέτρα τα αποβλέποντα εις

την παρεμπόδισιν των γεννήσεων εις τους κόλπους ωρισμένης ομάδος. Η τρίτη, τέλος, κατηγορία, αποτελείται εκ πάσης εν γένει υπαιτίου ενεργείας σκοπούσης εις την καταστροφήν του πνευματικού και ψυχικού γενικώτερον πολιτισμού, του προσιδιάζοντος εις μίαν ομάδα. Απεκλήθη *πολιτιστική γενοκτονία* (3) και πραγματούται διά πλείστων όσων τρόπων, οίον διά της απαγορεύσεως της χρησιμοποίησεως της γλώσσης της ομάδος εις τας καθημερινάς σχέσεις ή εις τα σχολεία, δια της απαγορεύσεως της εκτυπώσεως και της διαδόσεως δημοσιευμάτων συντεταγμένων εις την γλώσσαν της ομάδος, ως και διά της καταστροφής των βιβλιοθηκών, μουσείων, σχολείων, ιστορικών μνημείων, τόπων λατρείας και άλλων ιδρυμάτων ή αντικειμένων μορφωτικής σημασίας της ομάδος, ή ακόμη, διά της απαγορεύσεως της χρησιμοποίησεως αυτών (4).

Κατά τας γενομένας συζητήσεις εις την Έκτην Επιτροπή, προϋτάθη υπό των Ηνωμένων Πολιτειών όπως προβλεφθή εν τη Συμβάσει και μία άλλη μορφή γενοκτονίας, η «οικονομική», συνισταμένη εις την καταστροφήν της οικονομικής υποστάσεως της μελών ομάδος τινος. Η πρότασις αυτή απερρίφθη ομοφώνως και άνευ ενδοιασμών, θεωρηθείσης της εννοίας της οικονομικής γενοκτονίας ως άκρως ρευστής και μη δυναμένης, ως εκ τούτου, να αποτελέση αντικείμενον σαφούς καθορισμού. Εξ άλλου, μία τοιαύτη προστασία θα υπερηκόντιζε τον σκοπόν της καταρτισθησομένης Συμβάσεως, ήτις απέβλεπεν αποκλειστικώς και μόνον εις την καθιέρωσιν ποινικής προστασίας κατά της εν κυριολεξία καταστροφής της ομάδος, της φυσικής, τουτέστιν, και της βιολογικής (5).

Δεχόμεθα ότι οι ανωτέρω λόγοι, ιδία ο αναφερόμενος εις τον σκοπόν της Συμβάσεως, δικαιολογούν κατ' αρχήν την μη παραδοχήν, εν τη Συμβάσει, της «οικονομικής» γενοκτονίας όπως, άλλως τε, και της «πολιτιστικής» τοιαύτης. Ουχ ήττον θα έδει, φρονούμεν, να γίνη μία εξαίρεσις δι' ωρισμένας ακραίας περιπτώσεις οικονομικής γενοκτονίας, οσάκις τουτέστιν αυτή τελείται ουχί δι' απλών μέτρων περιοριστικών, ανίσων, εις βάρος της οικονομικής δραστηριότητος των μελών της ομάδος, αλλά δια πράξεων επιφερουσών ολοσχερή απογύμνωσιν των θυμάτων εκ παντός περιουσιακού αυτών στοιχείου και αίτινες συνοδεύονται συνάμα υπό μέτρων αποκλεισμού πάσης δυνατότητος μελλοντικής οικονομικής ανασυγκροτήσεως δια τα πρόσωπα ταύτα. Εις τοιαύτας περιπτώσεις είναι προφανές ότι η οικονομική γενοκτονία οδηγεί μοιραίως εις την φυσικήν καταστροφήν της ομάδος(6).

Η Σύμβασις προβλέπει μόνον περί των δύο πρώτων

κατηγοριών, ήτοι περί της φυσικής και της βιολογικής γενοκτονίας, περί της εν κυριολεξία, τουτέστιν, καταστροφής της ομάδος. Η παραδοχή και της πολιτιστικής γενοκτονίας, αποτελέσασα αντικείμενον ζωηρών συζητήσεων κατά την κατάρτισιν της Συμβάσεως, δεν εγένετο τελικώς δεκτή θεωρηθέντος του καθορισμού σαφών ορίων εις την έννοιαν ταύτην ως άκρως δυσχερούς(7). Εκτός τούτου, η παραδοχή αυτής θα απέτρεπε πλείστα όσα Κράτη από του να προσχωρήσουν εις την Σύμβασιν, εκ φόβου μη τυχόν, εις το μέλλον, κατηγορηθώσιν επί γενοκτονία δια την πολιτικήν των την αποσκοπούσαν εις την εθνικήν αφομοίωσιν των εν τη επικρατεία αυτών ανομοιογενών φυλετικώς στοιχείων, ήτις, τω όντι, πραγματοποιουμένη διά μέσων θεμιτών, δεν παρουσάζει καθ' εαυτήν, χαρακτηρισά εγκληματικόν(8). Εξ άλλου, η πολιτιστική γενοκτονία, ταυτιζομένη εν πολλοίς μετά της προσβολής των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, έμελλε να αντιμετωπισθή εις το πλαίσιον της Συμβάσεως της σχετικής προς τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Ο αποκλεισμός, εν τούτοις, της πολιτιστικής γενοκτονίας εκ της Συμβάσεως, δεν υπήρξεν απόλυτος. Μεταξύ των εν άρθρ. 2 αναφερομένων πράξεων των συνιστωσών γενοκτονίαν, προβλέπεται υπό στοιχ. Ε και η «αναγκαστική μεταφορά παιδών μιας ομάδος εις ετέραν ομάδα».

Η καθιέρωσις της διατάξεως ταύτης οφείλεται εις την πρωτοβουλίαν της Ελλάδος, ήτις την εποχήν ακριβώς καθ' ην κατηρτίζετο η Σύμβασις εις τους κόλπους του ΟΗΕ, είχε μόλις υποστή το πλήγμα του γνωστού εις πάντας παιδομαζώματος(9).

Το «παιδομάζωμα» αποτελεί, νομιζομεν, μίαν μορφήν πολιτιστικής γενοκτονίας, καθ' όσον ο επιδιωκόμενος δια της πράξεως ταύτης σκοπός ουνίσταται ουχί εις τον φυσικόν ή βιολογικόν αφανισμόν της απαχθείσης ομάδος, αλλ' εις την καταστροφήν των εθνικών, γλωσσικών, θρησκευτικών και εν γένει πολιτιστικών χαρακτηριστικών αυτής(10). Αι αξιώσεις, όθεν, αυστηράς συνεπειάς έναντι των αρχήθεν αποφασισθέντων περί των περιληπτέων εν τη Συμβάσει μορφών γενοκτονίας, θα υπηγόρευον τον αποκλεισμόν, εκ ταύτης, του παιδομαζώματος, εφ' όσον, ως είπομεν, τούτο αποτελεί πολιτιστικήν γενοκτονίαν. Ουχ ήττον, η διάταξις αυτή απηκούσα έντονον ηθικόν αίτημα της στιγμής διά μίαν «έννομον» και επί διεθνούς πεδίου, μομφήν της αρπαγής των ελληνών παιδών, περιελήφθη τελικώς, και ακριβώς διά τον λόγον αυτόν, εις την Σύμβασιν.

Θεωρούμεν την λύσιν ταύτην εύστοχον, καθ' όσον, η παροχή ποινικής προστασίας κατά μιας των βαρυντέ-

ρων μορφών πολιτιστικής γενοκτονίας, δημιουργεί ε-
ποικοδομητικών προηγούμενων διά την εν τω μέλλοντι
περαιτέρω επέκτασιν τοιαύτης προστασίας και εις άλ-
λας περιπτώσεις της κατηγορίας ταύτης της γενοκτο-
νίας, της οποίας ο εγκληματικός χαρακτήρ καθιστά
πλήρως δεδικαιολογημένην και αναγκαίαν μίαν αποτε-
λεσματικήν διεθνή ποινικήν κύρωσιν.

III. Το άρθρον 3 καθορίζει τας πράξεις εκτελέσεως
και συμμετοχής εις το έγκλημα της γενοκτο-
νίας. Αύται είναι: α) Η γενοκτονία. β) Η συνεννόησις
προς διενέργειαν γενοκτονίας. γ) Η άμεσος και δημο-
σία προτροπή προς διενέργειαν γενοκτονίας. δ) Η από-
πειρα γενοκτονίας. ε) Η συνέργεια εις την γενοκτο-
νίαν».

Εν τη συντάξει του άρθρου τούτου ενεφανίσθησαν
πλείσται όσαι δυσκολίαι οφειλόμεναι εις τας υπαρχού-
σας διαφοράς μεταξύ των συστημάτων των καθιερωμέ-
νων εις τα εσωτερικά δίκαια των Συμβαλλομένων Με-
ρών, κυρίως δε μεταξύ των της ηπειρωτικής Ευρώπης
αφ' ενός, και του αγγλοσαξωνικού συστήματος αφ' ετέ-
ρου. Σημειούμεν τινάς εξ αυτών, τας πλέον χαρακτηρι-
στικάς, ίνα ούτω λάβωμεν μίαν εικόνα των εμποδίων,
άτινα, πλην των άλλων, έχει να αντιμετωπίσῃ ο διεθνής
ποινικός νομοθέτης εν τη θεσπίσει ενός ενιαίως εφαρ-
μοσίμου διακρατικού ποινικού δικαίου.

Η πρώτη δυσκολία, αποτελέσασα αντικείμενον ευ-
ρέων συζητήσεων κατά την κατάρτισιν της Συμβάσεως,
ενεφανίσθη προκειμένης της θεσπίσεως της υπό στοι-
χείον β καθιερωθείσης τελικώς εννοίας της «συνεννοή-
σεως προς διενέργειαν γενοκτονίας» (*entente en vue de
commettre le génocide*). Διά της ανωτέρω εκφράσεως ε-
πεδιώχθη η απόδοσις της *conspiracy* του αγγλοσαξωνι-
κού δικαίου, εννοίας μη εχούσης αντίστοιχον προς
ταύτην εις το ηπειρωτικόν δίκαιον, καθ' όσον η παρεμ-
φερής έννοια της «συνωμοσίας», την οποίαν το δίκαιον
τούτο γνωρίζει, είναι κατά πολύ στενωτέρα αυτής. Τω
όντι, ενώ η συνωμοσία αφορά αποκλειστικώς εις τα ε-
γκλήματα κατά του Κράτους, και δη, συνήθως, εις τα
στρεφόμενα κατά της εσωτερικής υποστάσεως αυτού, η
conspiracy εκτείνεται επί πεδίου αισθητώς ευρύτερου.
Περιλαμβάνει πάσαν συμφωνίαν σκοπούσαν εις την
διάπραξιν αδικίου τινος πράξεως εν γένει, ήτοι ου μό-
νον εγκλήματος, αλλά και πάσης πράξεως αντιβαινού-
σης εις τον νόμον, ή ακόμη και εις την ηθικήν⁽¹¹⁾.

Η έννοια αύτη, καθιερωθείσα εν τω διακρατικό ποι-
νικώ δικαίω το πρώτον διά των Καταστατικών των
Διεθνών στρατιωτικών δικαστηρίων, είχεν ήδη προκα-
λέσει πλείστας όσας αντιρρήσεις, υπήρξε δε και η αιτία
ικανής συγχύσεως κατά την δίκην της Νυρεμβέργης⁽¹²⁾.

Παρ' όλα ταύτα, εγένετο και πάλιν δεκτή εις την προ-
κειμένην Σύμβασιν· εδόθη εις αυτήν το περιεχόμενον
της εν γένει «προηγούμενης εγκληματικής συμφωνίας»
υπό την επιφύλαξιν, εν τούτοις, ότι δοθείσων των ανω-
τέρω διαφορών μεταξύ των ποινικών νομοθεσιών, έκα-
στον Κράτος θα έδει, κατά την ερμηνείαν της διατάξε-
ως της περιεχούσης την έννοιαν ταύτην, να αναχθή εις
τας αρχάς του ιδίου αυτού εσωτερικού δικαίου⁽¹³⁾.

Διά της υπό στοιχείον γ του άρθρου 3 διατάξεως, η
«άμεσος και δημοσία προτροπή προς διενέργειαν γενο-
κτονίας» ανάγεται εις αξιόποινον πράξιν. Σκοπός της
διατάξεως ταύτης είναι η αντιμετώπισις της γενοκτο-
νίας εν τη γενnéσει αυτής, εις εν τουτέστιν στάδιον ένθα
είναι εισέτι δυνατόν να αποτραπή η πραγμάτωσις ταύ-
της. Εις το σημείον τούτο ο διεθνής νομοθέτης ηκολού-
θησε το παράδειγμα των περισσοτέρων εθνικών ποινι-
κών δικαίων, άτινα, κατά παρόμοιον δραστικόν τρό-
πον εξασφαλίζουν ωρισμένα έννομα αγαθά υψίστης
σπουδαιότητος, δια της αναγωγής, τουτέστιν, εις ε-
γκλήματα, όλων εκείνων των πράξεων, αι οποίαι μολο-
νότι καθ' εαυτάς ουχί εγκληματικάί, δυνατόν, εν τού-
τοις, να οδηγήσουν εις το έγκλημα⁽¹⁴⁾. Και η καθιέρω-
σις της διατάξεως ταύτης δεν εγένετο άνευ αντιρρήσε-
ων, αίτινες και πάλιν προσδιορίζοντο κατά βάσιν εκ
του πολιτικο-κοινωνικού καθεστώτος των Συμβαλλο-
μένων Μερών. Ούτω, αι Ηνωμένοι Πολιτείαι της Αμε-
ρικής, υποστηριζόμεναι και υπό του Ηνωμένου Βασι-
λείου, εκηρύχθησαν κατά της θεσπίσεως τοιούτου κα-
νόνους φοβούμεναι την δυσμενή επίδρασιν καταχρηστι-
κής τυχόν εφαρμογής αυτού επί της ελευθερίας του λό-
γου και ειδικώτερον του τύπου. Ωσαύτως εφοβούντο
και την πολιτικήν έντασιν ήν θα εδημιούργει μεταξύ
των Κρατών ενδεχομένη μονόπλευρος ερμηνεία ωρι-
σμένων δημοσιευμάτων εις τον τύπον⁽¹⁵⁾. Αντιθέτως η
Σοβιετική Ένωσις εξήτει, αναφορικώς προς την διάτα-
ξιν ταύτην, όπως η ποινική κύρωσις επεκταθή έτι πλέ-
ον, ίνα περιλάβη και το γεγονός της απλής προπαγάν-
δας του εγκλήματος της γενοκτονίας. Ουχ ήττον, και η
άποψις αύτη δεν εγένετο δεκτή δια τον λόγον ότι δυνα-
τόν να εξέθετε εις κίνδυνον την ελευθερίαν του λόγου,
πράγμα τοσούτω μάλλον επικίνδυνον καθ' όσον η κατ'
εξοχήν ρευστή έννοια του όρου «προπαγάνδα» δυσκό-
λως προσδιορίζεται κατά τρόπον αντικειμενικόν⁽¹⁶⁾.

Όσον αφορά εις την τιμώρησιν των διαφόρων στα-
δίων της πραγματώσεως της αντικειμενικής υποστάσε-
ως της γενοκτονίας, η Σύμβασις (άρθρ. 3,δ) προβλέπει
μόνον περί της αποπείρας. Ωρισμένα Κράτη υπεστήρι-
ξαν την γνώμην ότι θα έδει να καθιερωθή η τιμώρησις
και των προπαγανδευστικών πράξεων, εκείνων του-

λάχιστον, αίτινες καθ' εαυτάς φέρουν τον χαρακτήρα αμέσου προετοιμασίας διά την τέλει της γενοκτονίας⁽¹⁷⁾. Η άποψις αυτή, πλην του ότι, εν πολλοίς, εύρηται καθιερωμένη εις πλείστας εσωτερικώς ποινικώς νομοθεσίας αναφορικώς προς τα εγκλήματα κατά του Κράτους⁽¹⁸⁾, έχει ακόμη υπέρ αυτής, εις τον τομέα του διεθνούς δικαίου, εν προηγούμενον, την Διεθνή Σύμβασιν της Γενεύης της 20 Απριλίου 1929 διά την καταπολέμεισιν των εγκλημάτων κατά του νομίματος ένθα τιμωρούνται αι προπαρασκευαστικάί πράξεις εν γένει του εγκλήματος τούτου. Ουχ ήττον, δεν εγένετο αυτή τελικώς δεκτή λόγω της ζωηράς αντιδράσεως των αγγλοσαξωνικών χωρών, το εσωτερικόν δίκαιον των οποίων αποκρούει κατά κανόνα την τιμώρησιν των προπαρασκευαστικών πράξεων⁽¹⁹⁾.

IV. Το άρθρον 4 αφορά εις το υποκείμενον του εγκλήματος της γενοκτονίας. Έχει ούτω: «Τα άτομα τα διενεργήσαντα γενοκτονίαν ή μίαν οιανδήποτε εκ των άλλων πράξεων των απαριθμουμένων εις το άρθρον 3ον, θα τιμωρούνται είτε είναι κυβερνώντες, είτε υπήκοοι, είτε ιδιώται».

Διά του άρθρου τούτου καθιερούται μια των πλέον σημαντικών βασικών αρχών του διακρατικού ποινικού δικαίου, η της αναγνώρισεως ατομικής ποινικής ευθύνης διεθνούς εις τους κυβερνώντας και τους εν γένει εκπροσώπους του Κράτους, διά τας πράξεις των τας τελεσθείσας εν ονόματι και διά λογαριασμόν αυτού.

Η αρχή αυτή, εκ διαμέτρου αντίθετος προς την παλαιότεραν θεωρίαν του διεθνούς δικαίου, την γνωστήν ως *doctrine traditionnelle*, αποτελεί έκφρασιν των συγχρόνων κατευθύνσεων της επιστήμης, αντιπροσωπεύει δε, ως θα ιδώμεν κατωτέρω, μίαν των πλέον ουσιωδών κατακτήσεων εις την εξέλιξιν του δικαίου τούτου. Πράγματι, κατά την *doctrine traditionnelle*, εις την αμγή αυτής έκφρασιν, η ύπαρξις αμοιβαίας ευθύνης μεταξύ Κρατών δεν είναι νοητή. Τα Κράτη ευθύνονται μόνον έναντι εαυτών καθ' όσον πάσα ευθύνη έναντι αλλήλων αντιτίθεται προς το δόγμα της κυριαρχίας, το ευρισκόμενον εις την βάσιν της θεωρίας ταύτης. Ακόμη και όταν τα Κράτη φρονούν ότι δέον να θεωρήσουν εαυτά ως υπεύθυνα, λέγουν αι Funk Brentano και Albert Sorel «δεν πρόκειται δικαίωμα το οποίον παραχωρούν το εν έναντι του άλλου, διότι ούτω η κυριαρχία αυτών θα ηλλοιούτο, αλλά μάλλον καθήκον, όπερ επιβάλλουν εις εαυτά, τα μεν χάριν των δε, προς το συμφέρον της διεθνούς ειρήνης»⁽²⁰⁾.

Ίδωμεν δι' ολίγων την λογικήν πορείαν, ην ηκολούθησεν η σύγχρονος θεωρία διά την μετάβασιν εκ της αντιλήψεως ταύτης εις την ανωτέρω εκτεθείσαν αρχήν. Αύτη η κατά πρώτον λόγον ημφισβήτησε την θεμελιώδη

ιδέαν εφ' ης εστηρίζετο η παλαιότερα θεωρία, ήτοι την της κυριαρχίας των Κρατών. Αναπτυχθείσα μέχρι και των ακραίων αυτής συνεπειών κατά τον ΧΙΧον αιώνα, η ιδέα αυτή έπαυσε πλέον σήμερα να χαιρη, εν τη θεωρία, γενικής αναγνώρισεως. Δεν ανταποκρίνεται, εξ άλλου, ουδέ προς την πραγματικότητα, την εσωτερικήν όσον και την διεθνή. Το κυρίαρχον Κράτος, κατά την νεωτέραν θεωρίαν, δεν έχει πλέον την έννοιαν απολύτου εξουσίας φερούσης εν εαυτή τα όρια και τον σκοπόν αυτής. Υπόκειται εις το Δίκαιον ως και πας ιδιώτης⁽²¹⁾. Εις την εσωτερικήν έννομον τάξιν, το σύγχρονον συνταγματικόν δίκαιον καθιεροί οσημέραι ευρύτεραν την ευθύνην του Κράτους, ου μόνον οσάκις τούτο δρα ως *fiscus* αλλά και εις ας περιπτώσεις ασκεί *imperium*. Η αρχή του ανευθύνου του Κράτους διά τας πράξεις ταύτας τείνει να εγκαταλειφθή τόσοις υπό της θεωρίας όσον και υπό των νομοθεσιών των περισσοτέρων χωρών του πεπολιτισμένου κόσμου⁽²²⁾.

Τοιαύτης ούσης της συγχρόνου εξελίξεως εν τω εσωτερικώ δικαίω, η επικράτησις των ανωτέρω αντιλήψεων καθίσταται, κατά μείζονα λόγον, αυτονόητος εις τον τομέα του διεθνούς. Πράγματι, εις το δίκαιον τούτο, «κυριαρχία» δεν σημαίνει σήμερα άλλο τι, κατά την νεωτέραν θεωρίαν, ει μη τα δικαιώματα του Κράτους επί της ανεξαρτησίας, της συντηρήσεως και της προστασίας αυτού. Και τα δικαιώματα ταύτα έχουν όρια, ευρισκόμενα εις το σημείον ένθα η ενάσκησις αυτών δυνατόν να εκθέση εις κίνδυνον την ειρήνην και την ασφάλειαν των άλλων χωρών⁽²³⁾. Πράξεις κυριαρχίας εις τας σχέσεις μεταξύ Κρατών είναι όθεν λογικώς αδύνατοι καθ' όσον αι εξουσίαι του Κράτους «εκπνέουν εις τα σύνορα αυτού»⁽²⁴⁾. Εκάστη Πολιτεία έχει απλώς μίαν «αρμοδιότητα» καθοριζομένην υπό του διεθνούς δικαίου εάν δε υπερβή ταύτην υποχρεούται εις επανόρθωσιν⁽²⁵⁾. Το Διεθνές Δίκαιον αποβαίνει ούτω, κατά την θεωρίαν ταύτην, ο ανώτατος ρυθμιστής εν τη διεθνεί κοινωνία, ο παραχωρών τα δικαιώματα και καθορίζων τας ευθύνas των Κρατών μελών της κοινωνίας ταύτης. Δεν είναι πλέον απλούν προϊόν της θελήσεως των Κρατών, όπως εδίδασκεν η *doctrine traditionnelle*⁽²⁶⁾, αλλ' ευρίσκειται υπεράνω τούτων ως κατέχον την ανωτάτην βαθμίδα εν τη ιεραρχία των εννόμων τάξεων. Η ιδέα αυτή, θεμελιωθείσα δογματικώς υπό του Kelsen και της Σχολής της Βιέννης (*doctrine de la suprématie du droit international*), αποτελεί σημερον ου μόνον μίαν των σταθερώς πλέον ανεγνωρισμένων εν τη θεωρία του διεθνούς δικαίου θεμελιωδών αρχών⁽²⁷⁾, αλλ' επίσης και βασικόν κανόνα του θετικού διεθνούς δικαίου⁽²⁸⁾.

Ανεγνώρισθη, προσέτι, εσχάτως εις τον Χάρτην των Διεθνών Στρατιωτικών Δικαστηρίων⁽²⁹⁾ όστις διεκήρυξεν ότι ο εγκληματικός χαρακτήρ των κατά της ανθρωπότητος εγκλημάτων θεμελιούται ανεξαρτήτως του εάν τα εγκλήματα ταύτα αποτελούν ή μη παράβασιν του εσωτερικού δικαίου της χώρας ένθα ετελέσθησαν⁽³⁰⁾. Τέλος, εις την «Διατύπωσιν των Αρχών της Νυρεμβέργης», ην συνέταξεν η Επιτροπή του Διεθνούς Δικαίου του ΟΗΕ κατόπιν παραγγελίας των Ηνωμένων Εθνών, ο κανών ούτος καθιερούται εις τας δύο πρώτας «αρχάς» αυτής⁽³¹⁾.

Η αναγνώρισις της υπεροχής του Διεθνούς Δικαίου ως και της ευθύνης των Κρατών κατά το Δίκαιον τούτο, εδημιούργησαν εν πολύπλοκον πρόβλημα, ήγουν το του προσδιορισμού της φύσεως και της εκτάσεως της ευθύνης ταύτης. Το δε πολύπλοκον συνίσταται εις το ότι πρόκειται ενταύθα καθορισμός ευθύνης ποινικής. Κατά την conception traditionnelle μία τοιαύτη ευθύνη δεν είναι δυνατόν να καταλογισθή εις τους κυβερνώντας, καθ' όσον ούτοι αποτελούν όργανα του Κράτους και κατά συνέπειαν αι πράξεις των, εκφράζουσαι την θέλησιν αυτού, δεν θα ήτο δυνατόν να αποδοθώσιν ει μη εις το Κράτος και μόνον εις τούτο. Αλλ' ούτε και εις αυτό, ως νομικόν πρόσωπον, είναι δυνατόν να καταλογισθή ποινική ευθύνη λόγω της γενικώς κρατούσης εν τω ποινικώ δικαίω αρχής καθ' ην universitas delinquere non potest. Τοιουτοτρόπως η θεωρία αυτή κατέληγεν εις λογικόν αδιέξοδον οδηγούν αναγκαιώς εις αναγνώρισιν της α principio αδυναμίας υπάρξεως εν τω διεθνεί δικαίω ευθύνης ποινικής υπό την καθιερωμένην του όρου έννοιαν.

Την θέσιν ταύτην της παλαιότερας θεωρίας, ήλθε να ανατρέψη κατά πρώτον λόγον η κρίσις των δύο παγκοσμίων πολέμων, ιδία δε του δευτέρου, ομόφωνος εξέγερσις της συνειδήσεως των πεπολιτισμένων λαών, οίτινες, αισθανόμενοι έντονον την ανάγκην απονομής του δικαίου εις τους υποκινητάς και τους εν γένει υπευθύνους των κατά τον πόλεμον τούτον τελεσθέντων εγκλημάτων, ηξίωσαν όπως ούτοι τιμωρηθούν δεόντως, και παρά τα «νομικά» εμπόδια, άτινα το μέχρι τούδε Διεθνές δίκαιον έθετε εις μίαν τοιαύτην τιμωρησιν, και χάρις ακριβώς εις τα οποία, είχαν μείνει ατιμώρητοι οι υπαίτιοι του πρώτου παγκοσμίου πολέμου.

Έναντι της τοιαύτης αξιώσεως, η επιστήμη αντιμετώπισε μετά ζήλου το όλον πρόβλημα και επεδόθη εις την ανατροπήν των δογματικών «εμποδίων» της conception traditionnelle, ίνα ούτω καταστή δυνατή η εφαρμογή του Δικαίου εις τον τομέα αυτόν.

Συγγραφείς τινες προέτειναν την καθιέρωσιν ποινι-

κής ευθύνης του νομικού προσώπου του Κράτους θεωρήσαντες ταύτην ως δυνατόν και σκοπίμον⁽³²⁾. Όταν η ευθύνη των ήθικων αυτουργών, λέγει ο καθηγητής Graven, δεν είναι ευθύνη ενός προσώπου, αλλά ενός σώματος πολιτικού, νομικού, στρατιωτικού κτλ, δεν υπάρχει ανάγκη να είναι «ευθύνη υποκειμενική» υπό την συνήθη ποινικήν του όρου έννοιαν. Δυνατόν να είναι αυτή ου μόνον «ευθύνη αιτιώδης» διά την προξηνηθείσαν ζημίαν, αλλ' έτι πλέον, εξ επόψεως ποινικού δικαίου, ευθύνη «θετική και κοινωνική» (positive et sociale). Η τοιαύτη ευθύνη, καταλήγει ο συγγραφεύς, «τυγχάνει τόσον αναμφισβήτητος όσον και το σκοπίμως παραχθέν εγκληματικόν γεγονός, και δέεται κυρώσεως, δίχως να είναι αναγκαίον όπως δοθ ή εις ταύτην φιλοσοφικόν τι στήριγμα, ή ταυτισθ ή το συλλογικόν όν και η συλλογική συνείδησις μετά του ατόμου και της ατομικής συνειδήσεως»⁽³³⁾.

Παρά το αναντίρρητον κύρος των υποστηριζόντων την άποψιν ταύτην, ας επιτραπή εις ημάς όπως αμφισβητήσωμεν την ορθότητα αυτής συντασσόμενοι προς την αντίθετον γνώμην, την και κρατούσαν, καθ' ην υποκείμενον του διεθνούς ποινικού δικαίου, ως και του ποινικού δικαίου εν γένει, είναι το άτομον, και μόνον τούτο. Η αναγνώρισις ποινικής ευθύνης εις το Κράτος, εις νομικόν τουτέστιν πρόσωπον, προϋποθέτει την παραδοχήν ευθύνης αντικειμενικής και συλλογικής, ήτις όμως ευρίσκεται εις άκραν αντίθεσιν προς τας δύο κεντρικάς ιδέας τας διεπούσας το σύγχρονον ποινικόν δίκαιον, ήτοι της υποκειμενικής ευθύνης και της εξατομικεύσεως. Η πρώτη, αποτελούσα αρχήν αναμφισβητήτου αξίας, υπήρξε καρπός βραδείας εξελίξεως του δικαίου τούτου, το οποίον εκ της πρωτογόνου φάσεως αυτού καθ' ην εγνώριζεν αποκλειστικώς και μόνον την αντικειμενικήν ευθύνην, την προσδιορίζομένην τουτέστιν εκ του παραχθέντος αποτελέσματος, έφθασεν εις την ανωτέραν βαθμίδα της αναγνώρισεως της υποκειμενικής ευθύνης, κατά την οποίαν αποφασιστικόν στοιχείον διά την επιβολήν της ποινής δεν είναι πλέον το υλικόν γεγονός ή τα εξωτερικά αυτού αποτελέσματα, αλλ' η πρόθεσις του δράστου, η εσωτερική τουτέστιν στάσις αυτού έναντι του παραχθέντος. Τοιαύτη όμως ευθύνη, προϋποθέτουσα την ύπαρξιν υπαιτίου βουλήσεως, δεν είναι δυνατόν να καταλογισθ ή ει μη εις τον άνθρωπον ως μόνον έχοντα πραγματικήν θέλησιν⁽³⁴⁾. Η υπό του νομοθέτου απονεμομένη ιδιότης του προσώπου εις ωρισμένας ομάδας ατόμων ή περιουσιών (Κράτος, εταιρίας κτλ), αποτελεί απλούν πλάσμα δικαίου, εν «τεχνικόν αναγκαίον ψεύδος» (eine technische Notfluge) ως λέγει ο Jhering⁽³⁵⁾, μη δυνάμενον να μετα-

βάλη αυτό τούτο το γεγονός ότι τα πρόσωπα ταύτα δεν είναι, ουδέ δυνατόν ποτέ να είναι άνθρωποι⁽³⁶⁾. Η αναγνώρισις, εν τούτοις, ποινικής ευθύνης εις νομικά πρόσωπα ως τοιαύτα, δεν αποτελεί ει μη καθιέρωσιν ευθύνης αντικειμενικής, καθ' όσον τα καθ' έκαστον άτομα της ομάδος της αποτελούσης το νομικόν πρόσωπον θα ευθύνωνται διά τας αξιοποιήσους πράξεις του νομικού προσώπου εκ μόνου του λόγου ότι ανήκουν εις αυτό και ουχι λόγω της υπαιτίου στάσεως ενός εκάστου τούτων έναντι του εγκλήματος, ως αξιοί η βασιική αρχή της υποκειμενικής ευθύνης.

Το γεγονός ότι το διακρατικόν ποινικόν δίκαιον αποτελεί δίκαιον διεθνές ουδεμίαν έχει εν προκειμένω σημασίαν, καθ' όσον τούτο είναι συγχρόνως και ποινικόν, η δε αρχή της ατομικής ευθύνης αντιπροσωπεύει μίαν των πλέον ουσιωδών κατακτήσεων του ανθρώπου εις την σφαίραν του δικαίου τούτου η παραγνώρισις της οποίας θα απετέλεε ασύγγνωστον επιστροφήν προς τας πρωτογόνους μορφάς αυτού.

Την άποψιν ταύτην εδέχθη και ο Καταστατικός Χάρτης των Διεθνών Στρατιωτικών Δικαστηρίων⁽⁴⁰⁾, ως και το υπό της Επιτροπής του Διεθνούς δικαίου του ΟΗΕ συνταχθέν Σχέδιον Κώδικος εγκλημάτων κατά της ειρήνης και της ασφαλείας της ανθρωπότητας⁽⁴¹⁾. Εγένετο ωσαύτως δεκτή και εν τη προκειμένη Συμβάσει κατόπιν μακρών επί του θέματος συζητήσεων⁽⁴²⁾.

Διά της αναγνώρισεως εις το άτομον της ιδιότητος του υποκειμένου του διεθνούς ποινικού δικαίου δεν απέμεινε πλέον εις την σύγχρονον θεωρίαν παρά εν εισέτι εμπόδιον δογματικόν, όπερ αύτη θα έδει να παρακάμψη ίνα το δίκαιον τούτο καταστή λογικώς πραγματοποιήσιμον. Εννοούμεν την υπό της conception traditionnelle καθιερωθείσαν αρχήν του προσωπικώς ανευθύνου των κυβερνήτων - των προσώπων, τουτέστιν, άτινα αντιπροσωπεύουν το Κράτος και εκφράζουν την θέλησιν αυτού - διά τας πράξεις των τας τελουμένας εν ονόματι τούτου και διά τας οποίας, κατά την θεωρίαν ταύτην, το Κράτος είναι αποκλειστικώς υπεύθυνον. Η αρχή αύτη κατά βάσιν λογικώς ορθή, αποβαίνει, εν τούτοις, απαράδεκτος εν τη εφαρμογή εφόσον δεν ήθελε περιορισθή εντός ωρισμένων ορίων. Η πρόσφατος οδυνηρά εμπειρία των συγχρόνων ολοκληρωτικών Κρατών υπήρξεν εν προκειμένω, και παραμένει πάντοτε λίαν διδακτική.

Απεκάλυψαν κατά τρόπον αναμφισβήτητον, το γεγονός ότι οι κυβερνώντες δυνατόν να καταχραστούν

της εξουσίας αυτών, ενδεχόμενον τόσον σύνθηες, και το όποιον, εν τούτοις, η παλαιότερα θεωρία είχε παραλείψει να αντιμετωπίση, και ότι αι καταχρήσεις αύται δυνατόν να φθάσουν μέχρι διαπράξεως κοινών εγκλημάτων, και δη εκ των πλέον απεχθών. Το ανευθύνον των κατεχόντων την εξουσίαν έναντι του Διεθνούς δικαίου, διά τας πράξεις διακυβερνήσεως αυτών, δικαιολογείται σήμερον μόνον υπό την προϋπόθεσιν ότι αυτό τούτο το Κράτος, διά του εσωτερικού νόμου, θέτει όρια και εν γένει ασκεί επίβλεψιν επί της δράσεως των διοικούντων οργάνων αυτού⁽⁴³⁾. Τούτο πράγματι συμβαίνει, κατ' αρχήν τουλάχιστον, εις τα φιλελεύθερα δημοκρατικά πολιτεύματα, υπό το καθεστώς, τουτέστιν, του Κράτους Δικαίου, ένθα, πλην του γεγονότος ότι τα διοικούντα όργανα της Πολιτείας υπόκεινται και ταύτα εις τον Νόμον, υπάρχει πάντοτε η δυνατότης ελευθέρου ελέγχου της εκτελεστικής εξουσίας εκ μέρους της αντιπολιτευσεως⁽⁴⁴⁾. Αντιθέτως, εις τα απολυταρχικά καθεστώτα, όπου άπασαι αι εξουσίαι είναι συγκεντρωμέναι εις χείρας ενός, ή έστω ολίγων ατόμων, ο τοιούτος έλεγχος καθίσταται ανέφικτος. Το Δίκαιον, υποβιβασόμενον εις απλούν όργανον προς πραγματοποίησιν των σκοπών του κατέχοντος την εξουσία, ου μόνον δεν δεσμεύει αυτόν, αλλά συχνάκις φθάνει εις το σημείον να «νομιμοποιή» την πολιτικήν του μέχρι και των πλέον εγκληματικών αυτής εκδηλώσεων. Ακόμη και εις μεγάλην χώραν της κεντρικής Ευρώπης, ένθα ισχυρά παράδοσις ευρωπαϊκού πολιτισμού συνεκράτησε, εν πολλοίς, το προ του πολέμου καθερωθέν εν αυτή ολοκληρωτικόν καθεστώς από της γενικής καταργήσεως του ισχύοντος δικαίου - προς τον σκοπόν πλήρους de jure καθιερώσεως της ωμής κοσμοθεωρίας εξ ης το καθεστώς τούτο ενεπνέετο - η υπάρχουσα νομοθεσία ουδόλως ημώδισε το Κράτος εις την διάπραξιν σειράς ολοκληρου εγκλημάτων, εν οίς κατά κύριον λόγον και της γενοκτονίας, διότι απλούστατα η νομοθεσία αύτη δεν εφηρμοζετο, παραγκωνιζομένη υπό των εκάστοτε διωγμών του Führer δυνάμει της γνωστής αρχής του Führerprinzip. Όθεν, δι'... εν τοιούτον, ενδεχόμενον, και εφόσον οι ούτω κυβερνώντες χαίρουν πλήρους ασυδοσίας έναντι του λαού των ως προς την εγκληματικήν των πολιτικήν, το διακρατικόν ποινικόν δίκαιον - δίκαιον υπερκείμενον εν τη ιεραρχία των εθνικών ποινικών εννόμων τάξεων - καθιερού την προσωπικήν αυτών ευθύνην διά τα εγκλήματά των, έστω και εάν ταύτα αποτελούν πράξεις διακυβερνήσεως τελουμένας εν ονόματι του Κράτους. Η λύσις αύτη είναι ου μόνον λογική, αλλά και αναμφισβητήτως δικαία.

Το πρόσφατον παρελθόν απέδειξεν ότι ο αρχηγός η

τα διευθύνοντα όργανα πλείστων απολυταρχικών Κρατών υπήρξαν, διά της πολιτικής αυτών, οι κατά το σύγχρονον ποινικόν δίκαιον χαρακτηριζόμενοι ως ηθικοί αυτουργοί όλων εκείνων των εγκλημάτων, των οποίων διατηρούμεν εισέτι ζωηράν την ανάμνησιν, ήτοι του επιθετικού πολέμου, της γενοκτονίας, των στρατοπέδων συγκεντρώσεως και τόσων άλλων. Ούτοι, κατά συνέπειαν, δέον όπως υποστούν και τας ποινικάς συνεπείας των πράξεών των, και ουχί οι λαοί των οποίων ηγούνται, και οίτινες, κατά μέγα μέρος υπήρξαν και αυτοί τα εκούσια ή ακούσια θύματά των. Η ιδιότης των προσώπων τούτων ως εκπροσώπων του Κράτους, μακράν του να δικαιολογή το ανεύθυνον αυτών, ως εδέχεται η παλαιότερα θεωρία, δέον, τουναντίον, όπως αποτελέσει επιβαρυντικόν στοιχείον των εγκλημάτων άτινα ετέλεσαν εν τη ενασχήσει του λειτουργήματος αυτών. Διότι, εις την πραγματικότητα, τα πρόσωπα ταύτα είναι ου μόνον οι πλέον ισχυροί και ολιγώτερον ελεγχόμενοι εις τας πράξεις των εγκληματικάι, αλλά ακόμη και οι πλέον επικίνδυνοι, καθ' όσον αι εγκληματικάί των αποφάσεις, αποτελούσαι επίσημον πολιτικήν ενός ολοκληρού Κράτους, εξαπολύουν κύμα εγκλημάτων αφαντάστου εκτάσεως και συνεπειών και εις το οποίον ουδείς πλέον φραγμός υπάρχει⁽⁴⁵⁾.

Ούτω η σύγχρονος θεωρία του διεθνούς δικαίου κατέργησε το καθιερωμένον αξίωμα του ανευθύνου του Κράτους και των οργάνων αυτού, υπείκουσα εις το επιτακτικόν αίτημα δικαιοσύνης του πεπολιτισμένου κόσμου, θεμελιώσεν αντ' αυτών την αρχήν της διεθνούς ατομικής ποινικής ευθύνης των κυβερνώντων διά τας εγκληματικάς πολιτικάς ενεργείας των⁽⁴⁶⁾. Η αξία και η σκοπιμότης της αρχής ταύτης δεν είναι φρονοούμεν, δυνατόν, να αμφισβητηθή παρ' ουδενός. Δι' αυτής καταργείται, τουλάχιστον κατά δίκαιον, ο δυαδισμός των διά την ηθικήν και νομικήν αξιολόγησιν της συμπεριφοράς των ανθρώπων τεθειμένων κριτηρίων. Δεν θα υπάρχει πλέον εν μέτρον κρίσεως ισχύον διά τον απλούν ιδιώτην όστις δικάζεται και τιμωρείται διά το έγκλημα το οποίον ετέλεσε, και εν έτερον διά τους κυβερνώντας, οίτινες διαφεύγουν την κρίσιν της δικαιοσύνης εκ του γεγονότος και μόνον ότι κατέχουν εις χείρας των την εξουσίαν. Η ισχύς του Δικαίου δεν θα σταματά πλέον, ως μέχρι τούδε, εις το σημείον ένθα άρχεται η πολιτική, το κυρίαρχον και ανεξέλεγκτον «*acte d'Etat*», αλλά θα επεκτείνεται και εις ταύτην, τουλάχιστον διά τας εγκληματικάς εκδηλώσεις αυτής, πραγματοποιουμένης ούτω, επί διεθνούς κλίμακος, της θεμελιώδους αρχής της ισότητος των ανθρώπων έναντι του Νόμου^(47, 48).

Η αρχή της καθιερώσεως διεθνούς ατομικής ποινικής ευθύνης των οργάνων του Κράτους διά πράξεις των τελεσθεισας εν ονόματι και διά λογαριασμόν αυτού είχε τύχει ποιάς τινος αναγνωρίσεως εν τω θετικώ διεθνεί δικαίω ήδη προ του Β' παγκοσμίου πολέμου⁽⁴⁹⁾. Ρητήν όμως καθιέρωσιν εύρεν ευθύς μετά το πέρας αυτού εις τα Καταστατικά των Διεθνών Στρατιωτικών Δικαστηρίων (άρθρ. 6 του δικαστηρίου της Νυρεμβέργης) εφαρμοσθείσα ευρέως υπό των δικαιοδοτικών τούτων οργάνων⁽⁵⁰⁾. Ανεγνωρίσθη, προσέτι, υπό της Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών ως κανών του θετικού διεθνούς δικαίου και περιελήφθη, ωσαύτως, εις το υπό της Επιτροπής του Διεθνούς Δικαίου του ΟΗΕ συνταχθέν Σχέδιον Κώδικος των εγκλημάτων κατά της ειρήνης και της ασφαλείας της ανθρωπότητος⁽⁵¹⁾.

Εν συναρτήσει προς την ανάλυσιν του άρθρου IV, θεωρούμεν σκόπιμον όπως θίξωμεν ενταύθα και εν έτερον ζήτημα στενώς συνδεόμενον προς τας εν τω άρθρω τούτω περιλαμβανομένας αρχάς, και του οποίου εσκεμμένως παρελείφθη η ρύθμισις εν τη Συμβάσει. Πρόκειται το πρόβλημα της ιεραρχικής προσταγής, εάν, τουτέστιν, έγκλημα διεπραχθέν εις εκτέλεσιν τυπικώς νομίμου προσταγής ιεραρχικώς ανωτέρου αποτελεί πράξιν δικαίαν - ως εκ του ότι ο νόμος επιβάλλει υπακοήν εις τον δράστην αυτής - η εάν η πράξις παραμένει άδικος, τίθεται δε μόνον ζήτημα καταλογισμού αυτής εις τον προσταχθέντα⁽⁵²⁾. Πράγματι, δοθέντος ότι η γενοκτονία, εμφανιζομένη σχεδόν πάντοτε ως ενέργεια του Κράτους, τελείται κατόπιν προσταγής ιεραρχικώς ανωτέρου, η δικαία και αποτελεσματική τιμώρησις απάντων των υπαιτίων εξαρτάται, πλην των άλλων, και εκ της θέσεως ην θα λάβη ο διεθνής νομοθέτης έναντι του προβλήματος τούτου. Κατά την ορθωτέραν γνώμην την και κρατούσαν, ην ασπάζεται και η πλειονότης των συγχρόνων νομοθεσιών, η προσταγή δεν αίρει τον άδικον χαρακτήρα της πράξεως. Η άποψις αυτή έτυχεν ήδη ρητής αναγνωρίσεως εις τα Καταστατικά των διεθνών στρατιωτικών δικαστηρίων (άρθρ. 8 του δικαστηρίου της Νυρεμβέργης), εφηρμόσθη δε ευρύτατα υπό των δικαστηρίων τούτων⁽⁵³⁾. Περιελήφθη εξ άλλου, εις την «Διατύπωσιν των αρχών της Νυρεμβέργης» την συνταχθείσαν υπό της Επιτροπής του Διεθνούς Δικαίου του ΟΗΕ⁽⁵⁴⁾, ως επίσης και εις το υπό της ιδίας Επιτροπής εκπονηθέν Σχέδιον Κώδικος των εγκλημάτων κατά της ειρήνης και της ασφαλείας της ανθρωπότητος (άρθρ. 4)⁽⁵⁵⁾.

Εις την προκειμένην, εν τούτοις, Σύμβασιν, ο διεθνής νομοθέτης δεν καθιέρωσε ταύτην, αποφυγών εν γένει, όπως λάβη, θέσιν έναντι του προβλήματος. Κατό-

πιν μακρῶν συζητήσεων επεκράτησεν τελικῶς ἡ γνώμη ὅπως τὸ ζήτημα τοῦτο αφεθῇ εἰς τὴν ἐκάστοτε κρίσιν τοῦ δικαστοῦ⁽⁵⁶⁾.

Ἡ λύσις αὕτη δὲν υπῆρξεν, φρονούμεν, εὐστοχος. Εἶναι βεβαίως λίαν πιθανόν ὅτι ὁ δικαστής θα ἀποφαίνεται εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν συμφώνως πρὸς τὴν ἀνωτέρω ὁρθὴν ἀποψιν, ἐμπνεόμενος ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ φιλελευθέρου πνεύματος τοῦ διέποντος τὸ ὅλον διεθνὲς ποινικὸν δίκαιον καὶ ἀκολουθῶν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὴν ὁμόφωνον σχεδὸν γνώμην τῆς ἐπιστήμης ὡς καὶ τὰς πλείστας τῶν συγχρόνων νομοθεσιῶν. Δὲν αποκλείεται, ἐν τούτοις, ἐφόσον οὗτος δὲν δεσμεύεται ἐκ τοῦ νόμου, ὅπως χαρακτηρίσῃ ὡς δικαίαν, διὰ τὸν πράξαντα, τὴν ἐγκληματικὴν ἐνέργειαν τὴν διαπραχθεῖσαν κατόπιν προσαγωγῆς, δεχθῇ τοιούτῃ τὴν ἀντίθετον ἀποψιν ἡ ὁρθότης τῆς ὁποίας φαίνεται εἰς ἡμᾶς λίαν ἀμφίβολος. Πράγματι, ἡ ἀποψὶς αὕτη ἀφ' ἐνός μὲν ἀντιφάσκει εἰς τὴν λογικὴν ἐνότητα τοῦ δικαίου - καθ' ὅσον τοῦτο ἐμφανίζεται, ἐν προκειμένῳ, ἐκτιμὸν διαφοροτρόπως τὴν ἰδίαν πράξιν, ἀναλόγως τοῦ ἐὰν αὕτη ἐτελέσθῃ ἢ μὴ κατόπιν διαταγῆς⁽⁵⁷⁾, ἀφ' ἑτέρου δὲ καταλήγει εἰς τὴν καθιέρωσιν τυφλῆς καὶ ἀπεριορίστου ὑπακοῆς τῶν διαταγῶν τῶν ἱεραρχικῶς ἀνωτέρων, ἥτις, ὡς λίαν εὐστόχως παρατηρεῖ ὁ Hafer, εἶναι «οὐ μόνον ἀνῆθικος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπόψεως πολιτικῆς ἀνεπιθύμητος»⁽⁵⁸⁾.

ΥΤὸ ἀρθρον 5 ἐπιβάλλει εἰς τὰ Συμβαλλόμενα Μέλη τὴν υποχρέωσιν ὅπως θεσπίσουν, συμφώνως πρὸς τὰ οἰκεία αὐτῶν Συντάγματα, τὰ ἀπαιτούμενα νομοθετικὰ μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Συμβάσεως καὶ ἐιδικώτερον, ὅπως προνοήσουν περὶ ἀποτελεσματικῶν ποινικῶν κυρώσεων ἐναντι τῶν προσώπων τῶν ἐνεχομένων εἰς τὸ ἐγκλημα τῆς γενοκτονίας.

VI. Τα ἀρθρα 6 καὶ 8 προβλέπουν περὶ τῆς διώξεως τῶν ἐνόχων τοῦ ἐγκλήματος τῆς γενοκτονίας ὡς καὶ περὶ τοῦ ἀρμοδίου διὰ τὴν ἐκδίκασιν αὐτῶν δικαστηρίου.

Ἰδωμεν, κατὰ πρότερον τὸ ἀρθρον 8, τὸ σχετικὸν μὲ τὴν ἐκδοσιν τῶν διωκομένων διὰ γενοκτονίαν, εἰς τὴν ἐπομένην δὲ παράγραφον, θα ομιλήσωμεν περὶ τοῦ δικαιοδοτούντος ὁργάνου εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὁποίου ὑπάγεται τὸ ἐγκλημα τοῦτο. Προβαίνομεν εἰς τὴν τοιαύτην διχοτόμησιν τῆς ὕλης, διότι τὸ τελευταῖον τοῦτο θέμα, υπερχαίρειν κατὰ πολὺ τὰ πλαίσια ἀπλοῦ καθορισμοῦ δικαιοδοσίας καὶ ἀρμοδιότητος, ἀποτελεῖ ἐν τῶν ἀπλουδαιότερων, τὸ κεντρικόν θα ἐλέγομεν πρόβλημα, καὶ δη οὐ μόνον τῆς διεθνούς προλήψεως καὶ καταστολῆς τῆς γενοκτονίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ διακρατικοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν γένει.

Δοθέντος δὲ ὅτι τοῦτο ἀφορᾷ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν δυνατότητα υπάρξεως ἐνός τοιοῦτου δικαίου, θεωρούμεν ἀναγκαῖον ὅπως ἐπιχειρήσωμεν, ἔστω δι' ὀλίγων, τὴν ἀνεύρεσιν εἰ μὴ τῆς λύσεως αὐτοῦ, τοῦλάχιστον μίας ὁρθῆς τοποθετήσεως ὁδηγοῦσης πρὸς τὴν λύσιν.

Εἶπομεν ἤδη ὅτι ἡ γενοκτονία θεωρεῖται ἀνήκουσα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων καθ' ὅσον, ὡς ἀπέδειξεν ἡ πείρα τοῦ παρελθόντος, τὰ κίνητρα καὶ οἱ ἐπιδιωκόμενοι σκοποὶ τοῦ ἐγκλήματος τοῦτου ὑπῆρξαν ἀναμφισβητήτως πολιτικοί. Ὅθεν, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐφαρμογῆς, διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, τοῦ γνωστοῦ κανόνος τῆς μὴ ἐκδόσεως τῶν πολιτικῶν ἐγκληματιῶν, ὁ διεθνὴς νομοθέτης προέβλεψε ρητῶς (ἀρθρον 8) ὅτι ἡ γενοκτονία, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι ἐν ἀρθρῳ 3 ἀναφερόμεναι πράξεις, δὲν θεωροῦνται - εἰς ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκδοσιν - ἐγκλήματα πολιτικά, ἐπομένως, τὰ Συμβαλλόμενα Μέρη υποχρεοῦνται ὅπως ἐκδίδουν τοὺς δράστας τῶν ἐγκλημάτων τούτων συμφώνως πρὸς τὰς νομοθεσίας αὐτῶν καὶ τὰς ἰσχυνοῦσας Συμβάσεις.

Ἡ διάταξις αὕτη, ἀναντιρρήτου σκοπιμότητος, εἶναι καὶ συμφωνοῦσα πρὸς τὴν καθιερωμένην πλέον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ γνώμην, ἣν ἀκολουθοῦν καὶ αἱ πλείσται τῶν συγχρόνων νομοθεσιῶν. Κατ' αὐτὴν, πολιτικὸν ἀσὺλον δὲν παρέχεται πλέον εἰς τοὺς δράστας ἐκείνων ἐκ τῶν σχετικῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων (*delits politiques relatifs*) ἀτινα ἐμφανίζουν χαρακτηριστὰ ἀπεχθὴ ἢ συνιστοῦν βαρεῖαν προσβολὴν τῶν θεμελιωδῶν ἐννόμων ἀγαθῶν τοῦ ἀτόμου⁽⁵⁹⁾. Φυσικὸν ὅθεν, νὰ ἀποκλείωνται τοῦ προνομίου τοῦτου καὶ οἱ ἐνοχοὶ γενοκτονίας, ἥτις ἀναμφιβόλως ἀποτελεῖ ἐν τῶν ἀπεχθεστέρων ἐγκλημάτων, συνάμα δὲ καὶ βαρυτάτης μορφῆς προσβολὴν τῶν ἐννόμων ἀγαθῶν τοῦ ἀτόμου ὡς προσβάλλουσα τὴν ἀνθρώπινον ζωὴν καὶ δη εἰς ευρυτάτην κλίμακα. Πρὸς τὴν ἀποψιν ταύτην, ἐξ ἄλλου, συνηγορεῖ καὶ πρόσφατον προηγούμενον ἐπὶ ἀναλόγου περιπτώσεως. Ἐννοοῦμεν τοὺς ἐγκληματίας τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου, οἵτινες, δυνάμει τῆς Διακηρύξεως τῆς Μόσχας τῆς 30.10.1943, ἐξεδόθησαν εἰς τὰς χώρας ἐνθα ἐτέλεσαν τὰ ἐγκλήματά των διὰ νὰ δικασθῶν ὑπ' αὐτῶν. Καὶ εἰς τὴν Διακήρυξιν ταύτην, ἀπεκλείσθη ρητῶς, ἐκ τῶν προτέρων, ἡ δυνατότης ἐπικλήσεως τοῦ πολιτικοῦ ἀσύλου διὰ τοὺς ἐγκληματίας τούτους⁽⁶⁰⁾.

3. Ἡ δυνατότης ἀποτελεσματικῆς προλήψεως καὶ καταστολῆς τῆς γενοκτονίας εἰς τὴν σύγχρονον πραγματικότητα.

Κατὰ τὸ ἀρθρον 6 τῆς Συμβάσεως, ἀρμόδιον διὰ τὴν ἐκδίκασιν προσώπων κατηγορουμένων ἐπὶ γενοκτονία, ἢ δι' ἄλλην τινα τῶν ἐν ἀρθρῳ 3 πράξεων, εἶναι

το αρμόδιον δικαστήριο του Κράτους ένθα συνετελέσθη η πράξις ή Διεθνές ποινικόν δικαστήριον - μη υπάρχον εισέτι - όπερ όμως καθίσταται αρμόδιον δι' εκείνα μόνον των Συμβαλλομένων Μερών, άτίνα θα έχουν αναγνωρίση την δικαιοδοσίαν αυτού. Εξ άλλου, το άρθρον 8 χορηγεί εις έκαστον των Συμβαλλομένων Μερών το δικαίωμα όπως καταφύγη εις τα αρμόδια όργανα του ΟΗΕ και ζητήση παρ' αυτών την, συμφώνως προς τον Χάρτην του Οργανισμού τούτου, λήψιν των μέτρων εκείνων, άτίνα, κατά την κρίσιν αυτών, θεωρούνται σκόπιμα διά την πρόληψιν και καταστολήν πράξεων γενοκτονίας.

Όθεν η γενοκτονία υπάγεται κατά κύριον λόγον, εις την δικαιοδοσίαν των εθνικών δικαστηρίων, εφαρμοζομένης και ενταύθα της γενικώς κρατούσης αρχής της εδαφικότητος, ως προαιρετική δε μόνον αναγνωρίζεται και η δικαιοδοσία διεθνούς τινος ποινικού δικαστηρίου, συσταθησομένου προς τούτο, και το οποίοον, οπωσδήποτε δεν συνεστήθη εισέτι.

Ευκόλως αντιλαμβάνεται τις ότι μία τοιαύτη ρύθμισις ουδόλως ανταποκρίνεται προς τας αξιώσεις αποτελεσματικής καταστολής της γενοκτονίας. Είπομεν και ανωτέρω ότι το έγκλημα τούτο είναι κατ' εξοχήν πολιτικόν τελείται δε υπό των οργάνων του Κράτους εις εκτέλεσιν της πολιτικής αυτού. Υπό το πρίσμα τούτο, άλλως τε, αντιμετώπισεν ο διεθνής νομοθέτης την γενοκτονίαν, καθ' όσον αι περιπτώσεις διαπράξεως ταύτης υπό ιδιωτών, εξ ιδίας αυτών πρωτοβουλίας, ένεκα λ.χ. εθνικού ή θρησκευτικού φανατισμού αποτελούν σπανίας εξαιρέσεις, διά τας οποίας, εξ άλλου, το εσωτερικόν ποινικόν δίκαιον επαρκεί πλήρως. Κατά συνέπειαν είναι αδύνατον, τόσον λογικώς, όσον και εν τη πραγματικότητι, να φαντασθή τις ότι οι κατέχοντες την εξουσίαν, καθιστάμενοι ένοχοι πράξεων γενοκτονίας εις εκτέλεσιν της πολιτικής αυτών, ήθελον ποτέ δικασθή υπό των δικαστηρίων των ιδίων αυτών χωρών τας οποίας κυβερνούν! Και εις περίπτωσιν έτι καθ' ην ούτοι δεν ήθελον μεριμνήση ίνα καταστήσουν εκ των προτέρων θεμιτάς, διά του εσωτερικού νόμου, τας πράξεις ταύτας, και πάλιν de facto θα απεκλείετο παντελώς η εφαρμογή του νόμου, καθ' όσον, η περίπτωσις αύτη εμφανίζεται σχεδόν πάντοτε εις χώρας διεπομένες υπό καθεστώς απολυταρχικόν ένθα η δικαστική εξουσία, μακράν της ανεξαρτησίας ης χαίρει εις το σύστημα του Κράτους Δικαίου, τελεί υπό άμεσον εξάρτησιν της εκτελεστικής εξουσίας αποτελούσαν πειθήνιον όργανον αυτής. Επομένως καθίσταται προφανές ότι δικαία εκδίκασις και αποτελεσματική εν γένει καταστολή της γενοκτονίας δεν είναι δυνατόν να υπάρξη ει μη μόνον επί

διεθνούς πεδίου εάν τουτέστιν ανατεθή αύτη εις δικαιοδοτικήν και εκτελεστικήν εξουσίαν υπερκρατικήν. Ούτω φθάνομεν εις το βασικόν πρόβλημα της Συμβάσεως περί γενοκτονίας, το οποίοον, ως είπομεν, αποτελεί συγχρόνως και το καιρίον πρόβλημα του όλου διακρατικού ποινικού δικαίου⁽⁶¹⁾.

Η δημιουργία πραγματικής υπερκρατικής δικαιοδοτικής εξουσίας προϋποθέτει, φρονούμεν, απαραίτητως την συνδρομήν δύο όρων: πρώτον, δέον όπως αύτη είναι αφ' ενός μεν αποκλειστική, αφ' ετέρου δε υποχρεωτική και δεύτερον, εις διάθεσιν του ως άνω δικαστηρίου απαιτείται όπως υπάρξη υπερκρατική τις εξουσία διαθέτουσα πραγματικήν δύναμιν, ικανήν όπως επιβάλη την εκτέλεσιν των αποφάσεων αυτού.

Η αναγκαιότης της συνδρομής των δύο τούτων όρων είναι αφ' εαυτής φανερά. Όσον αφορά εις τον πρώτον, ακούμεθα εις την σημείωσιν ότι διεθνής δικαιοδοσία προαιρετική, οία υπάρχει ήδη, και εννοούμεν την του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, δυνατόν να έχη ποιάν τινα σημασίαν και σκοπιμότητα ως διαιτητική τοιαύτη, προκειμένης της εκδίκασεως «διαφορών» μεταξύ Κρατών, οπωσδήποτε όμως τυγχάνει παντελώς ασυμβίβαστος προς αυτήν ταύτην την έννοιαν της ποινικής δικαιοσύνης και τον χαρακτήρα δημοσίας τάξεως τον οποίοον έχει και όστις αξιού όπως αύτη υπάρξη υποχρεωτική. Περί του δευτέρου όρου, θεωρούμεν πάσαν διευκρίνησιν περιττήν. Δίκαιον, δεν είναι μόνον, ως λέγει ο Carnelutti «το σύνορον» διά του κανόνος τον οποίοον καθιερού, αλλά συγχρόνως και «η σταθερότης του συνόρου» ήτις διά να υπάρξει χρειάζεται «ένα δικαστήν και ένα χωροφύλακα»⁽⁶²⁾. Εάν δε η έλλειψις εξαναγκαστότητος του Διεθνούς δικαίου εν γένει δημιουργεί ήδη οξύ πρόβλημα θέτον εν αμφιβόλω αυτήν ταύτην την ύπαρξιν αυτού ως δικαίου, διά το διακρατικόν ποινικόν ειδικώτερον, το ερώτημα καθίσταται έτι πλέον κρίσιμον και αποφασιστικής σημασίας.

Έναντι των δύο τούτων αξιώσεων, ποία η σημερινή διεθνής πραγματικότης, και ποίας δυνατότητας παρέχει αύτη διά την εν τω μέλλοντι πραγματοποίησιν των; Χωρίς να είμεθα εκ των a principio απαισιόδοξων, οφείλομεν, εν τούτοις, να αναγνωρίσωμεν ότι αύτη ευρίσκεται εισέτι μακράν του να παράσχη έδαφος πρόσφορον εις την δημιουργίαν μίας υπερκρατικής ποινικής δικαιοσύνης. Είναι αληθές ότι εις την σύγχρονον εποχήν, ίδια δε μετά τον τελευταίον παγκόσμιον πόλεμον, παριστάμεθα μάρτυρες εις την γέννεσιν μεταξύ των λαών του δυτικού κόσμου, ενός «πνεύματος» και μιας «συνειδήσεως» διεθνούς⁽⁶³⁾. Αύτη οφείλεται, πλην των άλλων, και εις την τεραστίαν αύξησιν της πάσης φύσε-

ως επικοινωνίας μεταξύ των εθνών - χάρις εις τας καταπληκτικές προόδους της τεχνικής⁽⁶⁴⁾ -, ήτις οδηγεί προς μίαν οσημέραι μεγαλυτέραν άμβλυνσιν του στενού τοπικιστικού και εθνικιστικού πνεύματος. Επίσης κατά πολύ συνετέλεσεν και το αδιέξοδον των ολοκληρωτικών ανταγωνισμών και των πολέμων, εις το οποίον κατέληξεν η απόλυτος προσήλωσις των Κρατών προς την αρχήν της κυριαρχίας διά της προβολής του ακράτου εγωισμού αυτών έναντι της επιτακτικής ανάγκης συνεννόησης και συνεργασίας εν τω πλαισίου μιας ολονέν ανύστασης αλληλεξαρτήσεως των εθνών.

Το διεθνές, εν τούτοις τούτο «πνεύμα», και η διεθνής αύτη «συνείδησις», δεν αποτελούν εισέτι ει μη απλήν τάσιν εις το πρώτον μόλις στάδιον της εξελίξεως αύτης, και ήτις κατ' ουδένα τρόπον είναι δυνατόν να μεταβάλη το αναμφισβήτητον γεγονός ότι η διάρθρωσις της διεθνούς κοινωνίας εξακολουθεί πάντοτε να βασίζεται επί της αρχής της κυριαρχίας και της ανεξαρτησίας των Κρατών - μελών. Η σύγχρονος θεωρία, την οποίαν ανεπτύξαμεν ανωτέρω, καθ' ην τα δικαιώματα και αι εν γένει εξουσίαι των Κρατών «παραχωρούνται» υπό του υπερκειμένου τούτοις Διεθνούς δικαίου, έχει εναντίον αυτής, ως ορθώς παρατηρεί ο Anzilotti, ου μόνον εν μακρόν ιστορικόν παρελθόν, αλλά κυρίως «την ακράδαντον πεποίθησιν των Κρατών, άτινα ουδέν απεχθάνονται περισσότερον της ιδέας ότι ενασκούν εξουσίαν παραχωρηθείσαν αυτοίς υπό της διεθνούς τάξεως»⁽⁶⁵⁾. Και τούτο αποτελεί, πράγματι, γεγονός αναμφισβήτητον. Παρά την ομόθυμον και ανεπιφύλακτον, κατά την δίκην της Νυρεμβέργης, αναγνώρισιν υπό του πεπολιτισμένου κόσμου, της αρχής της υπεροχής του Διεθνούς δικαίου, ευθύς μετά ταύτην, τα σύγχρονα Κράτη - ιδία αι Μεγάλαι Δυνάμεις, - δεν έπαυσαν να πολιτεύονται επί τη βάσει της αρχής της κυριαρχίας, την οποίαν προβάλλουν μετά πείσματος και αδιαλλαξίας εις πάσαν προσπάθειαν λύσεως των μεγάλων προβλημάτων της παρούσης ώρας επί επιπέδου πραγματικής διεθνούς συνεργασίας⁽⁶⁶⁾.

Τούτο, εξ άλλου, προκύπτει κατά τρόπον ανάγλυφον τόσον εκ του καταστατικού όσον και εκ της εν γένει δράσεως του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ένθα - όπως ακριβώς και παλαιότερον εν τη Κοινωνία των Εθνών - τα Κράτη κρατούν δι' εαυτά απεριορίστον την ανεξαρτησίαν αυτών εν τη διαχειρίσει των ζωτικών των συμφερόντων. Είναι γνωστόν το τόσον ευρέως χρησιμοποιούμενον νεο των Μεγάλων Δυνάμεων ως και αι υπό των Κρατών συνεχώς εγείρόμεναι ενστάσεις «αποκλειστικής αρμοδιότητος» ή «εθνικής δικαιοδο-

σίας» έναντι πάσης αποφάσεως ή ενεργείας του ΟΗΕ ήτις δεν θα ήτο σύμφωνος προς την κυρίαρχον θέλησιν αυτών.

Μία τοιαύτη διεθνής πραγματικότης προσδιορίζει μοιραίως κατά τρόπον αρνητικόν πάσαν προσπάθειαν δημιουργίας αληθούς διακρατικής ποινικής δικαιοσύνης. Μέχρι σήμερα, ποινικόν δικαστήριον διεθνές, εν τη κυριολεξία του όρου, ουδέποτε υπήρξεν. Το Διεθνές στρατιωτικόν δικαστήριον της Νυρεμβέργης δεν είναι, νομιζομεν, δυνατόν να θεωρηθή ως τοιοούτον. Η σύστασις και η λειτουργία αυτού ίσως να εύρε, μέχρι σημείου τινός, δικαίωσιν, εκ του γεγονότος, ότι απετέλεσε την μόνην δυνατήν λύσιν διά την έστω και κατά τρόπον σχετικόν πραγματοποιήσιν ενός επιτακτικού παγκοσμίου αιτήματος, της τιμωρήσεως, τουτέστιν, των εγκλημάτων του τελευταίου παγκοσμίου πολέμου, οίτινες, άλλως, θα είχαν μείνη, ως και εις το παρελθόν, ατιμώρητοι λόγω των ατελειών του ισχύοντος διεθνούς δικαίου. Δεν πρέπει, εν τούτοις, να λησμονηται ότι το δικαστήριον τούτο, συσταθέν ad hoc και με εξαιρετικήν δικαιοδοσίαν, απετελείτο εκ νικητών, οίτινες επρόκειτο να δικάσουν τους υπ' αυτών ηττηθέντας. Επομένως ως τοιοούτον, δεν είναι ποτέ δυνατόν να αποτελέση προηγούμενον διά την εν τω μέλλοντι δημιουργίαν ενός διακρατικού ποινικού δικαστηρίου όπερ θα έδει να θεμελιώται επί βάσεως αληθούς διεθνούς⁽⁶⁷⁾. Αλλά και διά το μέλλον, η προσοπτική δημιουργίας ενός τοιούτου δικαστηρίου δεν εμφανίζεται πλέον ενοίκωνος. Το Σχέδιον Καταστατικού Διεθνούς ποινικού δικαστηρίου, το συνταχθέν υπό του ΟΗΕ εν έτει 1953⁽⁶⁸⁾ είναι λίαν ενδεικτικόν εν προκειμένω. Καίτοι εκφράζον το ζωηρόν ενδιαφέρον των Ηνωμένων Εθνών διά την καθιέρωσιν διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης, καταλείπει, εν τούτοις, το όλον ζήτημα άνευ ουσιαστικής λύσεως, καθ' όσον, μη δυνάμενον να αγνοήση την πραγματικότητα, στηρίζεται κατά βάση επί της αρχής της κυριαρχίας. Πράγματι, κατά το Σχέδιον τούτο, τόσον η ίδρυσις όσον και η παροχή συνδρομής διά την εκτέλεσιν των αποφάσεων του συστάθησομένου δικαστηρίου εξαρτώνται αποκλειστικώς εκ της καλής θελήσεως των Κρατών. Ωσαύτως και διά την προσαγωγήν των εκάστοτε κατηγορουμένων ενώπιον του δικαστηρίου τούτου.

[Ο Πέτρος Παπαδάτος Καθηγητής Ποινικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, διετέλεσε εκπρόσωπος της Ελλάδος σε διάφορες επιστημονικές επιτροπές. Έχει συγγράψει σειρά μελετών όπως π.χ., «Le procès Eichmann», «Γενικά αρχαι της συγχρόνου ορθολογιστικής πολιτικής» (τ.2), «Η αποζημίωση των θυμάτων του εγκλήματος από την πολιτείαν», «Η τρομοκρατία» κ.ά. - Η παραπάνω μελέτη δημοσιεύτηκε στην «Εφημερίδα των Ελλήνων Νομικών», τόμος ΚΓ', 1956].

1. 'Ιδε εν εκτάσει Comptes rendus analytiques des seances de la Sixième Commission des Nations Unies relatifs à l'élaboration de la Convention internationale sur le génocide. Documents officiels de la IIIe session de l'Assemblée générale, première partie, Palais de Chaillot, Paris 1948 (κατωτέρω σημειούμενα ως Comptes rendus...) σελ. 60, 100.
2. Comptes rendus... σελ. 107 επ.
3. Διά του όρου τούτου αποδίδομεν, κατά το δυνατόν, τον γαλλικόν όρον génocide culturel.
4. Εις την κατηγορίαν ταύτην ανήκουν και αι προσφάτως τελεσθείσαι εν Τουρκία, εις βάρος των εκεί εγκατεστημένων Ελλήνων, πράξεις συλήσεως και καταστροφής των ναών της Ορθοδόξου Εκκλησίας ως και η καταστροφή σχολείων και άλλων πνευματικών ιδρυμάτων της ελληνικής μειονότητας. Ιδια η καταστροφή των ναών απετέλεσεν εις την συγκεκριμένην περίπτωσιν καίριον πλήγμα κατά της «πολιτιστικής» υποστάσεως των εν Τουρκία Ελλήνων την ιθαγένειαν ή την καταγωγήν, οίτινες συνεχίζοντες την από αιώνων παράδοσιν του γένους –ενισχυμένην εν προκειμένω εκ του γεγονότος ότι διαβιούν εν μέσω Τούρκων– εθεώρουν την Εκκλησίαν αυτών ως τον κύριον άξονα ου μόνον του πνευματικού και ηθικού των βίου, αλλά και αυτής ταύτης της εθνικής των υποστάσεως.
5. Comptes rendus... σελ. 57 - 59, 84, 99, 100.
6. Χαρακτηριστικήν περίπτωσιν ταιαύτης οικονομικής γενοκτονίας αποτελεί η κατά την δην Σεπτεμβρίου 1955 εν Τουρκία γενομένη συστηματική καταστροφή των καταστημάτων και άλλων περιουσιακών στοιχείων των εκεί εγκατεστημένων Ελλήνων ήτις, εάν δεν παρενέβαινεν ο εξωτερικός παράγων διά την κατάπτασιν των καταστροφών και την αποζημίωσιν των θυμάτων, θα κατέλθεν αναμφιβόλως και εις την φυσικήν καταστροφήν αυτών. Ενδεχομένη, τυχόν, αντίρρησης, καθ' ην θα ήτο δυνατόν εις τους πληγέντας να εγκαταλείψουν την Τουρκίαν διά να μην αποθάνουν, δεν ευσταθεί, φρονοούμεν, πρώτον μεν, διότι τοιαύται μεταναστεύσεις χιλιάδων ανθρώπων δεν είναι εύκολοι ουδέ εξαρτάται η πραγματοποίησίς των εκ της απλής θέλησεως των ενδιαφερομένων, δεύτερον δε, διότι εις την προκειμένην περίπτωσιν το μεγαλύτερον ποσοστόν των θυμάτων απετελείτο εκ Τούρκων υπηκόων, ελληνικής απλώς καταγωγής έναντι των οποίων το τουρκικόν Κράτος, και μόνον τούτο, είχε την υποχρέωσιν παροχής μερίμνης και υποστηρίξεως.
7. 'Ιδε Doc. De l' ONU E/477 σελ. 9 και 30-33, ως και την σχετικήν εισήγησιν της Ειδικής επιτροπής της αποτελουμένης εκ των καθηγητών Lemkin, Donnedieu de Vabres και Pella E/794 σελ. 7.
8. Comptes rendus... σελ. 197, 201-202.
9. 'Ιδε την σχετικήν εισήγησιν του ελληνος αντιπροσώπου καθ. Π. Βάλληνα: Forced transfer of children, act of genocide, εν Revue hellénique de droit international, 2 1949 σελ. 253 επ. 'Ιδε ωσαύτως, του ιδίου συγγραφέως, Το παιδομάζωμα ως διεθνές έγκλημα γενοκτονίας, εν Αρμενοπούλω 2 1948 σελ. 409 επ.
10. Ούτω και το υπό της Γενικής Γραμματείας του ΟΗΕ υποβληθέν Σχέδιον, όπερ ρητώς χαρακτηρίζει το παιδομάζωμα ως γενοκτονίαν πολιτιστικήν.
11. Εν τη θεωρία, δύο είναι τα συστατικά στοιχεία της conspiracy: η κοινή απόφασις (agreement) και η συμφωνία επί συγκεκριμένου σχεδίου (common plan). Εις την πράξιν, εν τούτοις, το έγκλημα τούτο θεωρείται πραγματωθέν ευθύς ως υπάρξη το πρώτον των δύο τούτων στοιχείων, ήτοι η απλή συμφωνία. 'Ιδε Kenny, Outlines of Criminal Law, νέα έκδοσις υπό Turner, Cambridge University Press, 1952, σελ. 78, 339 επ.
12. 'Ιδε εν εκτάσει Donnedieu de Vabres, op. cit. σελ. 529-542.
13. Comptes rendus... σελ. 207-212.
14. Τούτο συμβαίνει κατ' εξοχήν προκειμένων εγκλημάτων κατά του κράτους. 'Ιδε περί τούτου εν εκτάσει ημετέραν διατριβήν, Le délit politique etc. Γενεύη 1954, σελ. 148 επ.
15. Comptes rendus... σελ. 213, 218, 224.
16. Comptes rendus... σελ. 245-253.
17. Comptes rendus... 234,235,237,239.
18. 'Ιδε ημέτερον Le délit politique etc. σελ. 151.
19. Comptes rendus... σελ. 237-238.
20. Précis du droit des gens, 3e édit. 1900, σελ. 224 επ. 'Ιδε ωσαύτως Anzilotti, Cours de droit international, trad. Gidel. Ch. de Visscher, Théories et réalités en droit international public, Paris 1953 σελ. 129 επ.
21. 'Ιδε εν εκτάσει Dabin, Doctrine générale de l'Etat. Eléments de philosophie politique 1939 σελ. 97 επ., J. Maritain, Le concept de souveraineté en Revue internationale d'histoire politique et constitutionnelle No 1-2 1951 σελ. 8 επ.
22. Πρβλ. Duez, La responsabilité de la puissance publique en dehors du contrat 2a έκδ. 1938 σελ. 5. Michoud, La théorie de la personnalité morale et son application en droit français, 1932 τ. II σελ. 270 επ. Ch. Rousseau, Cours de contentieux administratif 1947-48 σελ. 4. Δένδια, Διοικητικόν Δίκαιον σελ. 327. Στασινοπούλου, Αστική ευθύνη του Κράτους 1950 σελ. 1-20, 190 επ. Glaser, L' «Acte d'Etat» et le problème de la responsabilité individuelle, εν Revue de droit pénal et de criminologie 1950 No 1 σελ. 1 επ. Roux, La responsabilité pénale des collectivités. Le problème de la personne morale εν Revue de droit international (Sottile) 1948 No 1 σελ. 38 επ.
23. 'Ιδε Coker «Sovereignty» εν Encyclopaedia of Social Science 1937 σελ. 266. Dabin, op. cit. σελ. 458. Strupp, Eléments de droit international public universel, européen et

- américain 2e édit. 1930 σελ. 40. Germann, Imperative und autonome Rechtsanfassung 1927 επανεκδόθην εν Methodische Grundfragen 1946 σελ. 31 επ., A. de la Pradelle, La paix moderne 1947 σελ. 88.
24. Garner, Des limitations à la souveraineté nationale dans les relations extérieures εν Revue de droit international et de législation comparée τ. VI 1925 σ. 37, 41.
25. Le Fur, Règles générales du droit de la paix εν Recueil ADI 1935 IV σελ. 11.
26. Ίδε Triepel, Droit international et droit interne εν Recueil ADI 1923 I. Anzilotti, Droit international, Paris 1929 I.
27. Ίδε κυρίως Kelsen, Les rapports de système entre le droit interne et le droit international public εν Recueil ADI 1926 IV σελ. 231 επ. Verdross, Le fondement du droit international, εν Recueil ADI 1927 I, σελ. 294 επ. Kunz, La primauté du droit des gens εν Revue de droit international et de législation comparée 1925 σελ. 556 επ. Brierly, Le fondement du caractère obligatoire du droit international εν Recueil ADI 1928 III σελ. 467 επ. Ίδε ωσαύτως Leonard Nelson, Die Rechtswissenschaft ohne Recht, 2 Aufl. Göttingen-Hamburg 1949.
28. Ούτω, εν Μεγάλη Βρετανία το διεθνές δίκαιον, ακόμη και το μη συμβατικόν τοιούτον, θεωρείται ως υπερκείμενον του εσωτερικού νόμου. Είναι γνωστόν το από πολλού επικρατήσαν εις τα αγγλοσαξωνικά, εν γένει, δίκαια αξίωμα καθ' ο «International law is a part of the law of the land».
- Ωσαύτως εν Γερμανία, παλαιότερον μεν το Σύνταγμα της Βεΐμαρης (άρθρ. 4), προσφάτως δε το προσωρινόν Σύνταγμα της Ομοσπονδίας Γερμανικής Δημοκρατίας της 8ης Μαΐου 1949 προβλέπει την ανωτέρω αρχήν. Το τελευταίον μάλιστα, καθιεροί ταύτην κατά τρόπον σαφή και κατηγορηματικόν, ως εξής: «Οι γενικοί κανόνες του διεθνούς δικαίου αποτελούν αναπόσπαστον μέρος του δικαίου της Ομοσπονδίας. Προέχουν έναντι των νόμων και δημιουργούν κατ' ευθείαν δικαιώματα και υποχρεώσεις διά τους κατοικούντας εντός της επικρατείας της Ομοσπονδίας». Εν Γαλλία, το Σύνταγμα της 27ης Οκτωβρίου 1946 διακηρύσσει εις το προοίμιον αυτού ότι «η Γαλλική Δημοκρατία, πιστή εις τας παραδόσεις αυτής συμμορφούται προς τους κανόνες του δημοσίου διεθνούς δικαίου». Το νέον ιταλικόν Σύνταγμα της 22 Δεκεμβρίου 1947 δέχεται ωσαύτως την αρχήν ταύτην αν και κατά τρόπον περιορισμένον, εν άρθρ. 10. Τέλος το ημέτερον εν ισχύϊ Σύνταγμα δέχεται ωσαύτως —ως τούτο συνάγεται εκ του άρθρου 15 αυτού— την αρχήν της υπεροχής του διεθνούς έναντι του εσωτερικού νόμου. (Ίδε σχετικώς Κυριακοπούλου, Το διεθνές δίκαιον και το ισχύον Σύνταγμα, εν ΕΕΝ Μάρτιος 1955 σελ. 193 επ.).
29. Νυρεμβέργης άρθρ. 6c, Τόκυο άρθρ. 5c.
30. Το Δικαστήριον της Νυρεμβέργης απεφάνθη χαρακτηριστικώς επ' αυτού ότι «μία βασική ιδέα του Καταστατικού είναι ότι αι διεθνείς υποχρεώσεις, αι επιβαλλόμεναι εις τα άτομα, προέχουν έναντι του καθήκοντος υπακοής αυτών προς το Κράτος του οποίου είναι υπήκοοι». Jugement rendu par le Tribunal militaire international, σελ. 20.
31. Η πρώτη έχει ούτω: «πας αυτοηγός ή συνεργός πράξεως συνιστώσης έγκλημα κατά το διεθνές δίκαιον, είναι υπεύθυνος εκ του γεγονότος τούτου και υπόκειται εις τιμωρίαν». Προφανώς, η αρχή αυτή προϋποθέτει λογικώς ότι η εθνική νομοθεσία δεν δύναται να απαλλάξ η άτομον της διεθνούς αυτού ευθύνης. Η δευτέρα «αρχή», έτι πλέον κατηγορηματική είναι διατετυπωμένη ως εξής: «Το γεγονός ότι η εθνική νομοθεσία δεν τιμωρεί μίαν πράξιν ήτις αποτελεί διεθνές έγκλημα, δεν απαλλάσσει, κατά το διεθνές δίκαιον, τον δράστην της ευθύνης αυτού». Ίδε «Formulation des principes de Nuremberg», Rapport du prof. Spiropoulos, Doc. de l' ONU, A/CN 4/22 της 12 Απριλίου 1950, σελ. 34 επ.
32. Ίδε εκ των παλαιότερων τον Gierke, Das deutsche Genossenschaftsrecht, σελ. 771 επ., όστις υπήρξε και ο πρώτος θεμελιώσας δογματικώς την άποψιν ταύτην. Εκ των συγχρόνων, ίδε Pella, La criminalite collective des Etats et le droit pénal de l' avenir 1925. Του ίδιου, La guerre-crime et les criminels de guerre 1944, σελ. 57 επ. ένθα και λεπτομερής, εν σελίδι 64, βιβλιογραφία επί του θέματος. Lauterpacht, International Law I 7η έκδ. σελ. 321 επ. Donnedieu de Vabres, La théorie des délits du droit des gens en droit pénal international εν Revue de droit international χλ.τ. 1950 No 2 σ. 162 επ. Του ίδιου, Traité... 3η έκδ. 1947 σελ. 148 επ. Sir Roland Burrows, The Responsibility of Corporations under Criminal Law εν The Journal of Criminal Science τομ. 1, 1948. Περί του προβλήματος εν γένει ίδε Bematzik, Kritische Studien über den Begriff der juristischen person und über die juristische Persönlichkeit der Behörden insbesondere, εν Archiv für öffentliches Recht τομ. V σελ. 169 επ. Hafter, Die Delikte und Straffähigkeit der Personenverbände, 1903. Cemil Halit Bengü, La responsabilité pénale des groupements des personnes, thèse Genève 1941. Levasseur, Les personnes morales victimes, auteurs ou complices d' infractions en droit français εν Revue de droit pénal et de criminologie No 10 Juillet 1955. Φιλιππίδου. Η ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων 1950. Ίδε ωσαύτως εν Π. Ζέππου, Ευθύνη εξ αλλοτριών αδικιών πράξεων εν τω ισχύοντι αστικώ δικαίω 1937, σελ. 212.
- Κατά την δίκην της Νυρεμβέργης, η θεωρία του «Κράτους εγκληματίου» υπεστηρίχθη υπό του βρετανού εισαγγελέως Sir Hartley Shawcross. Ίδε Procès... I. II, Debats σελ. 115 επ.
33. Les crimes contre l' humanité, εν Recueil ADI, 1950, I, σελ. 572.
34. Χωραφάς, Έλλην. Ποινικόν δίκαιον, Γεν. Μέρος έκδ. 2α 1952§18 II, σελ. 94. Germann, Das Verbrechen im neuen Strafrecht, 1942 σελ. 15 επ. Glaser, L' Etat en tant que personne morale est-il pénalement responsable? Εν Revue de droit pénal et de criminologie, fevr. 1949 σελ. 425 επ.
35. Geist des römischen Rechts, 4η έκδ. Τόμ. III σελ. 305.
36. Χαρακτηριστική, ωσαύτως, η επί του ζητήματος τούτου παρατήρησις του Kohler (Kritische

- Vierteljahrsschrift τόμος XXXVI σελ. 518 επ.) καθ' ἣν το νομικόν πρόσωπον δεν εἶναι ἄνθρωπος ὅστις «να δύναται να γελά ἢ να κλαίη» ἐτι δε πλέον χαρακτηριζτική ἡ εἰς τον αὐτόν κύκλον ιδεῶν σκέψις του ἐλβετοῦ φιλοσόφου Α. Vinet, κατὰ τον οἰοῦν «το Κράτος εἶναι ὁ ἄνθρωπος μείον την συνείδησιν».
40. «Τα εγκλήματα τα στρεφόμενα κατὰ του διεθνούς δικαίου, λέγει σχετικῶς ἐν τῇ αποφάσει αὐτοῦ το Δικαστήριον τῆς Νυρεμβέργης, τελοῦνται ὑπὸ ἀνθρωπίνων ὄντων καὶ οὐχὶ ὑπὸ ἀφρημένων οντοτήτων». (Procès... Jugement, σελ. 41). Σχετικῶς πρὸς την καθιέρωσιν ἀντικειμενικῆς εὐθύνῃς διὰ του εγκλήματος τῆς «προσωποφάνειας εἰς εγκληματικὴν ὁργάνωσιν» του προβλεπομένου εἰς τα ἄρθρα 9-11 του Καταστατικοῦ του Δικαστηρίου τῆς Νυρεμβέργης, εἰς τον Νόμον 10 του Συμβουλίου Συμμαχικοῦ ἐλέγχου ἐν Γερμανία καὶ εἰς τον γαλλικόν νόμον τῆς 15 Σεπτ. 1948, ἴδε Glaser, Introduction a l' étude du droit international pénal 1954, σελ. 70-71, ὑποσημ. 3 καὶ αὐτοθι βιβλιογραφίαν. Ἰδε ὡσαύτως την ἐπὶ του ζητήματος γερμανικὴν βιβλιογραφίαν ἐν Die Spruchgerichte. 1948 (παράρτημα τῆς Zentral-Justizblatt, ἐκδοθὲν μέχρι Μαρτίου 1949 διὰ την βρετανικὴν ζώνην) τας ἐργασίας των Haensel, Krauss von Weber, Mosler, Kirchner καὶ Meyer Abich εἰς το τεύχος 1949. Rittler, Der Kampf gegen das politische Verbrechen seit dem zweiten Weltkrieg ἐν Revue pénale Suisse 1949 σελ. 138 επ.
41. Εισηγητὴς του Σχεδίου τούτου ὑπῆρξεν ὁ καθηγ. Σπυροπούλος. Ἰδε τας εισηγητικὰς αὐτοῦ ἐκθέσεις ἐν Doc. de l' ONU A/CN 4/25 τῆς 26 Ἀπριλ. 1950 ὡς καὶ το ὑπὸ τῆς Επιτροπῆς ἐγκριθὲν Σχέδιον Doc. off. sixieme session, Suppl. No 9/A/1858 σελ. 14 επ.
42. Comptes rendus.. σελ. 302, 305-313.
43. S. Glueck, The Nuremberg Trial and Aggressive War, 1946, σελ. 49 - 59.
44. Idé Kelsen, La démocratie, sa nature, sa valeur, trad. Eisenmann, Paris 1932.
45. Πρὸβλ. Graven, Principes fondamentaux d' un code repressif κ.τ.λ. ἐν Revue de droit international (Sottile) 1950, σελ. 43 επ.
46. Πρὸβλ. Lauterpacht, International Law and Human Rights, London 1950 σ. 10 επ. Malezieux, Le statut international des criminels de guerre ἐν Revue generale de droit international public t. xvi, vol II σ. 172 - 173. Quincy Wright, The Law of the Nuremberg Trial ἐν American Journal of International Law 1947, σ. 64. Pella, La guerre-crime et les criminels de guerre Paris 1946 σελ. 81 επ.
47. Επανερχόμεθα οὕτω, κατόπιν μακρὰς παρεκκλίσεως οφειλομένης εἰς την θεωρίαν τῆς κυριαρχίας, εἰς την σκέψιν του Grotius, ὅστις ἐλέγεν ὅτι «ἀποτελεῖ πλάνην ἡ ἀντίληψις καθ' ἣν ἡ δικαιοσύνη ἡ εφαρμοζομένη εἰς τα άτομα ἐντὸς του Κράτους, δεν εφαρμόζεται καὶ εἰς το ἔθνος ἢ εἰς τον ἀρχηγόν αὐτοῦ» (De jure belli ac pacis, Prolegomena 21). Την αὐτὴν γνώμην ἐκφράζει καὶ ὁ Vattel ἐν Le droit des gens ou principes de la loi naturelle liv. III chap. XI.
48. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι συμφωνοῦσα καὶ πρὸς την ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δικαίῳ ἀντίστοιχον ἐξέλιξιν. Πράγματι, το ποινικῶς ἀνεύθυνον του ἀρχηγοῦ του Κράτους - ἀπόρροια του καθεστώτος τῆς Ἀπολύτου Μοναρχίας ἐνθα ὁ μονάρχης ἀπετέλει την πηγὴν πάσης ἐξουσίας («Le Roi ne peut être accusé puisqu' il est accusateur lui même» ἢ «The King can do no wrong») - ἀντικατεστάθη ἀπὸ πολλοῦ ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς πλήρους ὑσότητος ἐναντί του νόμου διὰ τα εγκλήματα του κοινού ποινικοῦ δικαίου. Ὅσον ἀφορᾷ δε εἰς το καὶ σήμερον ἐτι ἀπαντῶμενον, εἰς τινὰς Συνταγματικὰς Μοναρχίας ποινικῶς ἀνεύθυνον του Βασιλέως, ὡς λ.χ. παρ' ἡμῶν καὶ ἐν Βελγίῳ, τοῦτο ἔχει ἱστορικὴν καὶ μόνον δικαιολόγησιν· ἐξ ἄλλου ἡ σημασία αὐτοῦ δεν εἶναι δυνατόν να συγκριθῇ πρὸς ἐκεῖνην ἣν το προνόμιον τοῦτο ἔσχεν ἐπὶ Ἀπολύτου Μοναρχίας, καθ' ὅσον ὑπὸ το καθεστῶς ἐκεῖνο ὁ Μονάρχης ἦσκει πράγματι πολιτικὴν ἐξουσίαν, καὶ δη ἀπεριόριστον, ἐνῶ σήμερον, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Συνταγματικῆς Μοναρχίας, ὁ Βασιλεὺς δεν κυβερνᾷ ἀλλ' ἀπλῶς βασιλεύει.
49. Οὕτω, ἡ Συνθήκη τῆς Ουασιγκτόνους τῆς 6ης Φεβρ. 1922 περὶ των ὑποβρυχίων καὶ των ἀσφύξιογόνων αερίων ἀναγνωρίζει, ἐν ἄρθρῳ 3 αὐτῆς, ἀτομικὴν εὐθύνην διὰ πράξεις τελεσθείσας «κατόπιν διαταγῆς ἱεραρχικῶς ἀνωτέρου», διαταγῆς ἣτις ἐν προκειμένῳ, ἀποτελεῖ ἐκφράσιν τῆς θελήσεως του Κράτους. Ὡσαύτως, ἡ Συνθήκη των Βερσαλλιών εἰς το περίφημον ἄρθρ. 227 αὐτῆς, προβλέπει εὐθύνην διὰ πράξιν τελεσθεῖσαν ἐν ὀνόματι του Κράτους, καθ' ὅσον ἡ προσβολὴ «κατὰ τῆς ἱερᾶς αὐθεντίας των Συνθηκῶν» περὶ τῆς ὁποίας ομιλεῖ, τελεῖται, προφανῶς, ἐν ὀνόματι καὶ διὰ λογαριασμόν του Κράτους.
50. Procès... Jugement σελ. 235.
51. Ἄρθρα 3 καὶ 4 του Σχεδίου. Ἰδε Rapport de la Commission du droit international, suppl. no 9 (A/1858).
52. Τυχόν ευρείας δογματικῆς ἐπεξεργασίας ἐν Γερμανία ἤδη πρὸ του Β' παγκ. πολέμου, το πρόβλημα τούτο ἀπέτησε μεγάλην ἐπικαιρότητα ἐπ' ἐνκαιρίᾳ τῆς δίκης τῆς Νυρεμβέργης ἐνθα ἀνέκυψε ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἐκτάσει. Ἐκ τῆς πλουσίας ἐπὶ του θέματος βιβλιογραφίας ἴδε κυρίως Janssen, Die strafrechtliche Verantwortlichkeit des Soldaten für auf Befehl begangene Straftaten in rechtsvergleich - chender Betrachtung 1939. von Weber, Die strafrechtliche Verantwortlichkeit für Handeln auf Befehl ἐν Monatsschrift für deutsches Recht 1948 2 σελ. 34 επ., Glaser, L' ordre hierarchique en droit pénal international ἐν Revue de droit pénal et de criminologie janvier 1953 σελ. 283 επ. ἐνθα καὶ πλήρης κατάλογος τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας (σελ. 284 note 1). Ἰδε ὡσαύτως την ἐπὶ του προβλήματος συζητήσιν ἐν τῇ Επιτροπῇ του Διεθνούς Δικαίου του OHE. Doc. de l' ONU A/CN 4/SR 47 σελ. 4 επ. Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας ὅρα Ι. Παπακυριακοπούλου. Το πρόβλημα τῆς προσταγῆς εἰς τα εγκλήματα πολέμου ἐν EEN 1946 σελ. 304 επ. ὡς καὶ την ἀρτι ἐκδοθεῖσαν ἐνδιαφέρουσαν μελέτην του Γ. Μαγκάκη, Η σύγκρουσις καθηκόντων ἐν των ποινικῶ δικαίῳ, 1955, σελ. 93-113.
53. Ὁρα Procès... Jugement t I σελ. 235 επ.
54. Ἰδε την ἐκθεσιν του εισηγητοῦ κα-

θηγ. Ι. Σπυροπούλου εν Doc. de l' ONU A/CN 4/22 της 12 Απριλίου 1950 ως και την υπό της Επιτροπής επενεχθείσαν τροποποίησιν εν Doc. de l' ONU A/CN 4/44 της 12 Απριλίου 1951.

55. 'Ιδε Rapport de la Commission du droit international sur les travaux de sa troisième session du 16 mai au 27 juillet 1951, Doc off. sixième session, Suppl. No 9 A/1858. 'Ιδε ωσαύτως και την τελευταίαν πρότασιν τροποποίησης του ως άνω άρθρου υπό του καθηγ. Ι. Σπυροπούλου εν Doc. de l' ONU A/CN 4/85 της 30 Απριλίου 1954.

56. Comptes rendus... σελ. 302, 305-313.

57. Διάφορον τελείως το ζήτημα του καταλογισμού της πράξεως εις τον δράστην αναλόγως των ειδικών συνθηκών υφ' ας ετελέσθη αυτή. Η λογική αντίφασιν ευρίσκει εις την a priori αναγνώρισιν της άρσεως του αδίκου χαρακτήρος της πράξεως της τελεσθείσης εις εκτέλεσιν διαταγής. Δεν είναι δυνατόν, λέγει χαρακτηριστικώς επ' αυτού ο Eb. Schmidt, εκείνο το οποίο είναι άδίκον να μετατραπή εις δίκαιον απλώς και μόνον επειδή διέταξε την τέλεσιν αυτού εις προεστώμενος, διότι ούτω δεχόμεθα ότι είναι δυνατόν ο προστάσσων να θέτη την έννομον τάξιν εκτός ισχύος (Millitärstrafrecht σελ. 59). Υπέρ της απόψεως ταύτης ιδε κυρίως Cl. du Pasquier, Introduction à la théorie générale et à la philosophie du droit 1942 σελ. 8, 32. Battenserg, Das auf Befehl begangene Verbrechen, Tübinger Diss. 1916. Mezger, Deutsches Strafrechts σελ. 226-227. Του ιδίου Studienbuch des Strafrechts 1948 I, σελ. 101. Eb. Schmidt εν Liszt-Schmidt, Lehrbuch des deutschen Strafrecht 26η έκδ. 1932, σελ. 210. Frank, Kommentar zum Strafgesetzbuch für des Deutsche Reich 18η έκδ. 1931, σελ. 144 von Weber, Die Pflichten-kollision im Strafrecht, εν Festschrift für Kiesselbach 1947 σελ. 246. Του ιδίου Die strafrechtliche Verantwortlichkeit κλπ. έκδ. Recht und Zeit 1948 σελ. 13 επ. Welzel, Strafrecht 1954 σελ. 368. Παπακωνσταντινίδου op. cit. σελ. 306.

58. Lehrbuch des schweizerischen Strafrechts, Allg. Teil 1946 σελ. 181.

Υπέρ της απόψεως ταύτης και οι συγγραφείς του διεθνούς δικαίου Wattel, op. cit. 3 215. L. Oppenheim-H. Lauterpacht, International Law 6η έκδ. 1944 - 47 σελ. 71. Phillipson, International Law and the Great War σελ. 260. Bellot εν Grotius Society Publication II 1917 σελ. 46. Merignhac, De la sanction des infractions du droit des gens εν Revue générale de droit international public 1917 σελ. 51 επ. Lord Wright εν History of the United Nations War Crimes Commission σελ. 11. Guggenheim, Lehrbuch des Völkerrechts, Basel 1950 II, σελ. 551.

59. 'Ιδε εν εκτάσει ημετέραν διατριβήν, Le delit politique e.t.c. Genève 1954, σελ. 67 επ.

60. Όρα Herzog, L' extradition des criminels de guerre εν Revue internationale de droit pénal 1947 σελ. 365.

61. 'Ιδε κυρίως von Weber, internationale Strafgerichtsbarkeit 1934. Pella, Towards an International Penal Court εν American Journal of International Law τομ. 44, 1950 No 1. Glaser, Vers une Jurisdiction criminelle internationale εν Revue pénale suisse 1952 fasc. 3 σελ. 281 επ. Garjeu, Projet d' une juridiction pénale internationale, Paris 1953.

62. Francesco Camelutti, La guerre et la paix, Roma 1945 σελ. 47, 77 επ. Του ιδίου, Le droit international et l' Etat supranational.

63. Όρα E. Aroneanu, Vers un ordre public international démocratique εν Revue politique et parlementaire, juillet 1955, No 650.

64. Όρα Bourquin, Pouvoir scientifique et droit international εν Recueil ADI I 1947, σελ. 335 επ.

65. Cours de droit international, trad. Gidel σελ. 51.

66. «Aux heures dangereuses pour la paix» λέγει χαρακτηριστικώς ο de Visscher, «ou une volonté tenace de transformation se heurte a une volonté également résolue de conservation; aux heures critiques pour le droit, ou une force supérieure ne doit compter qu' avec une faible résistance, la souveraineté se dévoile et s' impose, telle que l' a fixée dans la pensée politique la

distribution séculaire du pouvoir entre nations, telle surtout que l' a immensément, renforcée une concentration de pouvoirs sans précédent aux mains de l' Etat moderne. Elle découvre alors ses positions avancées, celles qu' elle n' a jamais abdiquées, depuis l' époque ou es Etats se sont constitués sur l' idée négative de l' égalité et, ne voulant indépendants, se sont proclamés suprêmes» (op cit. σελ. 130).

67. Σημειωτέον ότι την άποψιν ταύτην ασπάζονται και οι πλέον ευμενώς διακείμενοι των συγγραφέων, όσον αφορά εις την δικαίωσιν της συστάσεως και λειτουργίας του δικαστηρίου τούτου. Εκ της ενυπόταξης βιβλιογραφίας επί του ζητήματος εν γένει, ιδε κυρίως Kelsen, Will the Nuremberg Trial Constitute a Precedent εν International Law Quarterly No 2, 1947. Descheemaeker, Le Tribunal militaire international des grands criminels de guerre 1947. Donnedieu de Vabres, Le procès de Nuremberg, Cours de doctorat professé à la Faculté de Droit de Paris, πολυγραφημένον, ed. Domat Montchrestien. Merle, Le procès de Nuremberg et le châtiment des criminels de guerre 1949. W. -E. Jackson, Putting Nuremberg Law to Work, Foreign Affairs No 4 july. 1947. H.-H. Jescheck, Die Verantwortlichkeit der Staatsorgane nach Völkerstrafrecht Eine Studie zu den Nurnberger Prozessen 1952. A.-L. Qoodhart, The legality of the Nuremberg Trials, εν Juridical Review 1946. Viscount Maugham U.N.O. and War Crimes, London 1951. Μαριδάκη, Εν προηγούμενον της δίξης της Νυρεμβέργης εκ της αρχαίας Ελληνικής ιστορίας, λόγος εκφωνηθείς κατά την πανηγυρικήν συνεδρίαν της Ακαδημίας Αθηνών της 27ης Δεκ. 1951, Πρακτικά της Ακαδημίας 1951.

68. Το Σχέδιον τούτο είναι εν πραγματικότητι το δεύτερον, ελάχιστον εν τούτοις διαφέρει του πρώτου, εκπονηθέντος εν έτει 1951. 'Ιδε σχετικώς εν εκτάσει Glaser, Introduction à l' étude du droit international pénal 1954, σελ. 152 επ.

Η απόφασις των ναζιστών διά την εξαφάνισιν των Εβραίων εκ της κατεχόμενης Ευρώπης

ΤΟ ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΣΥΣΚΕΨΗΣ ΤΟΥ ΒΑΝΖΕΕ

Ι. Στη συζήτηση που έγινε στις 20/1/42 στο Βερολίνο, στο Μεγάλο Βανζέ (τιμήμα του Δήμου Βερολίνου στην περιοχή της λί-

μνης Βανζέ) Νο 56-58, για την εκκαθάριση του εβραϊκού ζητήματος πήραν μέρος οι:

1. Γκάουλάιτερ Δρ. Μάγερ και Δρ. Λάιμπραντ, διευθυνταί κρατ. υποθέσεων
2. Δρ. Στούκαρτ υπουργός
3. Νούμαν υπουργός
4. Δρ. Φράϊσλερ υπουργός
5. Δρ. Μπύλερ υπουργός
6. Λούθερ υφυπουργός
7. Κλόπφερ ανώτερος αξιωματούχων SS (στρατηγός:)
8. Κρίντζιγγερ διευθυντής υπουργείου
9. Χόφμαν αρχηγός ομάδος των SS
10. Μύλλερ αρχηγός ομάδος των SS
11. Άιχμαν συνταγματάρχης των SS
12. Δρ. Σένγκαρτ ανωτερ. αξιωμ. των SS
13. Δρ. Λάγκε αντισυνταγματάρχης των SS.

(Εκ μέρους του Υπουργείου για τις κατεχόμενες ανατολικές περιοχές) Υπουργείου Εσωτερικών Επιφορτισμένος με το 4χρονο πλάνο Υπουργείου Δικαιοσύνης Υπηρεσία Γεν. Διοικήσεων Υπηρεσία Ξένων

Εκ μέρους της Καγκελαρίας του κόμματος
Εκ μέρους της Καγκελαρίας του κράτους
Κεντρική υπηρεσία φυλετικής (ρατσισμού)
Λοχαγός κρατικής ασφαλείας

υπεύθυνος της Αστ. Ασφαλείας και της Ασφαλ. στην Γεν. Διοίκηση.

Διοικητής της Αστυνομ. και της Ύπηρε. Ασφαλείας για όλη την περιοχή της Λεττονίας, σαν εκπρόσωπος όλων των υπευθύνων της αστυνομίας και της υπηρε. ασφαλείας, του Κρατικού Επιτροπάτου της Ανατολής.

ΙΙ. Κατ' αρχήν, ο Χάϊντριχ, στρατηγός των SS και (αρχηγός της Αστυνομίας και της Υπηρε. Ασφαλείας, ανέφερον την τοποθέτησίν του, εκ μέρους του στρατάρχου, ως επιφορτισμένος με την προετοιμασία της εκκαθάρισης του Ευρωπαϊκού Εβραϊκού ζητήματος και δήλωσε ότι στην σύσκεψη αυτή πέφτει το βάρος να διευκρινήσει τα βασικά ζητήματα.

Η επιθυμία του στρατάρχου, να του σταλεί ένα σχέδιο οργανωτικής, πραγματικής και υλικής σημασίας, απαιτεί την προηγούμενη κοινή συνεργασία ό-

λων των αμέσως αναφερομένων στο θέμα αυτό στοιχείων, αναφορικά με την ευθυγράμμιση της κεντρικής κατεύθυνσης.

Η πνευματική ηγεσία για την επεξεργασία της εκκαθάρισης του Εβραϊκού ζητήματος, βρίσκεται, χωρίς να ληφθούν υπ' όψει γεωγραφικά όρια, στο κέντρο μεταξύ της υπηρεσίας ασφαλείας του Φύρερ και του αρχηγού της γερμανικής αστυνομίας (αρχηγός της Αστυνομίας ασφαλείας και της υπηρεσίας ασφαλείας).

Ο αρχηγός της αστυν. ασφαλείας και της υπηρ. ασφαλείας, έκανε κατόπιν μια σύντομη επισκόπηση πάνω στον μέχρι τότε διεξαχθέντα αγώνα ενάντια στον εχθρόν αυτόν. Οι σημεινές στιγμές μορφοποιούν:

α) Το διώξιμο των εβραίων απ' τις μεμονωμένες περιοχές διαβίωσης του γερμανικού λαού.

β) Το διώξιμο των εβραίων απ' τον ζωτικό χώρο του γερμανικού λαού.

Για την ολοκλήρωση αυτών των προσπαθειών, σαν μοναδική προσωρινή δυνατή λύση, ανελήφθη πιο έντονη και πιο σχεδιασμένη επίθεση για την επιτάχυνση της μετανάστευσης των εβραίων απ' τα όρια του Ράιχ.

Κατά διαταγήν του στρατάρχη του Ράιχ, τον Γενάρη 1939 συνεκροτήθη μια κεντρική υπηρεσία του Ράιχ για την μετανάστευση των εβραίων, της οποίας την ηγεσία είχε ο αρχηγός της Αστυν. Ασφαλείας. Αυτή η υπηρεσία είχε τα εξής ιδιαίτερα καθήκοντα:

α) Να πάρη όλα τα μέτρα για την προετοιμασία μιας ισχυρότερης μετανάστευσης.

β) Να κατευθύνη το ρεύμα της μετανάστευσης.

γ) Να επιταχύνη την διεκπεραίωση της μετανάστευσης.

Σκοπός του προβλήματος ήταν, με νόμιμα μέσα, να ξεκαθαριστή το γερμανικό έδαφος από τους Εβραίους.

Όλοι οι αρμόδιοι έβλεπαν καθαρά τις ζημιές που έφερε μια τέτοια αναγκαστική μετανάστευση. Εν τούτοις, εν όψει αυτών των ελαττωμάτων, έπρεπε να αποκλείσουν κάθε άλλη δυνατότητα και μάλιστα την αγορά.

Από την πρώτη στιγμή, οι εργασίες μετανάστευσης δεν ήταν απλώς ένα γερμανικό πρόβλημα, αλλά ένα πρόβλημα με το οποίο ασχολήθηκαν οι αρχές των χωρών προς τις οποίες πήγαιναν οι μετανάστες. Οι οικονομικές δυσκολίες, όπως η ανατίμηση του νομισματικού δείκτη και των ναύλων από μέρους διαφόρων κυβερνήσεων του εξωτερικού, οι ελλείψεις θέσεων σε καράβια, γοργά επιτεινόμενοι περιορισμοί και φραγμοί ακόμα στην μετανάστευση, δυσκόλεψαν αρκετά τις προσπάθειες της μετανάστευσης. Παρά τις δυσκολίες αυτές, απ' την ανάληψη της εξουσίας μέχρι την καθορισμένη μέρα της 31/10/41 εξαναγκάστηκαν, σε μετανάστευση συνολικά, περίπου 537.000 εβραίοι. Ήτοι:

Από 30/1/33 από το παλιό Ράιχ περίπου 360.000
Από 15/3/38 από την Αυστρία περίπου 147.000
Από 15/3/39 από το Προτεκτοράτο Βοημίας και Μο-

ραβίας περίπου 30.000

Η χρηματοδότηση της μετανάστευσης επετεύχθη από τους ίδιους τους Εβραίους, δηλαδή απ' τις Εβραϊοπολιτικές Οργανώσεις. Για να αποφευχθή η εκπροletaροποίηση των εβραίων, καθιερώθηκε η αρχή, οι εύποροι Εβραίοι να ενισχύσουν την αποδημία των Εβραίων που δεν έχουν οικονομική ευχέρεια, κλιμακώθηκε βαθμιαία ένα αντίστοιχο περιβάλλον, π.χ. στο δρόμο της αποδημίας οι άποροι Εβραίοι αντάλασαν την προκαθορισμένη πορεία μετανάστευσης με το χρέος της οικονομικής χορηγίας.

Δίπλα στις αναλήψεις μάχων έγιναν μετατροπές σε συνάλλαγμα για έξοδα ναύλων κλπ. Για την προφύλαξη του γερμανικού συναλλαγματικού θησαυροφυλακίου, συνεργάστηκαν τα Εβραϊκά οικονομικά Ινστιτούτα του εξωτερικού με τις εβραϊκές οργανώσεις του εσωτερικού για να φέρουν σε πέρας την διοχέτευση του αναλόγου συναλλαγματικού πόσου. Έτσι, μέχρι τη 30/10/41 διετέθησαν απ' τους εβραίους του εξωτερικού, υπό τύπον δωρεάς, συνολικά, περίπου 9.500.000 δολάρια.

Εν τω μεταξύ ο γεν. αρχηγός των SS και ο αρχηγός της γερμαν. αστυνομίας, απηγόρευσαν την μετανάστευση εν όψει των κινδύνων της μετανάστευσης εν καιρώ πολέμου, και εν όψει των δυνατοτήτων της Ανατολής.

III. Στη θέση της μετανάστευσης έρχεται τώρα πια, σαν παραπέρα δυνατό της λύσης του προβλήματος, η εκκένωση και διώξιμο των Εβραίων προς Ανατολάς μετά από ανάλογη προηγούμενη έγκριση του Φύρερ.

Οι ενέργειες αυτές θα είναι τόσο ενδιαφέρουσες, σαν δυνατότητες υπεκφυγής, όσο θα συνάγονται εδώ τα πρακτικά διδάγματα, εκείνα που έχουν την πιο σπουδαία σημασία, εν όψει της επικείμενης εκκαθάρισης του ζητήματος των Εβραίων.

Στην πορεία της εκκαθάρισης του ευρωπαϊκού προβλήματος, υπολογίζονται περίπου 11 εκατομ. εβραίοι, κατανεμόμενοι ως ακολούθως για κάθε χώρα:

ΧΩΡΑΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ
Παλαιό Ράιχ	131.800
Ανατολικές περιοχές	420.000
Αυστρία	43.700
Γεν. Διοίκηση	2.284.000
Μπιαλιστόκ	400.000
Προτεκτοράτο Βοημία-Μοραβίας	74.200

Εσθονία άνευ Εβραίων	—
Λεττονία	3.500
Λιθουνία	34.000
Βέλγιο	43.000
Δανία	5.600
Γαλλία κατεχόμενη περιοχή	160.000
Γαλλία μη κατεχόμενη περιοχή	700.000
Ελλάδα	69.600
Ολλανδία	160.800
Νορβηγία	1.300
Βουλγαρία	48.000
Αγγλία	330.000
Φινλανδία	2.300
Ιρλανδία	4.300
Ιταλία, περιλαμβανομένης της Σαρδηνίας	58.000
Αλβανία	200
Κροατία	40.000
Πορτογαλλία	3.000
Ρουμανία περιλαμβανομένης της Βεσσαραβίας	342.000
Σουηδία	8.000
Ελβετία	18.000
Σερβία	10.000
Σλοβακία	88.000
Ισπανία	6.000
Τουρκία (Ευρωπαϊκό τμήμα)	55.500
Ουγγαρία	742.800
ΕΣΣΔ	5.000.000
Ουκρανία	2.994.684
Λευκορωσία και Μπιαλιστόκ	446.484

Σύνολον περίπου 11.000.000

Η επαγγελματική απασχόληση, των εβραίων, των εγκατεστημένων στην ευρωπαϊκή περιοχή της ΕΣΣΔ, ήταν περίπου η ακόλουθη :

στην αγροτική οικονομία	9,1%
σε αστικές εργασίες	14,8 %
στο εμπόριο	20 %
στον κρατικό μηχανισμό	23,4 %
σ' ελεύθερα επαγγέλματα,	
Ιατρική, τύπο, θέατρο κλπ.	32,7 %

Κάτω απ' την ανάλογη καθοδήγηση, στην πορεία της εκκαθάρισης, οι Εβραίοι πρέπει να γίνουν στην Ανατολή, με κατάλληλους τρόπους, εργατικό απόθεμα. Συντεταγμένοι σε μεγάλες φάλαγγες εργασίας, χωρισμένοι κατά γενιά, οι ικανοί προς εργασίαν ε-

βραίοι θα οδηγηθούν στην περιοχή αυτή για το φτιάξιμο δρόμων, όπου αναμφιβόλως ένα μεγάλο μέρος θα υποστεί την φυσική ελάττωση. Το υπόλοιπον που θ' απομείνι τελικά αναμφιβόλως θα πρόκειται για το πιο ικανό προς αντίσταση. Θα πρέπει να το μεταχειριστούμε ανάλογα, ώστε, απεικονίζοντας μια φυσική επιλογή, με την απελευθέρωσή του να έχει το ενδιαφέρον ενός σπερματοκυττάρου για μια νέα εβραϊκή οικοδόμηση. (Βλέπε τα διδάγματα της Ιστορίας).

Στην πορεία της πρακτικής διεξαγωγής της εκκαθάρισης, η Ευρώπη θα χτενιστή απ' την Δύση ως την Ανατολή. Η περιοχή του Ράιχ, περιλαμβανομένου και του προτεκτοράτου Βοημίας και Μοραβίας πάνω στην βάση των αναγκών του προβλήματος κατοικίας και της κοινωνικής πολιτικής, θα πρέπει να προταχθούν.

Οι εκκενούμενοι εβραίοι, σε συνέχεια, βήμα προς βήμα, θα εκτοπίζονται στα λεγόμενα γκέτο διερχόμενων κι απ' εκεί θα μεταφέρονται πιο πέρα προς Ανατολάς.

Σπουδαία προϋπόθεση για την εκτέλεση κυρίως της εκκένωσης -εδήλωσεν ακόμη ο στρατηγός Χάιντριχ, είναι η ακριβής τοποθέτηση των κατωτέρω προβλεπομένων κύκλων προσώπων.

Υπάρχει η πρόθεση να μην εκκενωθούν οι γέροι Εβραίοι, ηλικίας άνω των 65 ετών, αλλά τοποθετηθούν σ' ένα γκέτο γερόντων -γι' αυτό προβλέπεται η πόλη Τιρεξιένσταντ.

Δίπλα σ' αυτές τις περασμένες ηλικίες - απ' τους υπάρχοντες την 31/10/41 στο παλιό Ράιχ και την Αυστρία περίπου 280.000 Εβραίους, περίπου 3% είναι ηλικίας άνω των 65 ετών, -στα εβραϊκά γκέτο των υπερηλικών θα είναι ακόμη οι Εβραίοι που πάσχουν από βαριές αρρώστειες ως οι Εβραίοι που έχουν τιμμηθή με πολεμικές διακρίσεις. Με τη σκόπιμη αυτή λύση, διευθετούνται μ' ένα χτύπημα οι πολλές επεμβάσεις.

Η έναρξη των τοπικών μεγάλων επιχειρήσεων εκκένωσης είναι συνδεδεμένη με την παραπέρα στρατιωτική εξέλιξη. Σχετικά με την διεξαγωγή της εκκαθάρισης στις κατεχόμενες και επιρρεαζόμενες από μας περιοχές της Ευρώπης, προτάθηκε όπως οι εν προκειμένω εμπειρογνώμονες της Υπηρεσίας Ξένων, συζητήσουν με τους αρμόδιους εισηγητές της Άστυν. Ασφαλείας και της Υπηρεσίας.

Στην Σλοβακία και Κροατία η υπόθεση δεν είναι πια δύσκολη, γιατί οι υπάρχοντες πυρήνες απ' την άποψη αυτή, έχουν ήδη δώσει μια λύση. Στη Ρουμανία, εν τω μεταξύ η κυβέρνηση έχει ήδη διορίσει ένα επιτε-

τραμένο για το Εβραϊκό. Για την τακτοποίηση του ζητήματος στην Ουγγαρία, είναι αναγκαίο, σε σύντομο διάστημα, να καθορίσει η ουγγρική κυβέρνηση ένα σύμβουλο για το εβραϊκό ζήτημα.

Εν όψει της ανάληψης των προετοιμασιών για την τακτοποίηση του προβλήματος στην Ιταλία, ο στρατηγός των SS Χάιντριχ κρατά μία σύνδεση με τον αρχηγό της Αστυνομίας της Ιταλίας.

Στην κατεχόμενη και μη κατεχόμενη Γαλλία η σύλληψη των εβραίων για εκκένωση έχει όλες τις πιθανότητες να επακολουθήσει χωρίς μεγάλη δυσκολία.

Ο υφυπουργός Λούθερ γνωρίζει επ' αυτού, ότι ύστερα από εμβριθή μελέτη του προβλήματος αυτού σε μερικές χώρες, -στις βόρειες χώρες- εμφανίζονται δυσκολίες και συνιστά, εν πρώτοις, οι χώρες αυτές να μείνουν πίσω. Ως προς το δημιουργούμενο με την υποχώρηση αυτή θέμα του κατά του περιορισμού του αριθμού των Εβραίων, δεν πρόκειται για σπουδαίο περιορισμό. Όσο για την Νοτιανατολική και Δυτική Ευρώπη η Υπηρεσία ξένων, δεν βλέπει μεγάλες δυσκολίες.

Ο αρχηγός ομάδος των SS Χόφμαν σκοπεύει να συναποστείλει στην Ουγγαρία έναν εμπειρογνώμονα της Κεντρ. Υπηρεσίας Ρατσισμού για πλήρη προσανατολισμό, όταν αρχίσει εκεί η επίθεση εκ μέρους του αρχηγού Αστυν. Ασφαλείας και Υπηρεσίας Ασφαλείας. Πρέπει να κανονιστεί ώστε ο εμπειρογνώμων αυτός της Κεντρ. Υπηρεσίας Ρατσισμού, ο οποίος δεν θα είναι ενεργό μέλος, προηγούμενως ν' αποσπασθεί επισήμως ως βοηθός της Αστυνομίας.

IV Εν σχέσει με τα τελικά σχέδια, οι Νόμοι της Νυρεμβέργης, πρέπει, τρόπον τινά, να αποτελέσουν το βάθρο, που είναι προϋπόθεση για το δίχως κατάλοιπα ξεκαθάρισμα του προβλήματος, όπως επίσης για την λύση των μικτών γάμων με Εβραίους και των μιγάδων.

Ο αρχηγός της Αστυνομίας και της Υπηρεσίας Ασφαλείας, ακολουθώντας, έχοντας υπ' όψει ένα γράμμα του αρχηγού της Καγκελαρίας του κράτους, εξετάζει θεωρητικά τα κατωτέρω παρατιθέμενα σημεία:

1ον Μεταχείριση των μιγάδων 1ου βαθμού

Οι μιγάδες 1ου βαθμού όσον αφορά το ξεκαθάρισμα του ζητήματος των Εβραίων, εξομοιώνονται με τους Εβραίους.

Απ' αυτή την μεταχείριση εξαιρούνται :

α) Οι μιγάδες πρώτου βαθμού που παντρεύτη-

καν με γερμανοαίματο κι' απ' το γάμο προήλθαν παιδιά (μιγάδες 2ου βαθμού). Οι μιγάδες αυτοί 2ου βαθμού, εξομοιώνονται ουσιαστικά με τους Γερμανούς.

β) Οι Μιγάδες πρώτου βαθμού, στους οποίους έχει χορηγηθεί, μέχρι σήμερα, έγκυρη εξαίρεση απ' τα ανώτατα δικαστήρια του κόμματος και του κράτους σ' οποιαδήποτε περιοχή. Κάθε περίπτωση ξεχωριστά πρέπει να εξεταστεί, γιατί δεν αποκλείεται, η απόφαση να ανατραπεί πάλιν σε βάρος του μιγάδα.

Προϋπόθεση συγκατάθεσης εξαίρεσης πρέπει, να είναι, κατ' αρχήν, πάντοτε οφέλη του εν προκειμένω μιγάδα (όχι οφέλη του μέρους του κοινού ή του γάμου που έχει γερμανικό αίμα).

Ο εξαιρούμενος της εκκένωσης μιγάδας θα στειρώνεται (ευνουχίζεται) για ν' αποτραπεί κάθε απογονία (δημιουργία απογόνων) και να ξεκαθαριστή τελευταία το πρόβλημα των μιγάδων. Η στειρώση γίνεται εθελοντικά αλλά αυτή είναι η προϋπόθεση για την παραμονή στο Ράιχ. Ακολούθως ο στείρος «Μιγάς» είναι ελεύθερος από κάθε περιορισμό στον οποίον είχε υποβληθεί μέχρι τότε.

2ον Μεταχείριση των μιγάδων 2ου βαθμού

Οι μιγάδες 2ου βαθμού κατατάσσονται κατ' αρχήν στους γερμανοαίματους, με εξαίρεση των κατωτέρω περιπτώσεων, στις οποίες οι μιγάδες 2ου βαθμού εξομοιούνται με τους Εβραίους.

α) Προέλευση του μιγάδα 2ου βαθμού από μπάσταρδο γάμο (αμφότερα τα μέρη μιγάδες).

β) Φυσιογνωμία του μιγάδα 2ου βαθμού, φυλετικά ιδιαιτέρως δυσμενής, η οποία εξωτερικά τον δείχνει για Εβραίο.

γ) Ιδιαιτέρως άσχημη αστυνομική και πολιτική καταδίκη του μιγάδα 2ου βαθμού, η οποία αφήνει να εννοηθεί ότι αυτός συναισθάνεται και συμπεριφέρεται σαν Εβραίος.

Στις περιπτώσεις αυτές δεν πρέπει να γίνει εξαίρεση, και αν ακόμη ο μιγάδας 2ου βαθμού, έχει παντρευτεί γερμανοαίματο.

3ον Γάμοι μεταξύ πλήρως Εβραίων και Γερμανοαίματων

Σε κάθε περίπτωση ξεχωριστά πρέπει να αποφασιστεί αν το εβραϊκό μέρος του γάμου θα εκκενωθεί ή αν θα τοποθετηθεί σε γκέτο γερόντων, εφ' όσον ληφθεί ένα μέτρο για τους γερμανοαίματους - συγγενείς αυτού του μικτού γάμου.

4ον Γάμοι μεταξύ Μιγάδων 1ου βαθμού και Γερμανοαίματων

α) Χωρίς παιδιά: Εάν απ' το γάμο δεν προήλθε κανένα παιδί, τότε ο μιγάς 1ου βαθμού πρέπει να εκκενωθεί και να κλειστεί σε γκέτο γερόντων. (Ίδια μεταχείριση όπως στην περίπτωση των γάμων μεταξύ πλήρως Εβραίων και γερμανοαίματων Σημείου 3ου).

β) Με παιδιά: Εάν απ' τον γάμο έχουν προέλθει παιδιά (μιγάδες 2ου βαθμού), εάν μεν εξομοιώνονται με τους Εβραίους θα εκκενωθούν με τους μιγάδες 1ου βαθμού, δηλαδή θα τοποθετηθούν σ' ένα γκέτο. Στην περίπτωση που τα παιδιά αυτά εξομοιώνονται με τους γερμανοαίματους (κανονική περίπτωση), τότε εξαιρούνται απ' την εκκένωση, συνάμα και ο μιγάς 1ου βαθμού.

5ον Γάμοι μεταξύ Μιγάδων 1ου βαθμού και Μιγάδων 2ου βαθμού ή Εβραίων

Στους γάμους αυτούς (συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών) όλα τα μέρη τυγχάνουν μεταχείρισης σαν Εβραίοι και γι αυτό εκκενώνονται, δηλαδή τοποθετούνται σ' ένα γκέτο γερόντων.

6ον Γάμοι μεταξύ μιγάδων 1ου και 2ου βαθμού

Και τα δύο μέρη του γάμου, αδιαφόρως αν έχουν παιδιά ή όχι, θα εκκενωθούν, δηλαδή θα τοποθετηθούν σε γκέτο γερόντων, διότι ενδεχόμενα παιδιά με τα φυλετικά μέτρα εμπίπτουν στον κανόνα μιας ισχυρότερης εβραϊκής αιματοκατηγορίας απ' τους Εβραίους μιγάδες 2ου βαθμού.

Ο αρχηγός ομάδος των SS Χόφμαν εκφράζει αντιρρήσεις ως προς το σημείο που οδηγεί στην υπερβολική χρήση της στείρωσης (ευνουχισμού), προ πάντων, διότι οι Εβραίοι θα προτιμήσουν την στείρωση, εφ' όσον έχουν το δικαίωμα της εκλογής μεταξύ εκκένωσης ή στείρωσης.

Ο υπουργός Δρ. Στούκαρτ, δηλώνει ότι η πρακτική διεξαγωγή των ήδη αναγγελθέντων δυνατοτήτων εκκαθάρισης των προβλημάτων των μικτών γάμων και των μιγάδων, ως την ως άνω μορφήν, συνεπάγεται ατέλειωτη διοικητική εργασία. Ο υπουργός Στούκαρτ προτείνει να προχωρήσουν εις την αναγκαστικήν στείρωσιν, λαμβανομένων υπ' όψει των βιολογικών δεδομένων.

Σχετικά με το ζήτημα της επίπτωσης της εκκένωσης των Εβραίων, πάνω στην οικονομική ζωή, ο υπουργός Νόϊμαν δήλωσε ότι όσο διάστημα δεν θα

υπάρχει διαθέσιμος αντικαταστάτης των, δεν μπορούν να διωχτούν οι Εβραίοι που αποτελούν εργατικό δυναμικό σε πολεμικής σπουδαιότητας επιχειρήσεις.

Ο Στρατηγός των SS Χάϊντριχ, δήλωσεν επ' αυτού, ότι οι Εβραίοι αυτοί εκκενώνονται σύμφωνα με την εγκεκριμένη απ' αυτόν κατεύθυνση για εκτέλεση των τρεχουσών ενεργειών εκκένωσης άλλως δεν θα εκκενωθούν.

Ο υπουργός Δρ. Μάϋλλερ δήλωσεν ότι η Γεν. Διοίκηση θα εχαιρέτιζεν την έναρξη της εκκαθάρισεως του ζητήματος απ' την Γεν. Διοίκηση, μια και το πρόβλημα μεταφορών δεν πρόκειται να παύσει κανένα σοβαρό ρόλο, ούτε το εργατικό δυναμικό πρόκειται να κλονισή τα θεμέλια της πορείας αυτής της επιχείρησης. Οι Εβραίοι της περιοχής της Γεν. Διοίκησης πρέπει ν' απομακρυνθούν το δυνατόν γρηγορότερα, διότι αποτελούν έναν διαρκή κίνδυνο μολυσματικών νόσων και απ' την άλλη μεριά με το συνεχιζόμενο λαθρεμπόριο προκαλούν μια διαρκή αταξία στην οργανωτική στροχτούρα της χώρας. Άλλωστε απ' τα 21/2 εκατομ. των Εβραίων, η πλειονότης είναι ανίκανοι προς εργασία.

Ο υπουργός Δρ. Μπύλλερ, συνεχίζων, εδήλωσεν ότι η λύση του εβραϊκού προβλήματος στην Γεν. Διοίκηση, εναπόκειται στον Αρχηγό της Αστυνομίας και της Υπηρ. Ασφαλείας και ότι οι αρχές της Γεν. Διοίκησης θα υποστηρίξουν την εργασία του. Μια παράκληση μόνον υποβάλλει, το ζήτημα των Εβραίων στην περιοχή αυτή να λυθή όσο το δυνατόν γρηγορότερα.

Εν τέλει συζητήθηκαν οι διάφοροι τρόποι δυνατοτήτων λύσης του προβλήματος, όπου, τόσο απ' την πλευρά του Γκαουλάιτερ, Δρ. Μάγιερ, όσο κι' από την πλευρά του υπουργού Δρ. Μάϋλλερ τονίστηκε η ανάγκη, ορισμένες προπαρασκευαστικές εργασίες στην πορεία της εκκαθάρισης να γίνουν απ' τις ίδιες τις ενδιαφερόμενες περιοχές ως ακόμη ότι θα πρέπει να αποφευχθή μια κάποια ανησυχία του πληθυσμού.

Η συζήτηση έκλεισε με την παράκληση του Αρχηγού της Αστυνομίας και της Υπηρεσίας Ασφαλείας προς τους μετασχόντας στην σύσκεψη να του παράσχουν την ανάλογη υποστήριξη, κατά την διεξαγωγή των εργασιών εκκαθάρισης.

[Ντοκουμέντο απ' το Ανώτατο Διεθνές Στρατ. Δικαστήριο της Νυρεμβέργης. Από το Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Αντιστάσεως].

Το Πάρτι

(Από τη ζωή και το διωγμό των Εβραίων της Θεσσαλονίκης)

Της ΚΙΡΑΣ ΣΙΝΟΥ

Η Θεσσαλονίκη υπό Γερμανική Κατοχή.

Εκείνο τ' απόγευμα άρχισε να χιονίζει. Πρώτες φάνηκαν δυο τρεις χοντρές νιφάδες, που φτερουγίζαν πέρα δώθε, κυνηγημένες από τον παγωμένο αέρα. Ύστερα ήρθαν πολλές μαζεμένες που πετάριζαν σαν μεγάλα κι άψυχα πέταλα από άσπρα τριαντάφυλλα. Φτάνανε φτερουγίζοντας, μα μόλις ακουμπούσαν στη γη λιώνανε και χάνονταν. Σε λίγο το πεζοδρόμιο και η ασφαλτος ήταν βρεγμένα και γλιστερά σαν να ψιχάλιζε.

Μα το χιόνι δεν απογοητευόταν κι όλο έπεφτε. Τώρα οι νιφάδες έρχονταν πολλές μαζί και σε λίγο πέφτανε τόσο πυκνές, που η Μυρτώ στο παράθυρο δεν έβλεπε παρά μια λευκή κουρτίνα, που φούσκωνε και ξεφούσκωνε κατά βούληση του αέρα.

Δεν πέρασε πολλή ώρα κι ο άνεμος κόπασε κάτω από την επέλαση του χιονιού. Το χιόνι έπεφτε όλο και πιο γρήγορο, όλο και πιο πυκνό. Τα κάγκελα είχαν πνιγεί μέσα στην άσπρη μαλακωσιά. Τα κλαριά των δέντρων φορτώθηκαν τέτοιους σωρούς που λύνιζαν και σπάγανε κάτω από το βάρος του. Αλλού πάλι το χιόνι σχημάτιζε τόσο ψηλές στοίβες, που έχανε την ισορροπία του κι έπεφτε κάτω μονοκόμματα.

Είχε πάψει πια να χιονίζει, όταν οι δυο αδελφές, ντυμένες ζεστά και κουκουλωμένες μέχρι τ' αυτιά, ξεκίνησαν για το πάρτι. Μέσα στο γαλαζωπό φως των φαναριών αντίκρισαν ένα τοπίο παραμυθένιο. Δέντρα, σπίτια, δρόμοι, τα πάντα ήταν θαμμένα κάτω από ένα στρώμα άσπρου κι αφράτου σαν μπαμπάκι, που τα έκανε όλα να μοιάζουν με χριστουγεννιάτικα στολίδια.

- Τι ωραίο χιόνι για χιονοπόλεμο! φώναξε η Μυρτώ σφίγγοντας την κόκκινη κουκούλα της πιο εφαρμοστά στο κεφάλι της. Τι το θέλουμε το πάρτι; Δε λέμε στα παιδιά να παίξουμε καλύτερα χιονοπόλεμο;

- Έτερον εκάτερον, η φωνή της Ανθής ήρθε πνιχτή μέσα από το σάλι που το είχε τυλίξει δέκα φορές γύρω από το λαιμό της. Πάμε και τώρα κι αν αργότερα μας έρθει η όρεξη, προλαβαίνουμε να παίξουμε προτού λιώσουν τα χιόνια.

Όταν φτάσανε στο σπίτι του Στέφανου το κέφι είχε κιόλας ανάψει. Τους υποδέχτηκε το μισοσκόταδο, ντουμάνι

ο καπνός και μουσική στη διαπασών. Φανταστικά ζευγάρια κοινούντουσαν οπασμαδικά στο ρυθμό του σέιν.

Τους άνοιξε ο Στέφανος και τράβηξε τη Μυρτώ από το χέρι.

- Δεν ξέρω αν γνωρίζεις με όλους εδώ, είτε. Είναι όμως και πολλοί από τη Σχολή. Αυτούς τους κάλεσε η Ελένη. Α, να κι ο Πέτρος, περιττολόγησε καθώς ο νέος αναδύθηκε μέσα από το σκοτάδι, χτύπησε τη Μυρτώ στον ώμο και χάθηκε πάλι, παρασέρνοντας μαζί του και την Ανθή.

- Κάλεσα και το Μάκη για σένα ειδικά, συνέχισε ο Στέφανος για να μη σου λείπει η παρέα σου.

- Όλα κι όλα, Στέφανε, πάψε να με κοιροδίζεις με το Μάκη. Είναι ένας απλός γνωστός όπως και συ και δε θέλω να ξανακούσω κοιφέντα.

- Σοβαρολογείς; ρώτησε εκείνος και το καστανό τσουλούφι γλίστρησε από τη θέση όπου το είχε κολλήσει με νερό κι έπεσε στο μέτωπό του. Πάντως όλο μαζί του κάνεις παρέα.

Η Μυρτώ άνοιξε το στόμα για να του δώσει μια πληρωμένη απάντηση. Το έκλεισε όμως αμέσως. Πώς να του εξηγήσει τα αντιφατικά της αισθήματα; Αλλά κι ούτε είχε να του δώσει λογαριασμό.

Μπήκαν στη σαλοτραπεζαρία. Την είχαν αδειάσει από έπιπλα για να ελευθερώσουν το πάτωμα για χορό. Μόνο το μεγάλο τραπέζι είχε μείνει και στεκόταν κοντά στον τοίχο, φορτωμένο με στοίβες τα πιάτα.

- Θα σου γνωρίσω ένα γείτονα και φίλο, τον Πέπο Σαλιτέλ, να σου κάνει παρέα μέχρι να ξεμπλέξω εγώ με τα σεοβιρίσματα.

- Ισραηλίτης είναι;

-Ναι. Είναι από κείνους που ξεμείνανε από τους Γερμανούς.

- Όχι προσωπικά εγώ, τον αντέκοψε πλησιάζοντας ο Πέπος, ένα κοντόχοντρο συμπαθητικό ανθρωπάκι. Οι γονείς μου.

Η Μυρτώ για μια στιγμή τα έχασε. Είχε μερικές γνωστές Ισραηλίτισσες, αλλά απέφευγε πάντα να συζητάει τέτοια θέματα μαζί τους, θεωρώντας τα ταμπού. Ο Πέπος όμως δεν έμοιαζε να ενοχλήθηκε καθόλου.

- Η μητέρα μου έχει ένα κουτί από δαχτυλίδι και μέσα του είναι τυπωμένη η φρίμα Σαλτιέλ, είτε για να πει κάτι.

- Ο χρυσοχόος Σαλτιέλ ήταν στον καιρό του από τους καλύτερους της Θεσσαλονίκης, έκανε ο Πέπος. Οι Σαλτιέλ ήταν πολλοί, αλλά είχαμε κάποια συγγένεια με το χρυσοχόο και του χρωστάμε πολλά, ίσως και τη ζωή μας ακόμα.

- Δηλαδή:

- Εσύ, βέβαια, δεν τα έχεις ζήσει, οι γονείς σου όμως, αν είναι ντόπιοι, οπωσδήποτε. Οι Γερμανοί είχαν μαζέψει όλους τους Εβραίους, προπαντός τη φτωχολογία, και τους στείλανε σε σφραγισμένα βαγόνια στη Γερμανία και στην Πολωνία. Γλίτωσαν μόνο εκείνοι που ήταν Ισπανοί και Ιταλοί υπήκοοι. Όσοι λοιπόν από τους δικούς μας είχαν λεφτά, αγόραζαν αυτές τις υπηκοότητες έστω και την τελευταία στιγμή. Εμείς δεν είχαμε τότε λεφτά, αλλά μας συμπαράσταθηκαν τα ξαδέλφια μας. Γίναμε Ισπανοί και φύγαμε για την Ισπανία.

- Έχεις δίκιο, είπε η Μυρτώ, κάτι θυμάμαι πως μου έλεγε η μητέρα μου. Μας έλεγε κιόλας πως δε θα το ξεχάσει ποτέ, πως, μικρή κοπέλα, έτιχε να περάσει από την πλατεία Ελευθερίας και είδε εκεί πλήθος Εβραίων, όλοι τους με το κίτρινο αστέρι καρφιστωμένο στο στήθος, με τις βαλίτσες και τους μπάγους στο χέρι, έτοιμοι για αποστολή.

- Στείλανε πάρα πολλούς τότε στα στρατόπεδα οι Γερμανοί και απ' αυτούς κανέναν σχεδόν δε γύρισε. Φαντάσου πως οι Ισραηλίτες της Θεσσαλονίκης φτάνανε τις 60.000 προπολεμικά και μετά τον πόλεμο μέινανε περίπου 3.000, είπε ξερά ο Πέπος. Οι πιο πολλοί απ' αυτούς που πήρανε οι Γερμανοί ήταν φυσικά η φτωχολογία, αλλά ήταν και κάμποσοι πλούσιοι.

- Και τους κληρονόμησαν αυτοί που επανήλθαν, πετάχτηκε με κακία η Ελένη που τους είχε πλησιάσει στο μεταξί.

- Γιατί όχι, γέλασε ο Πέπος και σήκωσε τους ώμους του. Και μια και οι περισσότεροι ήμασταν λίγο συγγενείς μεταξύ μας και μια κι αυτοί που γύρισαν δεν ήταν πολλοί...

- Δεν υπάρχει πια φτωχός Ισραηλίτης στην πόλη μας, συμπλήρωσε η Ελένη.

Εκείνη την ώρα ήρθε κι ο Πέτρος, κρατώντας την Ανθή από το χέρι.

- Χαίρομαι που βρήκες παρέα, Μυρτούλα. Πού είναι ο καβαλιέρης σου ο Μάκης;

- Ξέρω κι εγώ; φρουκίστηκε η κοπέλα. Λογαριασμό θα μου δώσει;

- Αλήθεια, πώς άργησε έτσι ο Διαμαντίδης; Ξαφνιάστηκε η Ελένη. Μου είπε πως θα έρχονταν από νωρίς.

- Περίεργο πράγμα, έκανε ο Πέτρος. Με τη χιλιάρα μηχανή που έχει έπρεπε να ήταν εδώ προ πολλού.

Ο Πέπος παρακολούθουσε την κουβέντα τους προσεχτικά. Ξεφρνα ρώτησε:

- Ποιος είναι αυτός ο Μάκης Διαμαντίδης;

- Ένας συμμαθητής μας.

- Σπουδάζει δηλαδή κι αυτός στη Σχολή Ξεναγών; Δεν πρέπει να είναι αυτός που ξέρω, αλλά να ρωτήσω έτσι από περιέργεια: πώς μοιάζει;

- Ωραίο παιδί. Ξανθός με γαλάζια μάτια, είπε η Ελένη.

- Και σπουδάζει στη Σχολή Ξεναγών; Περίεργο. Έχει καμιά σχέση με το Ρετζίκι;

- Έχει ένα κτήμα εκεί.

- Κι αυτός που ξέρω από το Ρετζίκι είναι. Είπατε πως έχει μια χιλιάρα μοτοσυκλέτα;

- Ναι, ανακατόηθε στην κουβέντα και η Μυρτώ. Το τελευταίο μοντέλο.

- Μια χιλιάρα μηχανή είναι πολύ ακριβή. Πού τα βρήκε τόσα λεφτά;

- Μ' αφού είναι τσιφλικάς ο πατέρας του, είπε η Ανθή.

- Τσιφλίκι το λέει εκείνο το κτηματάκι. Έχει κι ένα χαμόσυτο εκεί πέρα. Εκεί δεν κάθεται;

- Λάθος, είπε ο Στέφανος, μπαίνοντας με μια αγκαλιά κόκα κόλες που τις αράδιασε στο τραπέζι. Κάθεται σ' ένα σπουδαίο διαμέρισμα στην παραλία και στο χαμόσυτο στο Ρετζίκι μένει μονάχα τα Σαββατοκύριακα.

- Ξέρω ένα Μάκη Διαμαντίδη, είπε σκεπτικός ο Πέπος. Είναι όπως τον περιγράφετε, ξανθός και γαλανός κι έχει ένα μικρό κτήμα στο Ρετζίκι. Εκείνος όμως είναι άφραγκος. Ούτε κι είναι άνθρωπος που θα μπορούσε να ενδιαφερθεί για τη Σχολή Ξεναγών. Πρέπει να είναι κάποιος ξάδελφος του...

Δεν πρόλαβε να τελειώσει την κουβέντα του. Το κουδούνι της πόρτας αντήχησε στριγκλιάρικα. Ο Στέφανος έτρεξε ν' ανοίξει. Στο κατώφλι στέκονταν ένας αναμαλίσιασμένος, βουτηγμένος στα χιόνια, Μάκης.

- Τι έπαθες; ακούστηκε απ' όλες τις μεριές. Δεν είπες πως θα 'ρχόσσουν νωρίς; Γιατί άργησες;

- Έπεσα. Δεν τα βλέπετε τα χάλια μου; Γλίστρησε η μοτοσυκλέτα μου στα χιόνια και πήρα μια γερή τούμπα.

- Εσύ είσαι καλά; ρώτησε η Μυρτώ κι ο Στέφανος γύρισε να την κοιτάξει στεναχωρημένος.

- Α, εγώ δεν έπαθα τίποτα. Η Καβασάκι έχει μικροζημιές. Αναγκάστηκε να την πάω σ' ένα συνεργείο γι' αυτό και άργησα. Δε μου λες, Στέφανε, με κόκα κόλα πας να μας βγάλεις;

- Έχω και μπίρες και λίγη ρετσίνα...

- Έχεις ουίσκι; Έχεις κονιάκ; Όχι; Θα πεταχτώ μια στιγμή να πάρω κονιάκ, το έχω ανάγκη...

- Γεια σου, Μάκη, ακούστηκε ξαφνικά η φωνή του Πέπου. Τρόμαξα να σε γνωρίσω μ' αυτήν τη μαλλούρα και τα μούσια. Έχουμε, βλέπεις, καιρό να ιδωθούμε...

- Πραγματικά, Πέπο, από κείνες τις διακοπές που ερχόσουν να τις περάσεις στο χωριό μου, γέλασε εγκάρδια ο Μάκης. Έρχομαι αμέσως και τα λέμε...

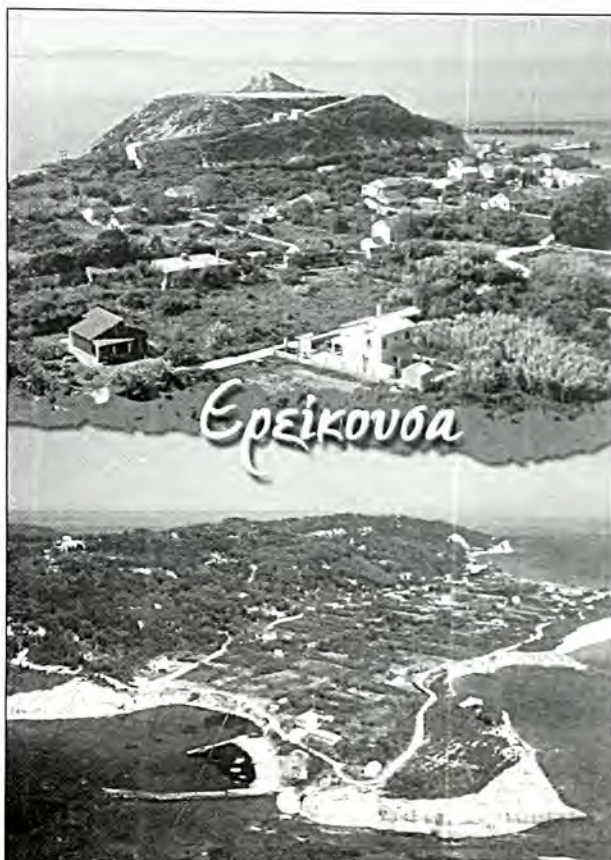
[Η Κίρα Σίνου, πτηνιοχός ξεναγός, μεγάλωσε κι έζησε πολλά χρόνια στη Θεσσαλονίκη. Έχει δημοσιεύσει πολλά βιβλία που έχουν σημειώσει μεγάλο αριθμό επανεκδόσεων. Το παραπάνω απόσπασμα είναι από το βιβλίο της "Στην πόλη του Αι-Δημήτρη" (Εκδόσεις Κέδρος, 1995, έκτη έκδοση). Το βιβλίο έχει βραβευθεί από τον Κήλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου]

Ένα μικρό νησάκι

Στο Αρχιπέλαγος των
Διαποντίων νήσων
βρίσκεται η Ερείκουσα με
επιφάνεια
4,38 τ.χλμ. Απέχει από
τις βορειοδυτικές ακτές
της Κέρκυρας περίπου 6
ν.μ. και από τις
αλβανικές πλησιέστερες
ακτές 15 ν.μ. Νησί που
πλέει στο Β. Ιόνιο
Πέλαγος και "αγγίζει"
την Αδριατική θάλασσα.
Κατά την επίσκεψή μου
σε τούτο τον
καταπράσινο παράδεισο
τον Αύγουστο
του 2001 μαγεύτηκα με
τα παρθένα ακρογιάλια,
τη βλάστηση
που ζώνει κάθε πιθαμή
χώματος και την
ομορφιά ψυχής των
κατοίκων του.
Των ανθρώπων που
γνωρίζουν τι σημαίνει
απροστάτευτος, που
γνωρίζουν
τι σημαίνει έλλειψη
φροντίδας, γι' αυτό και
την προσφέρουν
απλόχερα στους
συνανθρώπους τους,
όταν τους δοθεί η
ευκαιρία.

Μία εβραϊκή οικογένεια στην Ερείκουσα

Της ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΣΑΜΑΡΑ

Μία εβραϊκή οικογένεια

Νίνι, Τζούλια, Σπέρα, οι
τρεις εβραιοπούλες α-
δελφές μαζί με τον πα-
τέρα τους τον κ. Σάββα και τη
μικρή Ροζίνα εγκαταστάθηκαν
στην Ερείκουσα ερχόμενες από
Κέρκυρα, πριν το πόδι των Να-
ζί πατήσει το νησί των Φαιά-
κων.

Φημισμένος ράφτης ο κ.
Σάββας μύησε και τις τρεις κό-

ρες του στην τέχνη της ραπτι-
κής. Τη Νίνι, τη Τζούλια με τα
όμορφα μάτια και τα σκαλιστά
μαλλιά αλλά και τη Σπέρα. Ότι
έπιαναν τα χέρια τους τα παρέ-
διναν καλλιτεχνήματα που μι-
λούσαν και μάγευαν τα μάτια
όσων αντίκριζαν τα ρούχα!
Θάμπωναν με τη γραμμή τους
και προκαλούσαν το ενδιαφέ-
ρον στους ντόπιους να ρα-
φτούν στην εβραϊκή οικογένεια
όλο και περισσότεροι.

Έτσι με τον καιρό γνωρίστηκαν με τον κόσμο του νησιού που το όνομά του το πήρε από το ρτίκι –φυτό που αφθονεί όπου κι αν κοιτάξει κάποιος– αγαπήθηκαν, και είχαν άριστη επαφή μεταξύ τους.

Κατά καιρούς έμεναν σε διάφορα σπιτάκια κατά το πλείστον απομονωμένα από γειτονιές.

Τα χρόνια εκείνα οι πληρωμές γίνονταν με ανταλλαγές υπηρεσιών ή προϊόντων. Για παράδειγμα όταν έραβαν ένα ρούχο έπαιρναν για τα ραφτικά, φασόλια, λάδι, κότες ή ό,τι μπορούσε να δώσει ο ενδιαφερόμενος.

Στην περίοδο της Κατοχής

Οι Ιταλοί κατά τον τελευταίο πόλεμο εγκαταστάθηκαν στην Ερείκουσα, χωρίς να δημιουργήσουν προβλήματα στους κατοίκους.

Οι Γερμανοί δεν κατοίκησαν μόνιμα, απλώς στα ξαφνικά πήγαιναν από την Κέρκυρα με καΐκι για έφοδο και έφευγαν ξανά.

Οι αδελφές ντύνονταν με τα πικέ φορέματα –σάρτσες– για να μη ξεχωρίζουν από τις υπόλοιπες γυναίκες. Τα καινούργια τους ρούχα κατασκευάζονταν από μαλλί προβάτου και βάφονταν σε μαύρο χρώμα με τοπικά φυτό ενώ προσθέτανε και στάχτη στη βαφή.

Ο κ. Σάββας δε χρειαζόταν ιδιαίτερη ενδυμασία γιατί οι άντρες φορούσαν τα γνωστά ρούχα, παντελόνι, πουκάμισο.

Όταν έπεφτε το σήμα από αυτούς που παρατηρούσαν την κίνηση στο πέλαγος, ότι κάποιο καΐκι ερχότανε, σε μηδέν χρόνο το νέο γυρνούσε όλο το νησί από στόμα σε στόμα. Τότε, οι Εβραίοιούλες κουλουριάζανε στο κεφάλι ένα μακρύ μαντήλι, τοποθετούσαν επάνω τη στάμνα και ξεκινούσαν με βήμα λαγού για να “φέρουν νερό” από το πηγάδι. Φεύγανε για να κρυφτούνε μέσα στο λόγγο, περιοχή δύσβατη που εύκολα άνθρωπος δε ζύγωνε. Όταν αναχωρούσαν οι Γερμανοί κάποιος κοντοπλησίαζε την κρυψώνα και φώναζε:

Κύριε Σάββα, Νίνι, Τζούλια, ελάτε, γυρίστε, φύγανε.

Πριν το τέλος του πολέμου ο κ. Σάββας πέθανε. Γιατρός δεν υπήρχε για διάγνωση, έτσι μίλησαν για γηρατειά. Κηδεύτηκε στο εξωτερικό μέρος του νεκροταφείου.

Τα τελευταία χρόνια παραχωρήθηκε στην οικογένεια το κελλί, χώρος όπου σήμερα μένει ο παπάς

όταν έρχεται στο νησί. Εκεί συνέχισαν τη δουλειά τους, έφτιαξαν το δικό τους περιβόλι μ’ όλα τα καλά λαχανικά καθώς και το κοτέτσι τους.

Η Ροζίνα

Ροζίνα: Η τέταρτη κοπέλα που είχε μαζί του ο κ. Σάββας.

Το μικρό αυτό κορίτσι πήγαινε στο δημοτικό σχολείο κατά την παραμονή του στην Ερείκουσα. Τα άλλα παιδιά τη λάτρευαν, έπαιζαν μαζί της και δεν τη ξεχώριζαν από τους συντοπίτες τους.

Η μία εκδοχή ορισμένων που τη θυμούνται είναι ότι ήταν η τέταρτη κόρη του Σάββα. Άλλη ότι ήταν εγγονή του από κόρη μεγαλύτερη από τη Νίνη που είχε χάσει. Μία τρίτη ότι ήταν παιδί γνωστής του εβραϊκής οικογένειας και το πήρε μαζί του για να το σώσει.

Έχει όμως σημασία ο ακριβής σύνδεσμος:

Η ουσία είναι ότι σώθηκε άλλη μία ψυχούλα που σήμερα θα είχε περίπου την ηλικία των 67-68 χρόνων κατά τις πληροφορίες του κ. Μανώλη Κατέχη-Ψύκη.

Μετά την αποχώρηση των Γερμανών από την Ελλάδα, η οικογένεια έφυγε για την Κέρκυρα αποχαιρετώντας τους Ρεικουσιώτες για τη φιλοξενία που της παρείχε.

Η Νίνι και η Τζούλια, οι δύο μεγαλύτερες αδελφές, επισκεφθηκαν ύστερα από χρόνια το νησί για να πάρουν τα οστά του πατέρα τους.

Για άλλους δε βρήκαν τίποτα, γι’ άλλους μόνο μία χούφτα κοκκαλάκια και τούτο γιατί ήταν ενταφιασμένος στην άμμο που την έδεχνε η αλμύρα της θάλασσας.

Η ουσία εστιάζεται στο ότι ο άξιος τούτος τεχνίτης κοιμήθηκε ήσυχχα στην αγκαλιά της Διαπόντιας γης χωρίς να γευθεί τα βασανιστήρια και τους εξευτελισμούς της ύπαρξης που έσπειραν στην εβραϊκή φυλή τα χιτλερικά μορφώματα.

Τα τέσσερα κορίτσια σκορπίστηκαν κατά τις αφηγήσεις των ντόπιων στην Κέρκυρα, στο Ισραήλ, στην Αμερική. Αξιώθηκαν και ανέπνευσαν τον αέρα της ελευθερίας.

Η οικογένεια Ισραήλ (κατά τον κ. Μανώλη Κατέχη-Ψύκη, ήταν ο μόνος που μου είπε το επίθετο) έζησε στην Ερείκουσα και σώθηκε τα δύσκολα χρόνια του κυνηγιού και αφανισμού της φυλής τους.

Αυτό που συνέβη σ’ αυτόν τον τόπο ίσως να έχει τη μοναδικότητά του.

ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΗΛΩΘΕΙΣΗΣ ΣΥΝΑΓΩΓΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Οι επίσημοι κατά την τελετή των εγκαινίων. Από αριστερά: Ο Μητροπολίτης Βεροίας κ.κ. Παντελεήμων, ο πρόεδρος του ΚΙΣ κ. Μ. Κωνσταντίνης, ο δήμαρχος κ. Ιω. Χασιώτης, οι πρέσβεις του Ισραήλ κ. Ντ. Σασσών και της Γερμανίας Αλ. Σπίγκελ.

Υστερα από 60 χρόνια επαναλειτούργησε η ιστορική Συναγωγή της Βέροιας, με σειρά εκδηλώσεων, που έγιναν από 13 έως 15 Δεκεμβρίου 2002, με πρωτοβουλία του Δήμου Βέροιας και του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος.

Η Συναγωγή, έπαψε να λειτουργεί τον Μάιο του 1943, με τη σύλληψη και τον αφανισμό των Εβραίων της πόλης στα χιτλερικά στρατόπεδα συγκέντρωσης, με αποτέλεσμα η Συναγωγή ερειπωμένη να καταστραφεί με το πέρασμα των χρόνων.

Οι εργασίες κτιριακής αποκατάστασης της Συναγωγής -η οποία βρίσκεται στην παραδοσιακή εβραϊκή συνοικία «Μπαρμπούτα»- ξεκίνησαν προ ετών, με ενέργειες του Δήμου Βέροιας, σε συνεργασία με το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος και με την οικονομική υποστήριξη εβραϊκών ιδρυμάτων του εξωτερικού. Το έργο της αναστήλωσης ολοκληρώθηκε πέρυσι (2002) και η Συναγωγή δεσπόζει και πάλι στη γραφική Μπαρμπούτα αποτελώντας όχι μόνον κόσμημα για την πόλη αλλά και κέντρο έλξης τουριστών, από την Ελλάδα και το εξωτερικό, για το ιστορικό, αρχαιολογικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον που παρουσιάζει.

Εβραϊκή επιγραφή σε στίτη της «Μπαρμπούτα» χτισμένο το 1859 (5619)

Το κτίριο της ανακαινισθείσας Συναγωγής.

Το τριήμερο πρόγραμμα εκδηλώσεων που επιμελήθηκε το ΚΙΣ για τα εγκαίνια της Συναγωγής, περιλάμβανε τις θρησκευτικές λειτουργίες του Σαββάτου και πολιτιστική εκδήλωση του Δήμου. Τα επίσημα εγκαίνια, έγιναν το μεσημέρι της Κυριακής 15.12.2002, με επιμνημόσυνη δέ-

ση και ομιλίες από τον τότε δήμαρχο Βέροιας κ. Ιωάννη Χασιώτη και τον πρόεδρο του ΚΙΣ κ. Μωύση Κωνσταντίνου. Στην τελετή παρέστησαν ο Μητροπολίτης Βέροιας κ.κ. Παντελεήμων, οι πρέσβεις της Γερμανίας Αλμπερτ Σπίγκελ και του Ισραήλ Δανίδ Σασσών, εκπρόσωποι των τοπικών Αρχών και των εβραϊκών Κοινοτήτων απ' όλη την Ελλάδα.

Ειδική έκδοση για τη Συναγωγή Βέροιας

Με την ευκαιρία των εγκαινίων το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος κυκλοφόρησε έκδοση που αναφέρεται στην ιστορία και τη ζωή της Ισραηλιτικής Κοινότητας Βερόιας.

* Από την έκδοση αυτή αναδημοσιεύουμε το παρακάτω κείμενο που είχε δημοσιευθεί στην "Καθημερινή", στις 13 Μαΐου 1951, στη στήλη "Σημειώσεις ενός Αθηναίου".

Διευκρινίζεται ότι ο αναφερόμενος Κύλινδρος είναι η Τορά της συγκεκριμένης Συναγωγής:

"Είναι ενδιαφέροντα πράγματα αυτά που μου γράφει εξ αφορμής των επικειμένων εορτών του Αποστόλου Παύλου ο κ. Ισαά Καμπελής, σχετικώς με την διέλευσιν του Αποστόλου Παύλου από την Βέροιαν. Κατά τας αρχάς Σεπτεμβρίου του 1940 ο κ. Καμπελής, ως γενικός διευθυντής της Μεγάλης Ισραηλιτικής Κοινότητος Θεσσαλονίκης, είχε επισκεφθή την Βέροιαν, όπου υπήρχε παλαιότατη συναγωγή.

Υπάρχουν εκεί παλαιότατοι κύλινδροι Ιερών Γραφών, ο δε γέρον ραββίνος της πόλεως υπέδειξεν εις τον κ. Καμπελήν μεταξὺ αὐτῶν ένα εκ περιγαμνής αρχαιοτάτον. Αλλά το χειρόγραφον αὐτό, του εἶπεν ο ραββίνος, δεν εχρησιμοποιεῖτο κατὰ τας λειτουργίας ως «ακανόνιστον» - πασσούλ εις την εβραϊκὴν. Εἰς τα περιθώρια του χειρογράφου εἶναι γραμμένα -πράγμα που ρητῶς απαγορεύεται- φράσεις που ἐξιστοροῦν την ἐπίσκεψιν ενός «Σιαλίαχ» (δηλ. Αποστόλου) ὀνόματι Σαούλ (ἐτοῖ λέγεται εβραϊστὶ ο Παῦλος) και κηρύσσοντος την ἔλευσιν του Μεσίου εἰς γλώσσαν ἐλληνικὴν. Εἰς ἄλλο σημεῖον του χειρογράφου ἀναφέρετο και η χρονολογία της ομιλίας του «Σιαλίαχ» εἰς την συναγωγὴν της Βέροιας. Προφανὸς δὲ η γραφὴ αὐτὴ ἀνήγето εἰς τους πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους, ὅτε οἱ εβραῖοι ἐχρησιμοποιοῦν πολλὰ αραμαϊκά γράμματα.

Επανελθὼν εἰς Θεσσαλονικὴν ο κ. Καμπελὴς ἀνέφερε τα πάντα εἰς τον ἀρχιεραββῖνον δόκτορα Κόρετς και το ραββινικὸν συμβούλιον της Κοινότητος, το ὁποῖον ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ εἰς την Βέροιαν ἐιδικὸν μελετητὴν των εβραϊκῶν κυλίνδρων, τον σοφὸν Ισραηλῆτην Μπαρούχ Μπέν Ιακώβ, ἀξιόλογον συγγραφέα πολλῶν ιστορικῶν ἐργῶν ἀφορῶντων την ιστορίαν του Εβραϊσμοῦ της Ανατολῆς, ὅστις και υπέβαλεν εἰς την Κοινότητα ἐμπεριστατωμένον υπόμνημα, τόσον ὅσον ἀφορὰ την χρονολογίαν της συγγραφῆς του κυλίνδρου, την ὁποίαν καθώριζεν εἰς τον 2ον π.Χ. αἰῶνα εκ της ποιότητος της περιγαμνῆς, του τρόπου και του εἶδους της γραφῆς, της διατάξεως των Κεφαλαίων, των στιγμῶν και των τονισμῶν, καθορίζεται σχεδὸν ἐπακριβῶς η χρονολογία αὐτὴ -ὅσον ἀφορὰ και περὶ της ιστορικῆς ἀξίας των εν τοῖς πε-

ριθωρίοις σημειωμάτων. Απεφασίσθη τότε, κατόπιν συσκέψεως του Αρχιεραββῖνου Κόρετς μετὰ του αειμνήστου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Γενναδίου, ὅπως προσκομισθῇ ο κύλινδρος εἰς Θεσσαλονικὴν και ἐξετασθῇ παρὰ ξένων ἐιδικῶν. Ατυχῶς ὁμως η παρεμπεισοῦσα ἐναντίον της Ελλάδος ἀδίκως ἐπίθεσις των φασιστικῶν χωρῶν και αἱ μετέπειτα περιπέτειαι, δεν κατέστησαν δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ το σχέδιον τοῦτο.

Κατὰ την διάρκειαν του πολέμου, συνεχίζει ο ἐπιστολογράφος μου, οἱ Γερμανοὶ ἐληλάτησαν ὅλας τας συναγωγὰς της Ελλάδος ὅπως και ὅλης της Ευρώπης. Συνεκέντρωσαν δὲ εἰς Ἀουσβιτς ἐντὸς τετρασφύρου κτιρίου, εἰς το ὁποῖον ἔδωσαν το ὄνομα

Η εβραϊκή συνοικία σε παλιά καρτ ποστάλ.

«Εβραϊκὸν Μουσείον», ὅλα τα πολύτιμα σκεύη, βιβλία και κυλίνδρους των συναγωγῶν ὅλων των κατεχομένων χωρῶν. «Εἶδα με τα μάτια μου, γράφει ο κ. Καμπελὴς, τον ἀφάνταστον καλλιτεχνικὸν και ἀρχαιολογικὸν θησαυρόν, τον συγκεντρωθέντα ἐκεῖ, και παρέστην ατυχῶς μετὰ την ἀπελευθέρωσιν εἰς την ἀρπαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τους Ρώσους στρατιώτας και τους Πολωνοὺς ἀτάκτους, που εἰσήλθον πρώτοι εἰς Ἀουσβιτς». Μεταξὺ ὁμως των κυλίνδρων του «Μουσείου» υπήρχε και ο πολύτιμος κύλινδρος της Βέροιας, ο ὁποῖος εὐθὺς ἀπὸ των πρώτων ημερῶν της ἀπελευθερώσεως και στερούμενος της βαρεῖας ξύλινης θήκης του, παρελήφθη ἀπὸ ομᾶδα Οὐγγρων Εβραίων, οἱ ὁποῖοι, μολοντὶ τον εθεώρησαν και αὐτοὶ

«πασσούλ», τον ἐχρησιμοποίησαν ἐν τοῖσις δια τας λειτουργικὰς των ἀνάγκας, διότι δεν υπήρχεν ἄλλος. Οἱ Ἕλληνες Εβραῖοι κατέβαλον, μου γράφει ο κ. Καμπελὴς, πάσαν προσπάθειαν ὅπως περιέλθῃ εἰς την κατοχὴν των ο κύλινδρος οὗτος, ἀλλ' η συμπάθεια του Ρώσου διοικητοῦ του Ἀουσβιτς ἐκλινε πρὸς το μέρος των Οὐγγρων, εἰς τους ὁποῖους και τον παρέδωσε. Παρὰ τας διαμαρτυρίας των δὲ κατέστη ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ περιέλθῃ εἰς την κατοχὴν των Ἑλλήνων Εβραίων ο πολύτιμος κύλινδρος. Αργότερον ἐγνώσθη ὅτι τον κύλινδρον αὐτόν παρέλαβεν ο εκ Βουδαπέστης μεγάλεμπορος Ἐρνεστ Κλάιν, συγκρατοῦμενός μου εἰς Ἀουσβιτς, ο ὁποῖος εἶναι ἤδη ἐγκατεστημένος εἰς το Γκράτς της Αυστρίας. Δεν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τώρα με την ευκαιρίαν του εορτασμοῦ πρέπει νὰ καταβληθῇ κάθε φροντίς ὥστε το πολύτιμον τοῦτο ἱστορικὸν κειμήλιον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς την χωρὰν μας. Το Γκράτς της Αυστρίας εὐρίσκεται, νομίζω, ὑπὸ τον ἐλεγχον των δυτικῶν και ὄχι των Ρώσων και ἐπομένως αἱ ἐνέργειαι δια την εὔρεσιν του πολυτιμοτάτου κυλίνδρου θα εἶναι εὐκόλοι».

Βιβλίο

ΓΙΑΝΝΗ Π. ΤΖΑΝΝΕΤΑΚΟΥ

Παρα-Στάσεις ενώπιον κοινού

Αθήνα, Κάτοξ, 2002

Με τη δημοσιογραφική του ιδιότητα ο συγγραφέας συγκεντρώνει διάφορα άρθρα του, δημο-

σιευμένα τα δύο τελευταία χρόνια. Τα άρθρα αυτά αφορούν συμβάντα της ελληνικής πολιτικής ζωής και τα οποία διατηρούν μία διαχρονικότητα. Πρόκειται για καταγραφές αποψέων καθώς κι αναμνήσεων του συγγραφέα από την πολύχρονη δημοσιογραφική παρουσία του.

ΒΑΣΙΛΗ Ν. ΚΡΕΜΜΥΔΑ

Πολεμικά Σύμμεκτα του 40-41

Έκδοση Πολιτιστικού Οργανισμού Δήμου Αθηναίων, 2002

Πολεμικές αναμνήσεις του ιστοριογράφου κ. Βασ. Κρεμμύδα.

δα, ο οποίος είναι γνωστός για τις παρεμβάσεις του σε εθνικά ιστορικά θέματα. Στο βιβλίο περιλαμβάνονται στοιχεία και για το θάνατο του Μαρδ. Φριζή, «καβάλα στο άσπρο φαρί του», του «Ελληνοεβραίου συνταγματάρχη, ο οποίος συνήθιζε να παροτρύνει τους άνδρες του στο όνομα του Χριστού!».

ΝΤΙΝΤΙΕ ΝΕΜΠΩ

Ο δρόμος της εξορίας

Εκδόσεις Διώνη, 2002.

Επικό ιστορικό μυθιστόρημα, σε μετάφραση της κας Ρίτας Σιμαντόβ-Ταζάρτες

Ένας γέροντας και ένας νεαρός περιπλανούνται στη Μεσόγειο εξαντλημένοι από την πείνα και την δίψα. Μοναδικός τους θησαυρός ένας βαρύς κύλινδρος από περγαμνή, όπου έχει αποτυπωθεί η μνήμη της οικογένειάς τους, του λαού τους. Εκείνη την χρονιά, το 1492, χρονιά πένθους για την κοινότητά τους, οι καθολικοί βασιλείς, Ισabella και Φερδινάνδος, υπέγραψαν το διάταγμα της εξώσης των Εβραίων από την Ισπανία. Οι φυγάδες αυτοί είναι οι μόνοι επιζήσαντες των Μπεναβίστα, μιας άλλοτε ισχυρής και σεβαστής οικογένειας, που αποδεκατίστηκε μέσα σε έναν αιώνα διωγμών. Σήμερα, η Ιερά Εξέταση γράφει το τελευταίο κεφάλαιο της ιστορίας τους: το κεφάλαιο της εξορίας.

Και όμως, ο αιώνας που κύλησε, υπήρξε για τον Λάζαρο, τον αδιαμφισβήτητο αρχηγό της οικογένειας, εποχή τιμών και ερώτων. Αλλά η θρησκευτική και πολιτική μισαλλοδοξία θριάμβευσε, πιο δυνατή από τις μακιαβελικές συνωμοσίες που τον έριξαν στο βάθος ενός κελιού, πιο επίμονη από την νεαρή Γιαέλ που τον αγάπησε όλη της την ζωή, πιο αλαζονική από την

περήφανη χριστιανή αριστοκράτισσα που προσπάθησε να τον κάνει δικό της. Από τη μοίρα του Λάζαρου, μόνο η διήγηση αυτή θα επιζήσει, μια διήγηση που θα χαραχθεί για πάντα στη μνήμη των εξοριστών.

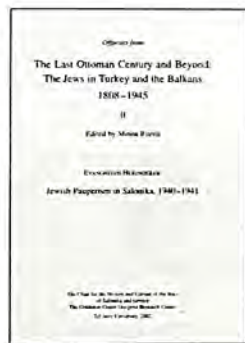

ΤΕΛΗ ΤΣΙΠΟΥ

8-80-800-8000- Πραγματεία περί του συγκερασμού των αντιθέτων

Εκδόσεις Παχιατηρητής Θεσσαλονίκη, 2002

Προσπάθεια λογοτεχνικής διεισδυσης στην ανθρώπινη ψυχοσύνθεση με ανάλυση βασικών αξιών στη σύγχρονη εποχή.

ΕΥΑΝΓΕΛΟΣ ΗΚΙΜΟΓΛΟΥ

Jewish Pauperism in Salonica, 1940-1941

Ανάτυπο, Tel Aviv University, 2002

Ενδιαφέρουσα στοιχειοθετημένη μελέτη για ένα σημαντικό κοινωνικό θέμα.

Λάβαμε επίσης:

* Σπύρου Π. Γαούτση: Η Γαλλική Σχολή των Καλογραιών του Αγίου Ιωσήφ στη Σάμο-Τα ημερολόγια της προσφυγιάς και του πολέμου (Αθήνα: Arcudine, 2001). Η ιστορία μίας μικρής κοινότητας γαλλίδων μοναχών που το 1901 κλήθηκαν στην τότε Ηγεμονία της Σάμου για να ιδρύσουν ένα πρότυπο εκπαιδευτήριο συνδεδεμένο με την ανάπτυξη του νησιού.

* Συνηγόρου του Πολίτη: Ετήσια έκθεση 2001. Σύμφωνα με την Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη, ο περασμένος χρόνος (2001) σημαδεύθηκε από δύο γεγονότα μείζονος σημασίας: τη συνταγματική κατοχύ-

ρωση του Συνηγόρου του Πολίτη ως ανεξάρτητης αρχής και την απόφαση του συντακτικού νομοθέτη να εντάξει στο Σύνταγμα σειρά διατάξεων που αποσκοπούν στην καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την περαιτέρω ενίσχυση των δικαιωμάτων των πολιτών στη σχέση τους με το κράτος. Η έκθεση αναφέρει αναλυτικά τη συνολική αποτίμηση της δραστηριότητας του Συνηγόρου του Πολίτη το 2001 και αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο παρουσιάζονται τα σημαντικότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από την επεξεργασία των στατιστικών δεδομένων του έτους 2001, ενώ στο δεύτερο έχει ενταχθεί το σύνολο των στατιστικών πινάκων και γραφημάτων, στα οποία αποτυπώνεται ποσοτικά η δραστηριότητα της Αρχής.

Πίνακας περιεχομένων ΚΕ' τόμου περιοδικού «Χρονικά» (2002, τεύχη 177-182)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΕΥΧΩΝ

Τεύχος 177 (Ιανουάριος – Φεβρουάριος 2002)

Τεύχος 178 (Μάρτιος – Απρίλιος 2002)

Τεύχος 179 (Μάϊος – Ιούνιος 2002)

Τεύχος 180 (Ιούλιος – Αύγουστος 2002)

Τεύχος 181 (Σεπτέμβριος – Οκτώβριος 2002)

Τεύχος 182 (Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2002)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Αρβελέο Ελένη, 179/2

Βελίκα Ντ., 182/18

Γκραϊλσάμερ Ιλ., 180/6

Δογάνης Ιω., 178/17

Ιντζέμπελης Ελπ., 182/11

Καρακοβούνης Ευ., 179/9

Καρίπογλου Αντ., 181/2

Κοκκινάκης Μιχ., 182/19

Μαγρίζου Μπ., 178/16

Μάζης Ι. Θ., 180/10

Μπέζος Μ., 178/2, 182/22

Μπίχτα Κατ., 177/8

Ναχμίας Ιακ., 181/4

Παραδείσης Ν., 181/18

Παπαστρατής Θρ., 179/10

Πασχάλης Κ., 178/24

Πετσετίδης Δημ., 177/23

Ρεζάν Μ., 178/13, 180/17

Ρίντερ (Rider) de J., 181/9

Ρόζεν (Rozen) Μίνα, 177/3

Σαγκριώτης Ιω., 179/7

Σαλέμι Στ., 181/6

Σαρηγιάννης Γ., 179/3

Σαχάρ (Sachar) Αβρ., 182/3

Σικελιανός Αγγ., 178/3

Σκαμπαρδώνης Γ., 177/16

Σχινά Κ., 178/19

Ταγγυέφ Π.- Α., 180/3

Τάκης Β., 178/22

Τσινικόπουλος Δ., 178/13

Τσιρόπουλος Κ., 177/2

Φράγκου – Κικίλια Ρ., 178/5

Φρεζής Ραφ., 178/20

Χασιώτης Ι., 178/6

ΠΙΝΑΚΑΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

Αββακούμ (προφήτης), 178/13

Αλλατίνης Μωϋσής, 178/12

Γένοκτονία, 181/2

Δευτερονόμιο (Π. Διαθήκη), 179/7

Διαγωνισμός Διηγήματος, 178/24, 179/16

Διαθήκη Π., 179/9

Εβραϊκό νεκροταφείο Θεσσαλονίκης, 181/6

Εβραίοι (εβραϊκό πνεύμα), 178/3, 179/19

Ελιγιά Γ., 177/25

Ελληνισμός – Ιουδαϊσμός, 182/2 κ.ε.

Θρησκείες (διάλογος), 178/2

Ισραηλιτική Κοινότητα Αθηνών (Μία εβραϊκή οικογένεια), 178/13, 181/3

Ισραηλιτική Κοινότητα Άρτας, 182/11

Ισραηλιτική Κοινότητα Διδυμοτείχου, 180/21, 180/17
 Ισραηλιτική Κοινότητα Δράμας, 178/6
 Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης, 177/16, 181/6
 Ισραηλιτική Κοινότητα Καρδίτσας, 178/20
 Ισραηλιτική Κοινότητα Κέρκυρας, 180/10
 Ισραηλιτική Κοινότητα Κορήτης, 178/17
 Ισραηλιτική Κοινότητα Ρόδου, 182/16
 Ισραηλιτική Κοινότητα Τρικάλων, 177/8
 Κατοχή Γερμανική, 178/30
 Κέρκετες Ιμρε, 182/17

Μαστρογιάννη (χωριό των Αγράφων), 178/22
 Ολοκαύτωμα, 177/2, 177/16, 177/23, 178/2, 182/22
 Πόλεμος Β' Παγκόσμιος, 181/3
 Προσκοπισμός, 181/18
 Ρωμανιώτες, 177/3
 Σιωνισμός – Αντισιωνισμός, 179/3, 180/3, 180/6
 Σολτζενίτσιν Αλ., 178/19
 Συναγωγή Καστοριάς (Κωνσταντινούπολη), 179/10
 Φριζής Μαρδ., 182/15
 Φρόντ Ζ., 182/9

ΕΚΔΟΣΕΙΣ (παρουσίαση)

Βικτ. Βενουζίου, «Ισραηλιτικές Κοινότητες Τρικάλων και Καρδίτσας», 177/26, * Γ. Σκαμπαρδώνη, «Ουζερί Τσιτσάνης», 177/26, * J. Bottero – M. A. Quaknin – J. Moingt, «Η ωραιότερη ιστορία του Θεού», 177/27, * «Τα παιδιά της La Martelliere», 177/27, * Ν. Αγγελή, «Αλέξιος Καλλέργης – Ο Μέγας Άρχων», 178/30, * Δημ. Τσιλιβίδη, «Ο Μητροπολίτης Δημητριάδος Ιωακείμ Αλεξόπουλος – Η ζωή και το έργο του», 178/30, * Σαρ. Αντωνάκου, «Ο Γολγοθάς ενός λαού (27 Απριλίου 1941 – 18 Οκτωβρίου 1944)», 178/30, * Ελ. Κουρμαντζή, «Γιωσέφ Ελιγιά – Αλλιανιστής και Πρωτοπόρος», 178/30, * Γ. Οικονόμου, «Τέσσερεις ενότητες και δύο άστεγα», 179/21, * Ισ. Μπ. Σίνγκερ, «Σκιές στον ποταμό Χάντσον», 179/21, * Περιοδικό «Φηγός», 179/21, * Περιοδικό «Θεσσαλονικέων Πόλις», 179/21, * Π. Νούτσου, «Γιωσέφ Ελιγιά – Τα ανοιχτά προβλήματα της έρευνας» και «Απεικασματα», 179/22, * Χρ. Μαλεβίτση, «Οι παρακίτιοι άνθρωποι», 179/22, * Εταιρείας Πολιτικού Προβληματισμού «Ν. Πουλαντζάς», «Ισλάμ και Ευρώπη», 179/22, * Ιω. Κονιδάκη, «Κανονισμοί Εκκλησίας της Ελλάδος», 179/22, * Γ. Πικρού, «Ανυ-

πότακτες Ψυχές», 179/22, * Δ. Τσινικόπουλου, «Εικονοκλάστες και Λεξιμάχοι», 179/22, * Δ. Κουλεντιανού, «Ανθολογία της παγκόσμιας αγάπης», 180/22, * Μ. Φάις, «Το μέλι και η στάχτη του Θεού», 180/22, * «Το φέγγος της Ιωάννας Τσάτσου», 180/22, * Ερ. Καψωμένου, «Η πόλις άδουσα», 180/22, * Ζαχ. Φιλοσώφ, «Να γίνει ένας πόλεμος να ησυχάσουμε», 180/22, * Θ. Κρίτα, «50 χρόνια καλλιτεχνικές ανταλλαγές (1948 – 1998)», 180/22, * Απ. Momigliano, «Συμβολή στην ιστορία του Εβραϊσμού», 180/23, * «Νομοκανονικά» - Επιθεώρηση Εκκλησιαστικού και Κανονικού Δικαίου, 180/23, * Α. Πέτροβιτς – Ανδρουτσόπουλου, «Τα τέρατα του λόφου», 180/23, * Ισρ. Ρόζενφιλντ, «Η μεγαλομανία του Φρόντ», 180/23, * Μεθ. Φούγια, «Επιλογή κριτικών και απόψεων στις εργασίες μου», 180/23, * Roseta Loy, «Η κυρία Della Seta είναι και αυτή Εβραία», 181/19, * Εσδρά Μωϋσή, «Εβραϊκή Κοινότητα Λάρισας: Το χρονικό μιας εποχής 1947 - 1958», 181/18, * Ρόμα Λιγκότσκα, «Το κορίτσι με το κόκκινο παλτό», 182/21, * Βλ. Σπίλιαν, «Ο πιανίστας», 182/21.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- «Όταν οδηγεί η εμπάθεια» (Η περίπτωση του Καθηγητή κ. Χρ. Γιανναρά), 180/24.
- Η συκοφαντία για το «νέο εβραϊκό έγκλημα» (Από το βιβλίο του Μ. Βασιλάκη, «Καλά να πάθουν! – Η

- ελληνική κοινή γνώμη μετά την 11^η Σεπτεμβρίου), 181/20.
- Περί τη λέξη «Χάβρα» (Απάντηση του Καθηγητή κ. Γ. Μ. Σαρηγιάννη σε δημοσιεύματα), 182/22.

Ο Ελληνοεβραίος: Στην ψυχή του Ελληνισμού

Συνέχεια από τη σελ. 2

«Εις την Κωνσταντινούπολιν μερικοί νέοι Τούρκοι, υφιστάμενοι μωράν καθοδήγησιν, περιεφέροντο έξαλλοι και εξήτουν να τοποθετήσουν οι καταστηματάρχαι εις τας προθήκας των ανόητον επιγραφήν: «Η Κύπρος είναι Τουρκική», μίαν επιγραφήν, που προδίδει με την αφέλειάν της ότι και οι ίδιοι οι Τούρκοι δεν το πιστεύουν. Και εισήλθον οι νεαροί Τούρκοι και εις το κατάστημα ενός Ελληνοεβραίου πιστεύοντες ότι ο Ισραηλίτης αυτός δεν θα είχε λόγον ν' αρνηθή την ανώτησιν της μωράς επιγραφής.

«Θα βάλης και εσύ την επιγραφήν», του είπον επιτακτικώς.

Ο Ελληνοεβραίος όμως απήντησεν αδιάστακτα: «Λυπούμαι, αλλ' είμαι Έλλην». Η απειλή και η σύλληψίς του δεν εστάθησαν ικαναί να τον κάμουν να μεταβάλη γνώμην. Ήτο Έλλην.

Ο Ελληνοεβραίος αυτός της Κωνσταντινουπόλεως με την στάσιν του προσέφερε μίαν εθνικήν υπηρεσίαν. Απέδειξε πρώτον πόσον η Ελλάς γνωρίζει να κερδίζει την ψυχήν εκείνων οι οποίοι, ξένοι, εξήτησαν να υπαχθούν εις τους νόμους της. Απέδειξε δεύτερον πόσον η διαφορά του θρησκευματος δεν δημιουργεί

φραγμούς μεταξύ των φίλων. Απέδειξε τρίτον ότι το ζήτημα της Κύπρου είναι ζήτημα τιμής δια πάντα Έλληνα.

Εάν οι νεαροί Τούρκοι ήσαν περισσότερον φιλοσοφημένοι, θα εσκέπτοντο ότι ο άγνωστος Ελληνοεβραίος με την στάσιν του εσκόρπισεν εις τους ανέμους ό,τι τυχόν ειλικρινές από τους φόβους και τας ανησυχίας των Τούρκων δια την τύχην της μικράς τουρκικής εν Κύπρω μειονότητος και θ' αντελαμβάνοντο ταυτοχρόνως πόσον έχει ριζώσει μέσα εις κάθε ελληνικήν ψυχήν η απόφασις της απελευθερώσεως της Κύπρου.

Ο Ελληνοεβραίος της Κωνσταντινουπόλεως ας γνωρίζη ότι με την υπερέφανον απάντησίν του προσέφερε μίαν σημαντικήν υπηρεσίαν εις όλους τους Έλληνας, ας γνωρίζη ότι το όνομά του συγκαταλέγεται μεταξύ των αφανών αγωνιστών της ελευθερίας της Κύπρου και ότι ηδυνήθη να ενισχύση τους σφυρηλατηθέντας με την ηρωϊκήν θυσίαν του Μαρδοχαίου Φριζή δεσμούς. Το όνομά του Τζένιο Μόρδο ας το μάθουν και ας το ενθυμούνται όλοι οι Έλληνες.

Θ. Τσάτσος»

Από το Ημερολόγιο του Βίκτωρ Κλέμπερερ

22 Δεκεμβρίου 1941,

Νέοι νόμοι χθες. Ο Πάουλ Κριντλ τους φέρνει κατευθείαν από την Κοινότητα υπογραφή απαραίτητη: 1) Απαγορεύεται η χρήση δημοσίων τηλεφώνων (τα ιδιωτικά τηλέφωνα μας τα έχουν απαγορεύσει προ καιρού). 2) Απαγορεύεται η κυκλοφορία σε όλους τους Εβραίους από πρωίας της 24ης Δεκεμβρίου ως την 1η Ιανουαρίου, επειδή «προκλητική δημόσια συμπεριφορά ενός Εβραίου έχει εξοργίσει τους πολίτες». Εξαιρείται μόνο μία ώρα για ψώνια (τρεις με τέσσερις, το Σάββατο δώδεκα με μία), οπότε τέσσερις από τις οκτώ μέρες (οι γιορτές των Χριστουγέννων, η Πρωτοχρονιά και η Κυριακή) είναι μέρες ολοκληρωτικού εγκλεισμού. Η περίφημη εξοργιστική περίπτωση ήταν η ακόλουθη (οι γνώμες είναι σύμφωνες και αδιάβλητες): ένα ναζιστικό γουρούνι ουρλιάζει σε έναν ηλικιωμένο κύριο: «Κατέ-

βα από το πεζοδρόμιο, Εβραίε!». Αυτός αρνείται, είναι δικαίωμά του να περπατήσει στο πεζοδρόμιο. Τον καλούν στην Γκεστάπο για «ανάκριση» και τον φυλακίζουν. Μου το είπε ο Πάουλ Κριντλ, του οποίου συνάδελφος είναι ένας από τους γιους του κυρίου, παρών επίσης στη σκηνή, και ανακριθείς επίσης από την Γκεστάπο. Ο Κέτχεν, που δούλενε μαζί με τον άνθρωπο αυτό στην Zeiss - Ikon, μου είπε ακριβώς την ίδια ιστορία. Αυτόν το μήνα δεν μου κατεβλήθησαν τα 200 μάργα από το κληροδόχημα του Γκέοργκ. Οι μετανάστες έχουν πλέον εκπατριστεί, οι οικονομίες τους έχουν κατασχεθεί. Επέμεινα ότι το ποσόν που μου δινόταν σαν δώρο είναι μέρος της περιουσίας μου - εις μάτην. Τώρα μου έχουν μείνει μόνο 1.000 μάργα. Μόλις φαγωθούν, σε δύο τρεις μήνες από τώρα, θα πρέπει να πουλήσω το σπίτι. Οι Εβραίοι λένε, το αργότερο μέχρι την 1η Απριλίου, θα έχουν μεταφερθεί στο πολωνικό γκέτο.

“CHRONIKA”

Organ of the Central Board of Jewish Communities in Greece

36, Voulis Str., 105 57 Athens, Greece, Tel.: ++30-210-32 44 315, fax: ++30-210-33 13 852

e-mail: hhkis@hellasnet.gr Web site: www.kis.gr

Summary of the contents of issue 183, vol. 26

January – February 2003

✓ In 1955, during the persecutions that the **Greeks of Istanbul** suffered by the Turks, a Greek Jew who lived there was asked to place a signpost on his shop saying “Cyprus is Turkish”. The Greek Jew replied courageously: “I shall not do this because I am Greek”. In his article published on 31 August 1955, former minister and ambassador Themistoklis Tsatsos praised this action of the Greek Jew Tzenios Mordos.

✓ We publish an essay on the **crime of genocide** by Professor Petros Papadatos of the University of Athens. The essay concerns the implementation of International Law.

✓ On 20 January 1942, in Wannsee Lake, Berlin, a conference was held between the ministers of the Third Reich and SS representatives, **for the total annihilation of the Jews**. We publish the entire text of the record of proceedings of the conference, as it was submitted to the Supreme International Military Court of Nuremberg.

✓ We publish a short story titled “The Party” by the author Kyra Sinou, referring to the life and persecution of the **Jews of Thessaloniki**.

✓ Before the War a **Jewish family**, that of Savas Israel, tailor, lived in **Erikoussa**, a small island Northwest of Corfu (Ionian Sea). The author Mrs. Vassiliki Samara, tells the story of how the family was assisted and rescued by the residents of the island during the Occupation.

✓ We publish a report from the recent inauguration of the restored **Synagogue of Veria** (Macedonia), initiated by the Municipality of Veria and the Central Board of Jewish Communities in Greece. The expenses for the restoration works were covered by the Getty Institute. On the occasion of the inauguration of the Synagogue, the Central Board of Jewish Communities published a special issue titled “History and life of the Jewish Community of Veria.”

✓ The issue closes with book presentations and the table of contents of the volume of “Chronika” of the year 2002.

Translated by: Rebecca S. Camhi

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ:

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΜΩΥΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ:

Βουλής 36 • 105 57 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 210 - 32.44.315-8

E-mail: hhkis@hellasnet.gr

Internet site: http://www.kis.gr

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν
τις απόψεις των συγγραφέων τους.

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Πολιτικά θέματα ΕΠΕ, Υψηλάντου 25 Αθήνα, τηλ.: 210 - 72 18 421

Διανέμεται δωρεάν

